

489
ΚΡΗΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

X
H' 81

ΤΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ
ΚΑΙ ΑΙ
ΕΠΕΤΗΡΙΔΕΣ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ
ΚΑΤΑ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟΝ ΕΤΟΣ 1899-1900

ΜΕΡΟΣ Α'.

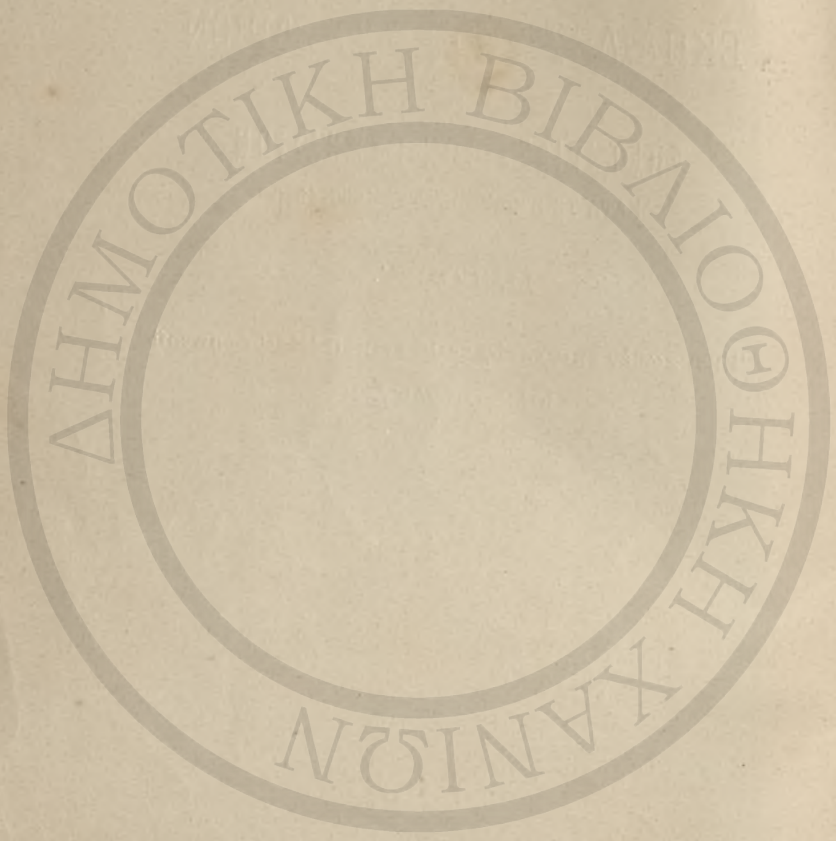
Ἐκτυπῶθεν ἐπιμελεία τοῦ Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ
ΙΩΑΝ. ΠΕΡΔΙΚΑΡΗ

ΕΝ ΧΑΝΙΟΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

1900

43 7

ρ. 482

56
52

ΚΡΗΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΤΟ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ

ΚΑΙ ΑΙ

ΕΠΕΤΗΡΙΔΕΣ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟΝ ΕΤΟΣ 1899-1900

Ἐκτυπούμεναι ἐπιμελείᾳ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ

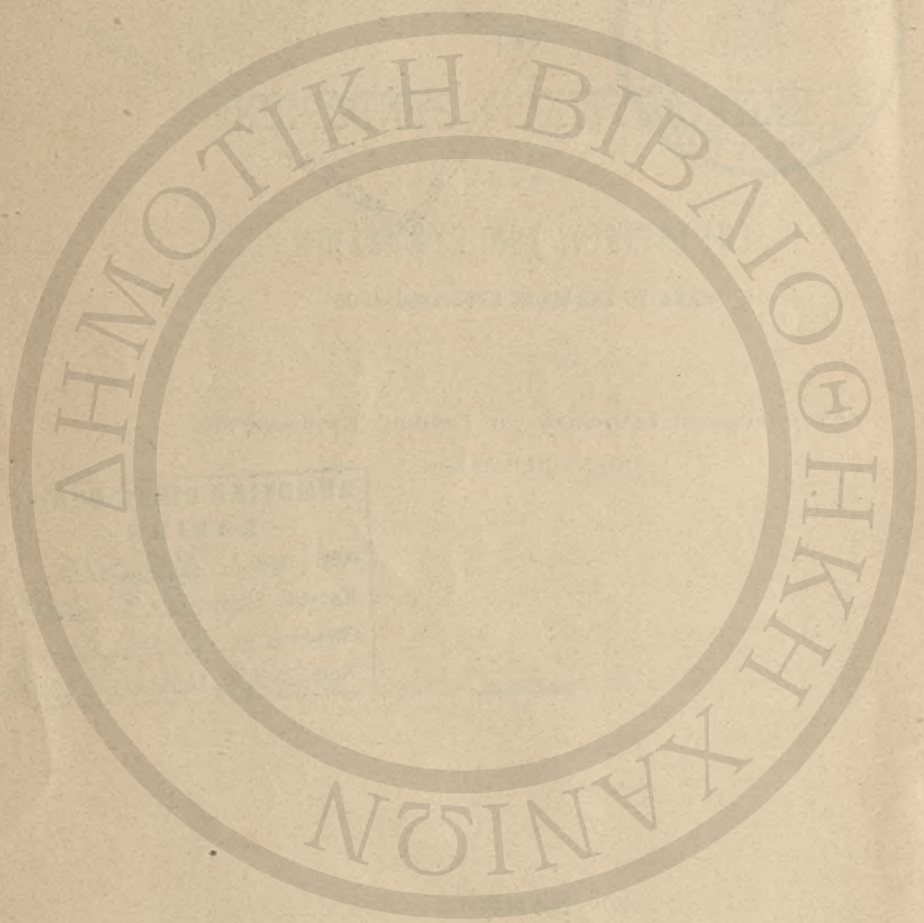
ΙΩΑΝ. ΠΕΡΔΙΚΑΡΗ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
— ΧΑΝΙΩΝ —
Αδφ. ἀριθ. 65.516
Χρονολ. Εισαγ. 8-9-2009
Εἰδικότης <i>Ευθραδ. Κούρης</i>
*Αριθ. 379.484.934/εκ

ΕΝ ΧΑΝΙΟΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

1901

56175

282.95

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὰ πρακτικὰ τοῦ ἑκπαιδ. Συνεδρίου, λέγει ὁ περὶ διοικήσεως καὶ ἐπιθεωρήσεως τῶν σχολείων νόμος (ἄρθρον 20), δημοσιεύονται· ἐπιμελεῖται δὲ τῆς δημοσιεύσεως αὐτῶν ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητής.

Τὸ δὲ περὶ ἐξετάσεων Ἡγεμονικὸν Διάταγμα ἐν τοῖς ἄρθροις 68 καὶ 94 παραγγέλλει νὰ δημοσιεύωνται κατ' ἔτος ἐπετηρίδες τῶν Γυμνασίων, Προγυμνασίων καὶ τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου.

Τὸ ἐκ τοῦ Νόμου ἐπιβαλλόμενόν μοι καθῆκον τοῦτο ἐκπληρῶν συνέλεξα πάντα ταῦτα εἰς τὸν παρόντα τόμον, ὅστις οὕτω διὰ τῶν ἐν τῷ Συνεδρίῳ συζητήσεων, διὰ τῶν εἰς αὐτὸ ἀνακοινώσεων τῶν Ἐπιθεωρητῶν καὶ διὰ τῶν ἐπετηρίδων παρέχει πλήρη εἰκόνα τῆς κατὰ τὸ σχολ. ἔτος 1899—1900 Ἐκπαιδευτικῆς κινήσεως ἐν Κρήτῃ καὶ τῶν θεμελιωδῶν ἰδεῶν αἵτινες ἐρρῦθμισαν ταύτην.

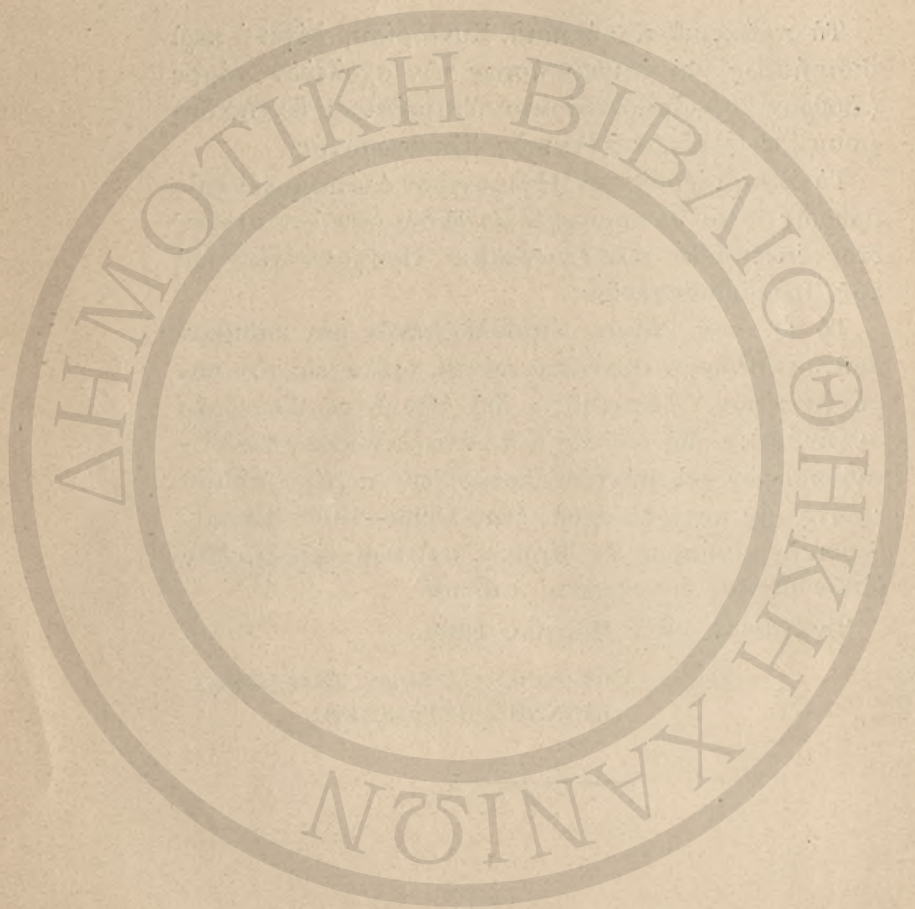
Ἐν Χανίοις τῇ 1 Μαρτίου 1900

Ὁ Γεν. Ἐπιθεωρητής τῆς Δημοσ. Ἐκπαιδεύσεως
ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΕΡΔΙΚΑΡΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ

Περὶ συγκλήσεως τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ
Συνεδρίου ἐν Χανίοις.

ΗΜΕΙΣ ΠΡΙΓΚΙΨ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἵπατος Ἀρμοστής ἐν Κρήτῃ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὰ ἄρθρα 17—22 τοῦ περὶ Διοικήσεως καὶ Ἐπιθεωρήσεως τῶν σχολείων Νόμου, προτάσει τοῦ Ἡμετέρου ἐπὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν Ἐρησκευμάτων Συμβούλου.

Ἀποφασίζομεν καὶ διατάσσομεν

Ἄρθρον 1.

Συγκαλοῦμεν εἰς Χανία Ἀνώτατον Ἐκπαιδευτικὸν Συνέδριον.

Ἄρθρον 2.

Αἱ ἐργασίαι τοῦ Συνεδρίου ἀπὸ τῆς 24 Ἰουλίου ἀρχόμεναι περατοῦνται τῇ 29 τοῦ αὐτοῦ μηνός.

Ἄρθρον 3.

Τοῦ Συνεδρίου τούτου θέλουσι μετάρχει ὁ ἐπὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Σύμβουλος ὡς Πρόεδρος, εἰς τῶν Θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων ὑποδείξει τῆς Ἱεράς Συνόδου ὀρισθησόμενος, ὁ Ἐφέτης Ἐμ. Πολυχρονίδης, ὁ ἰατρός Γ. Σ. Παπαδάκης, ὁ Γεν. Ἐπιθεωρητής, οἱ Νομαρχικοὶ Ἐπιθεωρηταὶ, ὁ Γυμνασιάρχης Ἡρακλείου, ὁ Διευθυντής τοῦ Γυμνασίου Χανίων, ὁ Διευθυντής τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου, οἱ Διευθυνταὶ τῶν Προγυμνασίων Ρεθύμνης καὶ Νεαπόλεως, ἡ Διευθύντρια τοῦ ἐν Χανίοις Ἀνωτέρου Χριστιανικοῦ Παρθεναγωγείου Ἐλένη Δρανδάκη καὶ ὁ Διευθυντής τοῦ ἐν Ἡρακλείῳ Ἀ'. Δημοτικοῦ Σχολείου Ἀνδρέας Κοκκινάκης.

Ἄρθρον 4.

Ἐν τῷ Συνεδρίῳ τούτῳ θέλουσι συζητηθῆ τὰ ἐξῆς ζητήματα.

α') Ποῖα μέρη τοῦ ἐν ἰσχύϊ Ἐκπαιδευτικοῦ Νόμου ἐδίδαξεν ἡ πείρα ὅτι χρήζουσι τροποποιήσεως.

β') Πῶς ἡ περὶ ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως διάταξις τοῦ Συντάγματος δύναται νὰ προσαρμοσθῆ εἰς τὰς ἀγροτικὰς ἢ ἄλλας τῶν κατοίκων ἀνάγκας, καὶ

γ') Ποῖον εἶδος παιδείσεως ἀνωτέρας τῆς ἐν τοῖς δημοτικαῖς σχολαῖσι παρεχομένης πρέπει νὰ παρέχη ἡ Πολιτεία.

Εἰς τὸν Ἡμέτερον ἐπὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν Θρησκευμάτων Σύμβουλον ἀνατίθεται ἡ δημοσίευσις καὶ ἐκτέλεσις τοῦ παρόντος Διατάγματος.

Ἐν Ἡρακλείῳ τῇ 16 Ἰουνίου 1900.

Γ Ε Ω Ρ Γ Ι Ο Σ

ΕΛΕΥΘ. Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Ἄρθ. 62.

ΗΜΕΙΣ ΠΡΙΓΚΙΨ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἵπατος Ἀρμοστής ἐν Κρήτῃ.

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὰ ἄρθρα 17—22 τοῦ περὶ Διοικήσεως καὶ Ἐπιθεωρήσεως τῶν σχολείων Νόμου, προτάσει τοῦ Ἡμετέρου ἐπὶ τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν Θρησκευμάτων Συμβούλου,

Ἀποφθείζομεν καὶ διατάσσομεν

Εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ παραιτηθέντος Ἐμμ. Πολυχρονίδου διορίζομεν μέλος τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συνεδρίου τοῦ ἐν Χανίοις ἀπὸ τῆς 24—29 Ἰουλίου ἐ. ἔ. συγκροτηθσομένου τὸν Γεώργιον Πλουμίδην ἐφέτην.

Εἰς τὸν Ἡμέτερον ἐπὶ τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν Θρησκευμάτων Σύμβουλον ἀνατίθεται ἡ δημοσίευσις καὶ ἐκτέλεσις τοῦ παρόντος Διατάγματος.

Ἐν Χαλέπῃ τῇ 22 Ἰουλίου 1900.

Γ Ε Ω Ρ Γ Ι Ο Σ

N. ΓΙΑΜΑΛΑΚΗΣ

ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

1) **Νικόλαος Γιαραλάκης** Σύμβουλος επί της Δημοσίας Εκπαιδεύσεως και τῶν Θρησκευμάτων και Πρόεδρος τοῦ Συνεδρίου.

2) **Γεώργιος Πλουμίδης** Ἐφέτης.

3) **Γεώργιος Σ. Παπαδάκης** Ἰατρός.

4) **Ἰωάννης Περδικάρης** Γενικός Ἐπιθεωρητής τῆς Δημοσίας Εκπαιδεύσεως και Εἰσηγητής τοῦ Συνεδρίου.

5) **Κ. Χρ. Χελιουδάκης** Νομαρχιακὸς Ἐπιθεωρητής τῶν δημοτικῶν σχολείων Χανίων και Σφακίων.

6) **Γεώργιος Στεφανάκης** Νομαρχιακὸς Ἐπιθεωρητής Ρεθύμνης.

7) **Ἐμμ. Γ. Παντελάκης** Νομαρχιακὸς Ἐπιθεωρητής Ἡρακλείου.

8) **Νικόλαος Ε. Γραμματικάκης** Νομαρχιακὸς Ἐπιθεωρητής Λασηθίου.

9) **Ἀνδρέας Βουρδουμπάκης** Διευθυντής Γυμνασίου Χανίων.

10) **Χρῆστος Ἀνδρουτσος** Γυμνασιάρχης Ἡρακλείου.

11) **Ἀρχιμανδρίτης Χρ. Τσεπετάκης** Διευθυντής τοῦ ἐν Ἁγία Τριάδι Ἱεροδιδασκαλείου.

12) **Δημήτριος Νικητάκης** Διευθυντής τοῦ Πραγμασίου Νεαπόλεως.

13) **Π. Φωτεινὸς** Καθηγητής τοῦ Πραγμασίου Ρεθύμνης.

14) **Ἑλένη Δρανδράκη** διευθύντρια τοῦ ἐν Χανίοις Ἀνωτέρου Χριστ. Παρθεναγωγείου.

15) **Ἀνδρέας Ζ. Κοκκινάκης** Διευθυντής τοῦ ἐν Ἡρακλείῳ Ἀ'. Χριστ. Δημοτικοῦ Σχολείου.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Α΄.

(Ἐν Χανίοις 24-29 Ἰουλίου 1900.)

ΣΥΝΕΔΡΙΑ Α΄.

Προδρία τοῦ ἐπὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν Ὁρησκευμάτων Συμβούλου **κ. Ν. Γραμμαλάκη** ἐν τῇ μεγάλῃ αἴθρῳσῃ τοῦ Ἀνωτέρου Παρθεναγωγείου Χανίων, Ἰουλίου 24, ἡμέρα Δευτέρα, ὥρα 4 μ. μ.

Μετὰ ἱεροτελεστίαν ὑπὸ τοῦ Πανοσιολογιωτάτου Ἀρχιμανδρίτου **Χρυσάνθου Τραπεζιάνη**, Διευθυντοῦ τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου, τελεσθεῖσαν ὁ **κ. Πρόεδρος** δηλώσας τὸν σκοπὸν τῆς συγκλήσεως τοῦ Συνεδρίου ἐκήρυξε τὴν ἐναρξιν τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ. Μετὰ τοῦτο ἐξελέγησαν ὡς γραμματεῖς οἱ κύριοι Ἑμμ. Γ. Παντελάκης Νομαρχιακὸς Ἐπιθεωρητὴς Ἡρακλείου καὶ Πέτρος Φωτεινὸς Καθηγητὴς τοῦ Προγυμνασίου Ρεθύμνης. Εἶτα δὲ ὁ **κ. Πρόεδρος** προσεκάλεσε τὰ μέλη νὰ προτείνωσιν, ἂν ἔχωσι ζητήματα πρὸς συζήτησιν ἐκτὸς τῶν ὑπὸ τοῦ Ἡγεμονικοῦ Διατάγματος προκηρυχθέντων.

Ὁ **κ. Κ. Χελίου Ἰάνης**, Νομαρχιακὸς Ἐπιθεωρητὴς Χανίων προτείνει πρὸς συζήτησιν τὸ πῶς θὰ ἐξαναγκάζωνται αἱ ἐκασταχοῦ Κοινότητες εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἀνατεθειμένων αὐταῖς καθηκόντων ὡς πρὸς τὴν ἀνάγεσιν ἐπισκευῆν καὶ ἐκμίσθωσιν διδακτηρίων, τὴν χορηγίαν δωρεὰν κατοικίας τῶ διδασκαλῶ κλπ. ὅταν αὐταὶ ὀλιγωρῶσι τούτων.

Ἡ **κ. Ἑλένη Δρανδάκη**, διευθύντρια τοῦ Παρθεναγωγείου Χανίων, προτείνει τὸ ζήτημα, ἂν πρέπει νὰ ἀναλάβῃ ἡ Πολιτεία τὴν συντήρησιν Νηπιαγωγείου.

Ὁ **κ. Ν. Γραμματικάκης**, Νομαρχιακὸς Ἐπιθεωρητὴς Λασηθίου, προέτεινε δύο ζητήματα, νὰ ἀναλάβῃ ἡ Πολιτεία τὴν φροντίδα μορφώσεως διδασκαλισσῶν, καὶ νὰ συζητηθῇ τὸ ζήτημα περὶ ἰδρύσεως Διδασκαλείων ἀνεξαρτήτων τῶν Γυμνασίων.

Μετὰ ταῦτα ὁ **κ. Ἰωάννης Περιοδικῆς**, Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς, εἰσηγούμενος τὸ ζήτημα «Ποῖον εἶδος παιδείσεως ἀνωτέρας τῆς ἐν δημοτικῷ σχολείῳ παρεχομένης πρέπει νὰ παρέχῃ ἡ Πολιτεία», ἐποιήσατο συντόμως λόγον περὶ τῶν διαφό-

ρων εἰδῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ περὶ τοῦ ποῖα τούτων πρέπει καὶ δύνανται νὰ εἰσαχθῶσι παρ' ἡμῖν. Ἡ ἴδρυσις πρακτικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν σχολῶν, εἶπεν, εἶναι σχεδὸν ἀδύνατος σήμερον, ὄχι μόνον διὰ τὸ πολυδάπανον, ἀλλὰ διὰ τὴν ἑλλειψὶν εἰδικῶν διδασκάλων. Εἴμεθα λοιπὸν ἠναγκασμένοι κατὰ τὸ παρὸν τοῦλάχιστον νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς τὰ Προγυμνάσια, δι' ὧν θὰ παρασκευάζονται οἱ βουλόμενοι νὰ ἐπιδρῶσιν εἰς σπουδὰς ἀνωτέρας· ἀλλὰ παρὰ ταῦτα ἀνάγκη νὰ ἔχωμεν καὶ τὰ Ἀνώτερα Δημοτικά Σχολεῖα ἐν ταῖς πόλεσι καὶ ἐν ταῖς πρωτεύουσαις τῶν Ἐπαρχιῶν, ἵνα δι' ἀφρονωτέρων γνώσεων ἐκ τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν παρασκευάζωσι πρὸς τὸν πρακτικὸν βίον τοὺς μὴ θέλοντας ἢ μὴ δυναμένους νὰ μεταβαίνωσιν εἰς Ἀνώτερα Ἐκπαιδευτήρια· τὸ πολὺ ὅπερ σήμερον θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ γίνῃ, εἶναι ἡ ἴδρυσις Γεωργικῶν σταθμῶν παρ' ἑκάστῳ Ἀνωτέρῳ Δημοτικῷ Σχολεῖῳ ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις, ὥστε νὰ ἀσκῶνται ἐν αὐτοῖς ἐπὶ ἐν τοῦλάχιστον ἔτος οἱ ἀποριτώντες τῶν Ἀνωτέρων Δημοτικῶν Σχολείων μαθηταὶ εἰς γεωργικὰς ἐργασίας· ἀλλ' ἔχομεν ἐπαρκεῖν προσωπικὸν πρὸς ἴδρυσιν τῶσων σταθμῶν; Τὸ πρόγραμμα ὅμως τῶν Ἀνωτέρων Δημοτικῶν Σχολείων εἶναι ἀνάγκη νὰ μελετηθῇ καλύτερον· καὶ ἐπειδὴ ἡ νεωτέρα φιλοσοφία μας δὲν παρέχει τροφὴν ἐπαρκῆ, ὅπως θρέψῃ τὴν νέαν γενεάν τὴν ἐπιεμένην ἀνωτέρας πωσ παιδεύσεως τῆς ἐν δημοτικῷ σχολεῖῳ παρεχομένης, ἀποκλίνω ὑπὲρ τῆς γνώμης νὰ εἰσαχθῶ εἰς τὰς δύο ἀνωτέρας τάξεις τούτων ἡ διδασκαλία τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπὸ τὴν ἀπλουστέραν αὐτῆς μορφήν, τοσοῦτον μᾶλλον, ὅσω οἱ ἐκ σχολῶν τούτων ἐξερχόμενοι πρέπει νὰ δύνανται νὰ ἐννοῶσι τὸ Εὐάγγελιον καὶ ἐν γένει τὴν γλῶσσαν τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Χρ. Ἀνδρουτσός, Γυμνασιάρχης Ἡρακλείου, μετὰ τινὰς παρατηρήσεως ἐπὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ λεχθέντων, ἀρρώστας εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ προπαρασκευαστικοῦ πρακτικοῦ τμήματος ἀπὸ τοῦ τεχνικοῦ, προτείνει νὰ κατασθῶσιν ὀκτατάξια τὰ δημοτικά σχολεῖα, ἵνα ἡ μόρφωσις εἶναι ἀρτία καὶ ἐν ταῖς δυσὶν ἀνωτέραις τάξεσι νὰ διδάσκηται ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐκ λόγων θεωρητικῶν, θρησκευτικῶν καὶ ἱστορικῶν, θεωρητικῶν μὲν, διότι διὰ τῆς ἀρχαίας γλώσσης ἐπιστεργάζεται ἡ νεοελληνικὴ γλῶσσα μορφουμένων τῶν μαθητῶν ἐν τῷ τυπικῷ αὐτῆς, θρησκευτικῶν δὲ πρὸς κατανόησιν τοῦ Εὐαγγελίου, ἱστορικῶν δὲ διότι ἀνάγκη ὁ εἰς τὸν πρακτικὸν βίον παρασκευαζόμενος νὰ λάβῃ ποιῶν τινα γνῶσιν τοῦ ἀρχαίου βίου ἐκ τῶν

πηγῶν. Φρονῶ πρὸς τούτοις, λέγει, ὅτι εἶναι ἀναγκαῖα καὶ ἡ εἰσαγωγή τῆς διδασκαλίας ξένης τινὸς γλώσσης, προσέτι δὲ τῆς φυσικῆς πειραματικῆς τῆς χημείας τῆς λογιστικῆς καὶ διπλογραφίας, ὅπου ἤθελε κριθῆ ἀναγκαῖον. Τὴν διατήρησιν τῶν Προγυμνασίων θεωρεῖ ἀναγκαῖαν ἀλλὰ μὲ πρόγραμμα μεταβεβλημένον καὶ συμπληρωμένον.

Τὸ Συνέδριον συμφωνεῖ εἰς τὴν διατήρησιν τῶν Προγυμνασίων καὶ τῶν Ἀνωτέρων δημοτικῶν σχολείων εἰσαγομένης τῆς διδασκαλίας τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ἀλλ' ὁ **Ἰωάννης Περδικάρης** θεωρεῖ ἀναγκαῖον νὰ ὑπάρχῃ ἡ ὑπὸ τοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς Ἐκπαιδεύσεως προβλεπομένη προπαρασκευαστικὴ τάξις ἵνα παρασκευάζῃ τοὺς ἀποφοίτους τῶν Ἀνωτέρων δημοτικῶν, οἵτινες θὰ ἤθελον νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὸ Παιδαγωγικὸν τμήμα τοῦ Γυμνασίου. Ἀλλὰ ἡ περὶ τούτου συζήτησις ἀναβάλλεται εἰς τὴν περὶ Διδασκαλείου συζήτησιν.

Λύεται ἡ συνεδρία περὶ ὥραν 12.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ Β'.

25 Ἰουλίου, Τρίτη, ὥρα 8 π. μ.

Προεδρία τοῦ ἐπὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν Ὁρησκευμάτων Συμβούλου **κ. Ν. Γιαμαλάκη.**

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας.

Ὁ **κ. Ἰωάννης Περδικάρης** ἔχων ὑπ' ὄψιν πρακτικὰ καὶ ὑπομνήματα Συλλόγων ἢ καθηγητῶν, δι' ὧν ἐκφράζονται γινῶμαι περὶ μεταρρυθμίσεως τῶν κειμένων Ἐκπαιδευτικῶν νόμων, ἀνακοινῶ εἰς τὸ Συνέδριον τὰς σπουδαιότερας τούτων. Οἱ καθηγηταὶ τοῦ Ἡρακλείου φρονοῦσιν ὅτι δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ἐπιβλέπωσι τοὺς μαθητὰς κατὰ τὰ διαλείμματα. Ἀλλ' ὁ **κ. Περδικάρης** φρονεῖ τούναντίον, ὅτι ὄχι μόνον ἡ παρουσία τῶν καθηγητῶν θὰ ἀναγκάζῃ τοὺς μαθητὰς νὰ συμπεριφέρωνται κοσμιώτερον, ἀλλὰ καὶ ἡ οἰκείωτέρα πῶς ἀναστροφή μαθητῶν καὶ διδασκάλων κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀνέσεως ἐπαυξάνει τὸν σύνδεσμον τῆς ἀγάπης καὶ τὸν ἐκ ταύτης ἀπορρέοντα σεβασμὸν πρὸς τοὺς διδάσκοντας, ὅπερ μεγίστην ἐξασκεῖ ροπήν ἐπὶ τὴν ὅλην ἐργασίαν τοῦ Ἐκπαιδευτηρίου.

Ὁ **Χρ. Ἀνδρουτσος**, νομίζει ὅτι ἐν Ἡρακλείῳ τοῦλάχιστον διὰ τὸ πολὺν τῆς ἐργασίας τῶν καθηγητῶν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνηται ἡ τοιαύτη ἐπιτήρησις, ἥτις ἀποτελεσματικώτερον θὰ διεξάγῃται δι' ἰδίου ἐπιμελητοῦ. Εἰς τὸ μᾶ-

θημα τῆς γυμναστικῆς συμφωνεῖ ὅτι πρέπει νὰ παρίσταται καὶ τις τῶν καθηγητῶν, ἀλλὰ μόνον ἂν κριθῆ ἀναγκαῖον ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Σχολείου.

Ὁ κ. Πρόεδρος, φρονεῖ ὅτι ἡ ἐπίδρασις τῶν μαθητῶν ὑπὸ τῶν καθηγητῶν εἶναι τελεσφορωτέρα, διότι ὁ καθηγητὴς ἀπολαύων πλείονος σεβασμοῦ δύναται νὰ συγκρατῆ καὶ νὰ παιδαγωγῆ τοὺς μαθητὰς καλύτερον.

Τὸ Συνέδριον παραδέχεται νὰ τεληθῆ ἡ ἐπίδρασις ὑπὸ τῶν καθηγητῶν ἐν τοῖς διαλείμμασι καὶ νὰ παρίσταται τις αὐτῶν κατὰ τὴν γυμναστικὴν, ὡς ὁ νόμος ὀρίζει.

Τὸ δὲ περὶ παιδονόμων ἢ ἐπιμελητῶν ζήτημα ἀναβάλλεται νὰ συζητηθῆ κατόπιν.

Ἢ. Περδικάρης. Οἱ κύριοι καθηγηταὶ τοῦ ἐν Ἑρακλείῳ Γυμνασίου φρονοῦσιν προσέτι ὅτι ἡ διατύπωσις τοῦ ἄρθρου 107 τοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς Ἐκπαιδεύσεως περὶ τακτικῶν καθηγητῶν δὲν ἔχει καλῶς.

Χρ. Ἀνδρουτσος. ὑποστηρίζει τὴν γνώμην ταύτην καὶ προτείνει νὰ τροποποιηθῆ τὸ ἄρθρον τοῦτο καὶ νὰ ἐπιτραπῆ εἰς τοὺς Ἑλληνιστὰς νὰ εἶναι τακτικοὶ καθηγηταὶ δύο τάξεων συγχρόνως· διότι οὗτοι ἔχοντες πλείονας ὥρας διδασκαλίας ἐν ταῖς τάξεσι δύναται νὰ γνωρίζωσι τοὺς μαθητὰς συμφώνως πρὸς τὸν θεσμὸν τῶν τακτικῶν καθηγητῶν.

Ὁ κ. Ἢ. Περδικάρης παρατήρησεν ὅτι ἡ ἐργασία θὰ ἦτο λίαν πολλή, ἂν ἀνετίθετο ἡ ἐπίδρασις δύο τάξεων εἰς ἓνα καθηγητὴν, ἀλλ' ὁ κ. **Χ. Ἀνδρουτσος** ὑποστηρίζει τὴν γνώμην τοῦ Συλλόγου λέγων ὅτι, ἐὰν ἀπλοποιηθῆ ἡ ἐργασία τοῦ τακτικοῦ καθηγητοῦ, ὡς λόγου χάριν νὰ ἀναγράφεται ἡ διδασκαλεῖσα ὕλη οὐχὶ καθ' ἑβδομάδα ἀλλὰ κατὰ τριμηνίαν, θὰ δύναται εἰς Ordinarius νὰ ἐπαρκῆ εἰς δύο τάξεις.

Τὸ συνέδριον δεχεται νὰ μείνῃ τὸ ἄρθρον 107 ὡς ἔχει.

Ἢ. Περδικάρης. Ὁ Σύλλογος Ἑρακλείου φρονεῖ ὅτι πρέπει νὰ διδεται βαθμὸς διαγωγῆς εἰς τοὺς μαθητὰς δι' ἀριθμῶν χαρακτηριζόμενος, ὅστις νὰ συνδυάζεται μετὰ τῶν βαθμῶν τῶν μαθημάτων καὶ νὰ ἐπηρεάζῃ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ὀλικοῦ βαθμοῦ· οὕτως ὥστε ἄκοσμος τυχόν διαγωγῆ μαθητοῦ τινας νὰ δύναται νὰ συντελέσῃ εἰς τὸ νὰ μείνῃ οὕτως ἐν τῇ αὐτῇ τάξει ἐπὶ ἐν ἔτος· ἀλλ' ἐγὼ θεωρῶν τὴν ἐκτίμησιν τῆς διαγωγῆς τῶν μαθητῶν ζήτημα δυσχερὲς καὶ λίαν λεπτόν, δὲν φροῶ ὅτι δύναται νὰ δοθῆ εἰς χεῖρας τῶν διδασκόντων τόσον ἐπικίνδυνον ὄπλον. Πόσον ἀδικον θὰ εἶναι λόγου χάριν μαθητῆς εὐφυῆς καὶ προοδευτικὸς νὰ καθυστερήσῃ ἐπὶ ἐν ἔτος ἐν ταῖς σπουδαῖς

του διά τινα παιδικήν ζωηρότητα αυστηρότερον τοῦ δέοντος ἐκτιμηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ. Ἄφου δὲ ὁ νόμος δίδει τὸ δικάσιωμα εἰς τοὺς καθηγητάς, ὅταν πρόκειται περὶ σοβαρῶν περιστατικῶν νὰ ἀποβάλλωσι τὸν μαθητὴν προσωρινῶς ἢ καὶ διαρκῶς, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ συνυπολογίζεται ὁ βαθμὸς τῆς διαγωγῆς μετὰ τῶν βαθμῶν τῶν ἄλλων μαθημάτων.

Ὁ Χρ. Ἀνδροῦτσος ἀπέκρουσε τὸ ἐπικίνδυνον λέγων ὅτι δὲν ἐξαρτᾶται ἐξ ἐγὸς καθηγητοῦ ἢ βαθμολογία τῆς διαγωγῆς τῶν μαθητῶν, ἀλλ' ἐκ τοῦ τακτικοῦ καθηγητοῦ, τῶν συνδιδασκόντων ἐν τῇ τάξει, καὶ τοῦ Γυμνασιάρχου. Ἄλλως δὲ, ἐξ ακολουθεῖ, τοιοῦτος συνυπολογισμὸς τῆς διαγωγῆς συμβάλλεται τὰ μέγιστα πρὸς τὸν γενικὸν σκοπὸν τοῦ γυμνασίου, ὄντος καθιδρύματος κυρίως οὐχὶ ἐπιστημονικοῦ ἀλλὰ παιδαγωγικοῦ, συνέχει δὲ τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν κοσμιότητα καὶ εὐταξίαν, πρὸς τὴν βαθμολογίαν ταύτην τῆς διαγωγῆς ἀποδλέποντας.

Ὁ κ. Ν. Γραμματικάκης παρετήρησεν ὅτι εἰς μικροῦς μαθητὰς δύναται νὰ συμβαίνει τοῦτο, ἀλλ' εἰς μαθητὰς τοῦ Γυμνασίου δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ ἐμβάλληται φόβος, ἀλλ' ἡ ἀγωγή ὀφείλει νὰ στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀγάπης.

Ὁ Χρ. Ἀνδροῦτσος ἀπήνησεν ὅτι τὸ στοιχεῖον τοῦ φόβου χρησιμοποιεῖται ὁμοίως ἐν πᾶσι, καὶ ἐν τοῖς ἀνωτέροις σχολείοις, καὶ ὅτι τοῦτο ἐγκείμενον ἐν παντὶ ἀνθρώπῳ καὶ ἀποτελοῦν τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἀγωγῆς ὀφείλει νὰ ἐπωφεληθῆται ἢ παιδαγωγικῇ.

Ἰωάν. Περδικάρης: Δὲν πρέπει νὰ παρέλθῃ ἀπαρατήρητος τοιαύτη περὶ φόβου γνώμη ἐν τῷ Ἐκπαιδευτικῷ Συνεδρίῳ ἐκπεφορμένη ὡς ὁ φόβος, ἀλλ' ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ ρίζα ἐξ ἧς θὰ βλαστήσωσι πᾶσαι αἱ ἀρεταί, ἃς ἡ παιδαγωγικὴ ζητεῖ νὰ ἀναπτύξῃ ἐν τῇ παιδικῇ ψυχῇ. Τὸν φόβον ὀφείλει ὁ διδάσκαλος νὰ προσπαθῇ παντὶ σθένει νὰ ἐκκριθῆται ἐκ τῆς καρδίας τοῦ παιδὸς καὶ οὐχὶ νὰ μεταχειρίζεται αὐτὸν ὡς παιδαγωγικὸν μέσον.

Εἰς ταῦτα ἀπαντῶν ὁ **Χρ. Ἀνδροῦτσος**, λέγει ὅτι παρεξηγήθη ὑπὸ τοῦ κ. Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ. Βεβαίως ἡ ἀγάπη, εἶναι ἡ οὐσία πάσης ἀγωγῆς, τότε δὲ τὸ ἀγαθὸν ἔχει ἀξίαν, ὅταν πράττεται ἐξ ἀγάπης πρὸς αὐτό· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μόνον λογικὴ οὐσία, τὸ δὲ συναίσθημα τοῦ φόβου ἐγκτεται ψυχολογικῶς ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ καρδίᾳ, καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐν γένει ἀρίσταται τοῦ κακοῦ ψυχολογικῶς ἐκ φόβου, ἀνάγκη ὁ παιδαγωγὸς ἐπωφελοῦμενος τὸ καὶ Χριστιανικῶς καὶ ὑπὸ παντὸς ἐκπαιδευτικοῦ Νόμου καὶ δὴ καὶ τοῦ ἡμετέρου προβλεπόμενον καὶ χρησιμοποιούμενον στοιχεῖον τοῦτο τοῦ φόβου, νὰ προαγάγῃ αὐτὸ

εις ἀγάπην δι' ἠπιωτάτων πάντοτε μέσων ὡς ἀποδεικνύει ἡ ἀπαράιτητος ἐν παντί σχολεῖω παιδονομία, ἡ πρᾶξις τῶν σχολῶν πασῶν, ἐν αἷς οἱ μὲν μαθηταὶ συνέχονται, οὐχὶ σπανίως διὰ τοῦ ἀπὸ τῶν ποιῶν φόβου, οἱ δὲ διδάσκοντες ἀναφέρονται εἰς αὐτὸν εἴτε ἀπειλοῦντες εἴτε καὶ ἄλλως διατάσσοντες.

Τὸ Συνέδριον δὲν ἐπιδοκιμάζει τὴν πρότασιν τοῦ Συλλόγου τῶν καθηγητῶν Ἑρακλείου περὶ συνυπολογισμοῦ τοῦ βαθμοῦ τῆς διαγωγῆς εἰς τοὺς βαθμοὺς τῶν μαθημάτων.

II. Περδικάρης. Ὁ Σύλλογος τοῦ Γυμνασίου Χανίων προτείνει νὰ συμπληρωθῇ τὸ 62 ἄρθρον τοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς Ἐκπαιδεύσεως, προστιθεμένου ὅτι δύνανται διευθυνταὶ τῶν ἀνωτέρων δημοτικῶν σχολείων νὰ εἶναι καὶ διδάκτορες τῶν Φυσικῶν καὶ Μαθηματικῶν.

Τὸ Συνέδριον δέχεται τὴν πρότασιν τοῦ κ. **A. Κοκκινάκη**, φρονούντος ὅτι πρέπει νὰ προτιμῶνται ὡς διευθυνταὶ ἀνωτέρων δημοτικῶν σχολείων οἱ πτυχιούχοι τῶν νέων Διδασκαλείων, ἀλλὰ καὶ τὴν προσθήκην ὅτι δύνανται νὰ εἶναι τοιοῦτοι καὶ διδάκτορες τῶν Φυσικῶν καὶ Μαθηματικῶν.

Ὁ κ. **II. Περδικάρης**, ἀνακισοῖ γνώμην τοῦ Συλλόγου τῶν καθηγητῶν Ρεθύμνης καὶ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἐκεῖ Προγυμνασίου κ. Ἐμμ. Γενεράλη ἐν ἰδίῳ ὑπομνήματι διατυπωθεῖσαν: Νὰ καταργηθῶσι τὰ Προγυμνάσια, καὶ αἱ μὲν δύο τάξεις αὐτῶν νὰ προστεθῶσιν εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, ἡ δὲ τρίτη μετὰ μᾶς ἐστὶ εἰς τὰ Γυμνάσια, ὥστε καὶ τὰ Γυμνάσια νὰ γίνωσιν ἑξατάξια· οὕτω τὰ δημοτικὰ καθίστανται ἑξατάξια καὶ ἡ μόρφωσις τοῦ λαοῦ γίνεται τελειότερα, διότι τὰ τετρατάξια εἶναι ἀνεπαρκῆ. Προτείνει δὲ νὰ ἰδρυθῶσιν ἐν τισὶ μέρεσι καὶ ἡμιτελῆ Γυμνάσια ἐκ τριῶν τάξεων,

Ὁ κ. **III. Πρόεδρος**, ἀναλύων τὴν γνώμην ταύτην δὲν ἐπιδοκιμάζει τὴν μεταβολὴν τοῦ ὑπάρχοντος συστήματος. Ἡ ἴδρυσις τόσων ἑξατάξιων δημοτικῶν εἶναι ἀδύνατος ἐνεκα ἐλλείψεως προσωπικοῦ καὶ μέσων. Ἐπειτα τὰ ἑξατάξια ταῦτα γίνονται ὑπηρετικὰ τῶν Γυμνασίων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἡ Κυβέρνησις δὲν νομίζει ὀρθόν. Τὴν ἴδρυσιν τῶν ἡμιτελῶν Γυμνασίων δὲν θεωρεῖ ὠφέλιμον, διότι ταῦτα σὺν τῷ χρόνῳ θὰ τείνωσι νὰ καταστῶσι πλήρη καὶ Γυμνάσια πλείονα τῶν δύο εἶναι πολυτέλεια ἀλυσιτελής εἰς τὴν Νῆσον.

Τὸ Συνέδριον δὲν ἐπιδοκιμάζει τὴν γνώμην τοῦ κ. Ἐμμ. Γενεράλη, τοῦ κ. X. Ἀνδρούτσου μειονουψηφούντος καὶ φρονούντος ὅτι ἐν μέρει ἔχει ὀρθῶς ἡ γνώμη τοῦ κ. Ἐμμ. Γενεράλη, διότι

ὡς ἔχουσι τὰ Προγυμνάσια οὐδαμῶς ὑπηρετοῦσιν οὔτε πρὸς τὴν κλασικὴν παιδείαν, οὔτε πρὸς τὸν πρακτικὸν βίον, ὡς μὴ προχωρούντων τῶν μαθημάτων κατ' ἀγιοῦσαν σειρὰν καὶ κατ' ἀκολουθίαν νὰ μεταρρυθμισθῶσιν, ὡς εἶπε καὶ ἐν τῇ προηγουμένῃ συνεδρίᾳ καὶ ὡς θὰ ἀναπτύξῃ ἐν προσεχείῃ.

Ὁ κ. **Ν. Γραμματικάκης**, λέγων ὅτι τὸ ζήτημα τῆς χρησιμότητος τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων ἀπασχολεῖ τοὺς Ἑλληνας Παιδαγωγοὺς ἀπὸ πολλοῦ χρόνου, ἀσπάξεται τὴν γνώμην τῶν φρονούντων ὅτι ταῦτα πρέπει νὰ λειψῶσι καὶ νὰ γίνῃ τὸ Γυμνάσιον ἐπατάξιον· ἀλλ' ἐν Κρήτῃ δὲν δυνάμεθα νὰ προλάβωμεν τοὺς ἐν Ἑλλάδι ὡς πρὸς τὴν μεταρρύθμισιν ταύτην. Ἀρκετὴ δὲ βελτίωσις τῶν Προγυμνασίων εἶναι ὅτι ταῦτα ὑπήχθησαν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Γυμνασιάρχου καὶ ὅτι καθωρίσθησαν προσόντα διὰ τοὺς ἐν αὐτοῖς διδάσκοντας.

Ὁ κ. **Η. Ηερδικάρης** ἀναφέρει ἐτέραν πρότασιν τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Προγυμνασίου Ρεθύμνης κ. Ἐμμ. Γενεράκη, ἵνα ἡ ἐποπτεία τῶν δημοτικῶν σχολείων μὴ ἀσκήται μόνον ὑπὸ τοῦ Νομ. Ἐπιθεωρητοῦ ἀλλὰ καὶ ὑπ' ἄλλων καταλλήλων προσώπων. Τὸ Συνέδριον δὲν ἐπιδοκιμάζει οὐδὲ τὴν πρότασιν ταύτην, εἰς τὴν καὶ νῦν ὡς ἔχουσι τὰ πράγματα οἱ ἐπιθεωρηταὶ θύναται νὰ ἀναθέτωσιν εἰς τοὺς πτυχιούχους δημοδιδασκάλους καθήκοντα ἐπιθεωρήσεως.

Ἐγένετο εἰς αὐτὰς ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου νὰ ἐξομολογηθῶσιν οἱ βαθμοὶ καὶ μισθοὶ τῶν καθηγητῶν, ὥστε νὰ μὴ διαίρωνται οὗτοι εἰς α' καὶ β' τάξεως, ἀλλ' ὁ κ. **Πρόεδρος** νομίζει ὅτι τοῦτο εἶναι ζήτημα οἰκονομικὸν καὶ ἀρίεται εἰς τὴν Κυβέρνησιν.

Λύεται ἡ συνεδρία περὶ ὥραν 12.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ Γ'.

26 Ἰουλίου Τετάρτη ὥρα 8 π. μ.

Προεδρία τοῦ ἐπὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν Θρησκευμάτων Συμβούλου κ. **Ν. Γιαμαλιάκη**.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας.

Ἀναγινώσκειται ἔπειτα ὑπόμνημα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Κρήτης, δι' οὗ προτείνεται ἡ σύστασις ἐποπτικῶν Συμβουλιῶν κατὰ Νομοὺς πρὸς διοίκησιν καὶ ἐπιθεώρησιν τῶν σχολείων καὶ σχετικῶν πρὸς ταῦτα νόμοσγέδιον. Τὸ τε ὑπόμνημα καὶ τὸ νόμοσγέδιον ἔχει ὡς ἔπεται:

ΚΡΗΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Η ΙΕΡΑ ΕΠΑΡΧΙΑΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ

ΚΡΗΤΗΣ

Πρωτ. 2.
Αριθ. Διεκπ. 1.

Πρὸς τὴν Ἀνωτέραν Διεύθυνσιν τῆς Δημοσίας
Ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν Θρησκευμάτων.

Κύριε Σύμβουλε,

Ἀπαντῶντες εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 1878]1181 ἔγγραφον τῆς Ἀνωτέρας Διευθύνσεως τῆς Παιδείας, δι' οὗ καλεῖται ἡ Ἱερά Σύνοδος αὕτη νὰ ὀνομάσῃ ἓνα τῶν Θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων, ἵνα παραστή οὗτος μέλος τοῦ συγκροτουμένου ἐν Χανίοις Συνεδρίου, ἐκφράζομεν τὴν λύπην ἡμῶν, διότι, ἐξηναγασμένοι πάντες νὰ παρευρισκώμεθα τακτικῶς ἐν ταῖς συνεδριαῖς τῆς Συνόδου, συνασσοῦσης μετὰ τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Ὑψηλοτάτου Ἡγεμόνος ἡμῶν καὶ τῆς Κυβερνήσεως Αὐτοῦ τὸ Καταστατικὸν τῆς ἐν Κρήτῃ Ἐκκλησίας, ἀδυνατοῦμεν νὰ ἀνταποκριθῶμεν εἰς τὴν ὑμετέραν πρόσκλησιν. Λυπούμεθα δ' ἐπὶ μᾶλλον καθόσον ἐπεθυμοῦμεν ἵνα συζητηθῇ εὐρύτερον καὶ ἐξευρεθῇ ἀπὸ κοινοῦ ἡ προσήκουσα τῇ Ἐκκλησίᾳ Κρήτης θέσις εἰς τὴν διανοητικὴν μόρφωσιν καὶ ἠθικοποίησιν τῆς ἐλευθέρας γενεᾶς τῆς ἐλευθέρας εἰλημῆς πατρίδος. Μὴ δυνάμενοι δὲ νὰ παρέλθωμεν ἐν σιγῇ τὴν παρεχομένην εὐκαιρίαν εἰς προάσπισιν τῶν δικαίων τῆς Ἐκκλησίας, ἐπιθυμοῦσης διακαῶς, ἵνα μὴ μένη ξένη τῆς μερίμνης περὶ τῆς διανοητικῆς μόρφώσεως τῶν τέκνων αὐτῆς, ὑποβάλλομεν δι' ἡμῶν, Κύριε Σύμβουλε, τὰς σκέψεις ἡμῶν καὶ τὴν γνώμην περὶ τῶν μέτρων, ἅτινα νομίζομεν ἀναγκαῖα εἰς τὴν χρησιμωτέραν ἐφαρμογὴν τῶν ἐκπαιδευτικῶν σχεδίων τῆς Κυβερνήσεως τῆς ἡμετέρας Πολιτείας.

Τὸ διὰ τοῦ Διοργανισμοῦ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως εἰσαγόμενον συγκεντρωτικὸν σύστημα παρουσιάζει κατὰ τὴν ἡμετέραν κρίσιν ταύτην τὴν ἔλλειψιν, ὅτι καθιστᾷ δυσχερεστέραν τὴν ἄμεσον ἐπαγρύπνησιν ἐπὶ τῆς ἐνασχήσεως τῶν καθηκόντων τῶν ἐμπειστευμένων τὴν διαπαιδαγώγησιν τῶν νέων, καὶ ἀπεμακρύνον ἀπ' αὐτῶν πᾶσαν ἄμεσον συνδρομὴν εἰς τὸ ἔργον τῆς Διοικήσεως ἀπεργάζεται γὰρ τὸν διοικητικὸν χαλιὸν καὶ συντελεῖ εἰς τὴν χαλάρωσιν τοῦ ἥθους τῶν μαθητῶν καὶ τῆς ἐπιβαλλομένης πειθαρχίας ἐν τε τοῖς μαθηταῖς καὶ τοῖς καθηγηταῖς καὶ διδασκάλοις. Τοῦτο παρατηρήθη ἐν πολλοῖς κατὰ τὸ

λήξαν σχολικὸν ἔτος, ὡς καὶ ἡ ἀνάγκη ἐγγυτέρως εἰς τὰ σχολεῖα ἀρχῆς ἔξω τοῦ διδασκαλικοῦ κύκλου κειμένης. Ὑπὸ τοῦ τῶν γονέων καὶ τῶν ὀπωσδήποτε περὶ τῶν ἐκπαιδευτικῶν πραγμάτων διαφερομένων καὶ μεριμνῶντων εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ἐξεδηλοῦτο πόθος, ὁ πόθος ἐγκαταστάσεως τοιαύτης τινὸς ἀρχῆς. Ἰδιαιτάτα δὲ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων χριστεπανύμων πληρωμάτων γενικῆ ἐξεφράζετο εὐχή, ἵνα ἴδωσι τὴν Ἑκκλησίαν ἀμειωτέραν ἀσκοῦσαν ἐπίβλειψιν εἰς τὰ τῆς παιδείας. Ἡ εὐχὴ ἐκείνη ἀπέβαινεν ἀνάγκη εἰς τὴν Ἑκκλησίαν, ἥτις ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἔδλεπεν ἑαυτὴν ἀπωθουμένην ἀπὸ τῆς συνειδήσεως τῶν Χριστιανοπαίδων καὶ ἠσθάνετο ἑαυτὴν ἀποξενουμένην ἀπὸ τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῶν μαθητῶν, μὴ δυναμένων νὰ συνδεθῶσι πρὸς τὸν ἡγέτην τῆς Ἑκκλησίας, οὕτως ἔδλεπον ἐν τῷ περὶ παιδείας νόμῳ ἀσθενεστάτην καθοριζομένην τὴν δρᾶσιν καὶ παρέμβλητον οὕτως εἰπεῖν τὴν μέριμναν. Ἐὰν ἐν χώραις, οἷα ἡ Σουηδία καὶ Νορβηγία τὸ τοσοῦτον εὐδοκίμως ἀνεργῶν ἐκπαιδευτικὸν σύστημα ἔχῃ ἀνατεθειμένην ὅλην τὴν διοίκησιν αὐτοῦ εἰς τὴν Ἑκκλησίαν καὶ ἡ Ἑκκλησία φαίνεται ἡ διδοῦσα ζωὴν καὶ δύναμιν εἰς τὸ θαυμάσιον ἐκεῖνο σύστημα, οὕτως θαυμάζεται ὑπὸ πάντων ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἐκθέσει τῶν Παρισίων ὁ τελεωτάτος κατὰ πάντα ὀργανισμὸς, ἐν χώρᾳ οἷα ἡ ἡμετέρα ἐν ἣ ἡ Ἑκκλησία πάντοτε ἀδιάσπαστον ἔχει ἐν τοῖς ὑπ' αὐτῆς ἀσκουμένοις καθήκουσι τὰ ἐν ἐνὶ δύο ταῦτα συναισθήματα, τὴν ἀγάπην πατρίδος καὶ ὀρησκείας, αὐτὴ πάντοτε καὶ ἐν πολέμῳ καὶ ἐν εἰρήνῃ πρωτοστατοῦσα καὶ ἡγουμένη, ἐν χώρᾳ, λέγομεν, οἷα ἡ ἡμετέρα, ἐν ἣ ἡ Ἑκκλησία τοσαύτην ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ταῖς χαλεπαῖς ἐπεδείξατο μέριμναν περὶ τῆς διανοητικῆς μορφώσεως τῶν Χριστιανοπαίδων σπαταλήσασα τὸν ἐν αὐτῇ πλοῦτον ὑπὲρ τῆς διανοίας τῶν ἑαυτῆς τέκνων, ἡ Ἑκκλησία δὲν εἶναι καλὸν νὰ θεωρῆται νεκρὸς παράγων τῶν γνώσεων τῶν νέων γενεῶν.

Πρὸς ἄρσιν πασῶν τῶν ἀνωτέρω ἀνωμαλιῶν καλὴν ἐθεωρήσαμεν τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἐν Ἑλλάδι κρατοῦντος θεσμοῦ τῶν ἐποπτικῶν Συμβουλίων, ἀλλὰ τὸν θεσμόν τοῦτον νομίζομεν καλὸν ἀποκεωρισμένον ἀπὸ τῶν ἀτελειῶν, ἃς ἐν Ἑλλάδι κέκτηται. Καὶ διὰ τοῦτο προσηρμοσάμεθ' ἄνω τοῦτον πρὸς τὰ ἐν Σουηδίᾳ καὶ Νορβηγίᾳ. — Ἐν Ἑλλάδι παρατηρήσαμεν τοῦτο τὸ ἄτοπον ὅτι ἐν ᾧ ὁ Νομαρχιακὸς Ἐπιθεωρητὴς παύεται ἢ μετατίθεται ἀναπολόγητος, τῇ προτάσει τοῦ ἐποπτικοῦ Συμβουλίου, αὐτὸς εἶναι ὁ προτείνων τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου τούτου καὶ αὐτὸς

ὅστις εἰσηγᾶται τὰς συνεδρίας· πρὸς δὲ παρετηρήσαμεν καὶ τοῦτο ὅτι ἐν ᾧ ἐν Σουηδία καὶ Νοβηργία τὸ ἐποπτικὸν Συμβούλιον ὑποβάλλει ἐκθέσεις πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον, ἐν Ἑλλάδι μόνον ὁ Νομαρχιακὸς Ἐπιθεωρητὴς ἔρχεται εἰς ἐπικοινωνίαν πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον. Πάντα ταῦτα βελτιώσαντες καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ ἐποπτικοῦ Συμβουλίου ἐπεκτείναντες κατηρτίσαμεν Νομοσχέδιον ὅπερ ἱκανοποιεῖν πάσας τὰς ἀνάγκας καὶ πληροῦν τὰ παρουσιαζόμενα κενά, ὑποβάλλομεν ὑμῖν, Κύριε Σύμβουλε, καὶ παρακαλοῦμεν νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει καὶ συζητηθῇ.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω καὶ ἕτερον παρετηρήσαμεν ἔλλειψιν, ὅτι ἐν ᾧ εἰς τὰ δημοτικὰ Σχολεῖα ἐπιβάλλεται ἡ καὶ κατὰ τοὺς ἐσπερινοὺς τῶν μεγάλων Ἑορτῶν καὶ Κυριακῶν φέιτησις εἰς τὰς ἐκκλησίας, εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν Προγυμνασίων καὶ Γυμνασίων καθορίζεται ὑποχρεωτικὴ μόνη ἡ κατὰ Κυριακὰς καὶ Δεσποτικὰς ἑορτὰς κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν φέιτησις. Οὕτω εἶδομεν μὴ προσερχομένους τοὺς μαθητὰς Προγυμνασίου ἐν τοῖς ἐσπερινοῖς μεγάλων ἑορτῶν καὶ θεωροῦμεν καλὸν ἵνα καθορισθῶσι καὶ τὰ κατ' αὐτάς.

Ἐτερον ἀντικανονικὸν μέτρον εἶδομεν τεθεσπισμένον, τὴν καθεύρωσιν λαϊκοῦ δημοσίου κηρύγματος ἐν Σχολείοις μάλιστα, ἐν οἷς ἡ ὑπαρξίς ἐιδικῶν καθηγητῶν τῶν ἱερῶν ἐξυπακούει τὴν ἐιδικὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐρμηνείαν τῶν ἱερῶν εὐαγγελίων. Τὴν ἀνόρθωσιν τῆς περὶ τούτου κανονικῆς ὀρθοδόξου διδασκαλίας ἐπιθυμοῦντες, παρακαλοῦμεν, ἵνα καὶ περὶ τούτου ἡ προσήκουσα ληφθῇ φροντίς, καὶ ὅπου μὲν καθηγητὴς ὑπάρχει τῶν Θεολογικῶν, ἐκεῖνος ἐρμηνεύει τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον, καταργουμένων τῶν πομπωδῶν ἐπιδείξεων ὅπου δὲ καθηγητὴς δὲν ὑπάρχει ἐιδικὸς, ἐκεῖ ὁ Ἐπίσκοπος νὰ παρέχῃ τὰς πηγὰς, ἀφ' ὧν νὰ ἀρύωνται οἱ καθηγηταὶ τῆς διδασκαλίας τὴν ὕλην.

Ταῦτα ἐποφελῆ καὶ χρήσιμα κρίναντες καὶ τοιαῦτα ὑποβάλλοντες πεποιθήσαμεν ὅτι καὶ θὰ εἰσαχθῶσιν εἰς τὸν σχετικὸν νόμον, καὶ ὅτι ἡ χρησιμότης αὐτῶν θέλει ἀποδειχθῆ ἐν τῇ πράξει.

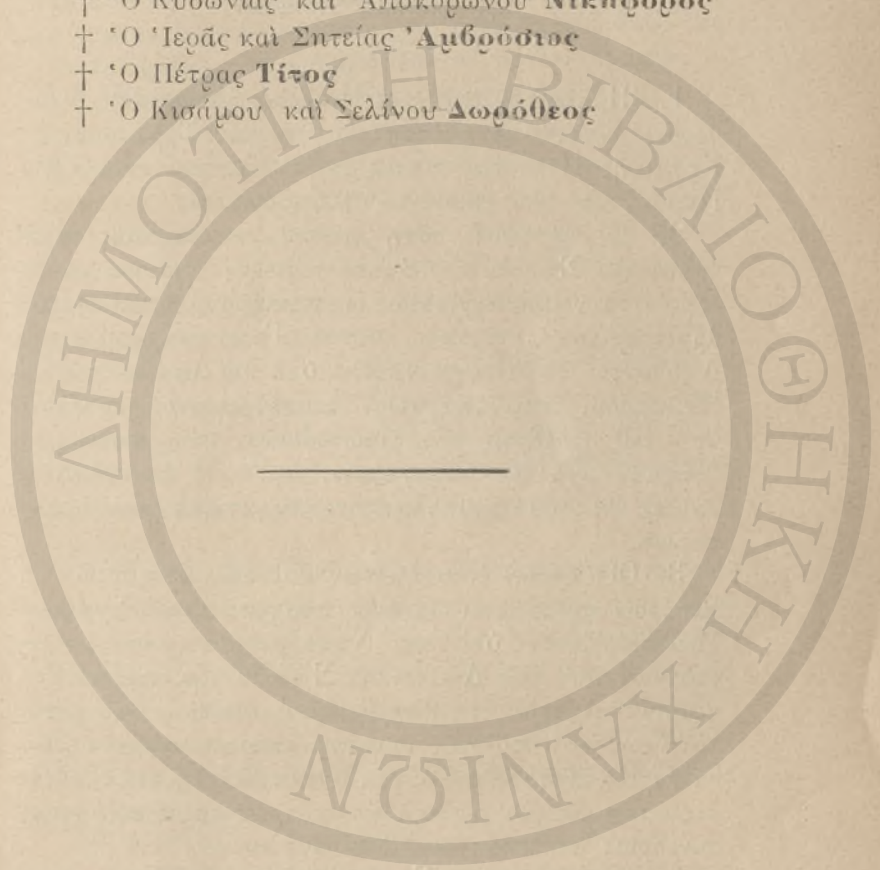
Ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἐπικαλούμενοι ἐφ' Ὑμᾶς, Κύριε Σύμβουλε, καὶ τοῦ ἀναμωραφωτικοῦ τῆς ὅλης Κυβερνήσεως τοῦ Ὑψηλοτάτου Ἡγεμόνος Ἡμῶν ἔργου τὰς εὐλογίας τῆς Ἐκκλησίας διατελοῦμεν Ὑμέτεροι εὐχέται ἐν Χριστῷ.

Ἐν Ἡρακλείῳ τῇ 20 Ἰουλίου 1900

Ὁ Πρόεδρος

† Ὁ Κρήτης Εὐμένιος

- † Ὁ Ἀρκαδίας **Νικόδημος**
- † Ὁ Χερρονήσου **Ἀγαθάγγελος**
- † Ὁ Γεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου **Διονέσιος**
- † Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου **Νικηφόρος**
- † Ὁ Ἱεραῆς καὶ Σητείας **Δυβρόσιος**
- † Ὁ Πέτρας **Τίτος**
- † Ὁ Κισάμου καὶ Σελίνου **Δωρόθεος**

ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΝ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Περὶ Ἐποπτικῶν Συμβουλίων.

1. Ἡ εἰς τὴν ἐπὶ τῆς Παιδείας Ἀνωτέραν Διεύθυνσιν ἀνατεθειμένη ἐποπτεία ἐπὶ τῶν Σχολείων τῆς Κρητικῆς Πολιτείας ἐνασκειῖται τοῦ λοιποῦ ἐν ἐκάστῳ Νομῷ ὑπὸ τῶν ἐποπτικῶν Συμβουλίων.

2. Ἐν τῇ πρωτευούσῃ ἐκάστου νομοῦ καθίσταται ἐποπτικὸν Συμβούλιον ἀποτελούμεγον ὑπὸ τοῦ ἐν τῇ ἑδρᾷ τοῦ νομοῦ ἀρχιερέως ὡς προέδρου, ἢ τοῦ τούτου ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου, ὑπὸ τοῦ Γυμνασιάρχου ἢ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Προγυμνασίου, ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ἐρκαφίου, ὅπου ὑπάρχῃσι μουσουλμανικὰ σχολεῖα, ὑπὸ τοῦ προέδρου τῶν Πρωτοδικῶν, ὅπου μόνον χριστιανικὰ σχολεῖα ὑπάρχουσιν, ὑφ' ἐνὸς ἐπιστήμανος καὶ ὑφ' ἐνὸς τῶν εὐύποληπτοτέρων κτηματιῶν ἢ ἐμπόρων.

3. Οἱ ἐκ τῶν ἐπιστημόνων καὶ τῶν κτηματιῶν ἢ ἐμπόρων καλούμενοι ὡς μέλη τοῦ ἐποπτικοῦ Συμβουλίου διορίζονται ὑπὸ τοῦ Νομάρχου ἐκ τριῶν προτεινομένων ὑπὸ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου, καὶ ὑπηρετοῦσιν ἐπὶ τρία ἔτη πλήρη ἄνευ μισθοῦ. Ἐπιτρέπεται ὁμως καὶ πρὸ τῆς συμπληρώσεως τῶν τριῶν ἐτῶν νὰ ἀντικατασταθῶσιν οὗτοι, ἂν ἀποδειχθῇ ὅτι κληθέντες τακτικῶς δὲν προσῆλθον εἰς τρεῖς κατὰ συνέχειαν συνεδρίας τοῦ ἐποπτικοῦ Συμβουλίου.

4. Τὸ ἐποπτικὸν Συμβούλιον ἔχει ἰδίαν σφραγίδα φέρουσαν τὰ Κρητικὰ διάσημα μετ' ἐπιγραφῆς «Ἐποπτικὸν Συμβούλιον τῆς παιδείας Νομοῦ. . . » τὴν σφραγίδα ἔχει ὁ Πρόεδρος.

5. Ἡ ἐποπτεία ἐκάστου ἐποπτικοῦ Συμβουλίου

εκτείνεται ἐπὶ πάντων τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ αὐτοῦ καθιδρυμένων κοινῶν τε καὶ ἰδιωτικῶν σχολείων.

6. Ὁ Ἐπιθεωρητὴ τοῦ Νομοῦ παρακάθηται ἐν ταῖς συνεδρίασις τοῦ ἐποπτικοῦ Συμβουλίου, ὑποβάλλει ἐκθέσεις τῶν περιοδειῶν αὐτοῦ, εἰσηγεῖται εἰς τὸ ἐποπτικὸν Συμβούλιον τὰ χρήζοντα διορθώσεως καὶ ἐκτελεῖ καλήκοντα γραμματέως ἐν τῷ Συμβουλίῳ.

7. Τὸ ἐποπτικὸν Συμβούλιον συγκαλεῖται εἰς συνεδρίασιν ὑπὸ τοῦ προέδρου αὐτοῦ εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Ἐπισκοπεῖου, τακτικῶς μὲν ἅπαξ τοῦ μηνὸς ἀλλὰ καὶ ἐκτάκτως εἴτε αὐτεπαγγέλτως ὑπὸ τοῦ προέδρου εἴτε κατ' αἴτησιν τοῦ Νομαρχιακοῦ Ἐπιθεωρητοῦ ἢ τοῦ Γυμνασιάρχου ἢ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Προγυμνασίου. Συντάσσονται πρακτικά, ἀναγινώσκονται ἐν ἐκάστη συνεδρίᾳ καὶ ὑπογράφονται περὶ τὸ τέλος τῆς συνεδρίας ταῦτα, ἐν οἷς ἐκτίθενται ἐν λεπτομερείᾳ αἱ ὑπὸ τοῦ Νομαρχιακοῦ Ἐπιθεωρητοῦ γινόμεναι ἀνακοινώσεις καὶ προτάσεις καὶ αἱ γνωμοδοτήσεις ἐπ' αὐτῶν τοῦ ἐποπτικοῦ Συμβουλίου. Ὁ Ἐπιθεωρητὴ λαμβάνει ἀντίγραφα τούτων ἐπικεκυρωμένα ὑπὸ τοῦ Προέδρου.

8. Τὰ Σχολεῖα τῶν πόλεων ὡς καὶ τὰ σχολεῖα τὰ ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις δικαιούται τὸ ἐποπτικὸν Συμβούλιον νὰ ἐπιθεωρῇ προσλαμβάνον τὸν Νομαρχιακὸν Ἐπιθεωρητὴν εἰς τὰ δημοτικὰ Σχολεῖα καὶ τὸν διευθυντὴν τούτων, τοῦ διευθυντὰς τῶν Προγυμνασίων ἢ Γυμνασίων ἐν τοῖς τοιούτοις. Τὰς ἐκ τῆς ἐπιθεωρήσεως ἐντυπώσεις διαβιβάζει τῇ Ἀνωτέρᾳ Διευθύνσει τῆς Παιδείας.

9. Καθήκοντα τοῦ ἐποπτικοῦ Συμβουλίου.

α'.) Ἡ ἐξέλεξις τῶν προσόντων τῶν διδασκαλικῶν ὀέσιν ἐξαιτουμένων, ἢ κατὰ τὴν βαθμολογίαν τῶν ἐνδεικτικῶν κατάταξις αὐτῶν μετὰ παρατήρησιν περὶ τῆς πρακτικῆς ἰκανότητος αὐτῶν.

β'.) Ἡ υπόδειξις τῶν γηρεουσῶν διδασκαλικῶν θέσεων πρὸς πλήρωσιν αὐτῶν.

γ'.) Ἡ ὑποβολή τῆς ἀνάγκης προσθήκης βοηθοῦ ἢ δημοδιδασκάλου.

δ'.) Ἡ υπόδειξις τῶν μέτρων τὰ ὅποια κρίνει ἀναγκαῖα εἰς τὴν προσέλευσιν μαθητῶν εἰς τὰ δημοτικά σχολεῖα τῆς περιφερείας τοῦ ἐποπτικοῦ Συμβουλίου.

ε'.) Ἐγκρίνει τὰς ἐπενεχτέας μεταβολὰς εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν πρὸς μεταρρυθμίσειν τῶν κοινοτικῶν καταστημάτων, ἐν οἷς λειτουργοῦσι τὰ δημοτικά σχολεῖα, ἢ τὰ σχέδια καὶ τοὺς προϋπολογισμοὺς πρὸς οἰκοδομήν νέων κτιρίων.

ς'.) Μεριμᾷ περὶ τῆς συμπληρώσεως ἢ μεταβολῆς τῆς ἀνακαινίσεως τῶν σκευῶν, ἐπίπλων, ὀργάνων διδασκαλίας.

ζ'.) Ἀποφαίνεται περὶ τῆς μεταθέσεως ἢ ἀπολύσεως τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ ἐν συνεδρίᾳ πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ προέδρου συγκαλουμένη. Ἡ συνεδρία αὕτη εἶναι μυστικὴ ἀπόντος τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ. Τὸ ἐποπτικὸν Συμβούλιον ἀκούει τὰς πρὸς τοῦτο γενομένας παραστάσεις ἐναντίον τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ, εἴτε ἐπὶ ἀκηδία ἢ ἀσυγγνώστῳ ὀλιγωρίᾳ, εἴτε ἐπὶ ἐλλείψεσιν ἢ παραβάσεσιν αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων του, εἴτε ἐπὶ ἀνωμαλίαις ἢ πλημμελείαις τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου αὐτοῦ, καὶ μετ' ἐπισταμένην συζήτησιν καὶ ἔρευναν ἀποφασίζει περὶ τοῦ βásiμου ἢ μὴ τῆς κατηγορίας καὶ τότε ἐὰν παραδεχθῆ τὴν κατηγορίαν βásiμον προσκαλεῖ τὸν Νομαρχιακὸν Ἐπιθεωρητὴν εἰς ἀπολογίαὶν ἔγγραφον, ἀνακοινοῦν αὐτῷ τὴν κατηγορίαν χωρὶς τοῦ ὀνόματος τοῦ κατηγοροῦ. Καὶ ἐὰν ἴδῃ ὅτι ἡ κατηγορία μὲν βásiμος καὶ μετὰ τὴν ἀπολογίαὶν, συνιστᾷ ἡτιολογημένως πρὸς τὴν Ἀνωτέραν Διεύθυνσιν τῆς Παιδείας ἢ τὴν μετάθεσιν ἢ τὴν παῦσιν τοῦ κατηγορουμένου Ἐπιθεωρητοῦ διὰ τῆς ὑποβολῆς ἀντιγράφου τῶν

πρακτικῶν πρὸς αὐτήν.

10. Τὸ ἐποπτικὸν Συμβούλιον ἐπιβάλλει ποινὰς πειθαρχικὰς εἰς τοὺς δημοδιδασκάλους καὶ καθηγητὰς τὰς ἐν τῷ ἐδαφίῳ γ'. δ'. τοῦ 134 ἄρθρου τοῦ ΙΔ'. Κεφαλαίου τοῦ τῆς Παιδείας ὀργανισμοῦ καὶ προτείνει ἠτιολογημένως τὴν μετάρθεσιν αὐτῶν. Τὴν δὲ ὀριστικὴν παῦσιν ὑποβάλλει εἰς τὴν Ἀνωτέραν Διεύθυνσιν μετ' αἰτιολογικῆς ἐκθέσεως. Πρὸ τῆς ἀποφάσεως καλεῖται ὁδιδάσκαλος εἰς ἀπολογίαὶν ἐντὸς ὀρισμένης προθεσμίας. Ἐὰν μὴ προσέλθῃ, ἡ ἀπόφασις ἐκδίδεται καὶ μὴ ἀπολογηθέντος αὐτοῦ. Ἐπίσης τῇ προτάσει τοῦ οικείου Ἐπιθεωρητοῦ καὶ τῇ τοῦ Γυμνασιάρχου ἢ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Προγυμνασίου ἐπιβάλλονται εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ αἱ ἐν τοῖς ἐδαφίοις ζ'. η'. θ'. τοῦ ἄρθρου 185 κεφ. ιη' τοῦ Ὄργανισμοῦ τῆς Παιδείας ποιναί ὡσαύτως καὶ ἡ ἐν τῷ ἄρθρῳ 190 τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου ποινή.

11. Τὸ Ἐποπτικὸν Συμβούλιον ἀποφασίζει καὶ περὶ τῶν ὑποβληθεισῶν εἰς αὐτὸ ἐφέσεων κατὰ τῶν πειθαρχικῶν ἀποφάσεων τοῦ Νομαρχιακοῦ Ἐπιθεωρητοῦ.

12. Τὸ ἐποπτικὸν Συμβούλιον παρίσταται εἰς τὰς ἐξετάσεις τῶν ἐν τῇ ἔδρᾳ αὐτοῦ σχολείων καὶ ἐκπροσωπεῖ ἐν τούτοις τὴν Ἀνωτέραν Διεύθυνσιν, πρὸς ἣν ὑποβάλλει ἐκθεσιν περὶ τῆς ἐν γένει προόδου τῶν μαθητῶν καὶ περὶ τῆς ἐν μέρει δι' ὄλου τοῦ ἔτους ἐπιδειχθείσης ὑπ' αὐτῶν.

13. Τὸ ἐποπτικὸν Συμβούλιον ζητεῖ μηνιαίας ἐκθέσεις τοῦ ἱερέως καὶ τοῦ ἐκάστης κώμης παρέδρου, περὶ τῆς τακτικῆς καὶ ἀνελλιποῦς ἐπιτελέσεως τῶν καθηκόντων τῶν κατὰ κώμας δημοδιδασκάλων καὶ ἀποστέλλει τὸν Νομαρχιακὸν Ἐπιθεωρητὴν, ὅπου παρουσιάζεται ἀνάγκη, πρὸς διόρθωσιν τοῦ μὴ νομίμως ἐργαζομένου διδασκάλου.

14. Τὸ ἐποπτικὸν Συμβούλιον μεριμνᾷ καὶ περὶ τῆς

ἐκτὸς τῆς σχολῆς ἠθικῆς διαπαιδαγωγήσεως τῶν παιδῶν καὶ λαμβάνει πάντα τὰ μέτρα ὅσα νομίζει πρόσφορα πρὸς τὴν διατήρησιν τοῦ ἥθους τοῦ παιδός.

Ἔστι ἀκριβὲς ἀντίγραφον

Ἐν Ἑρακλείῳ τῇ 21 Ἰουλίου 1900

† Ὁ Κρήτης ΕΥΜΕΝΙΟΣ

Ἐπειδὴ καὶ ἐν τῷ πρακτικῷ τοῦ Συλλόγου τῶν καθηγητῶν Ἑρακλείου, προτείνεται ἡ σύστασις ἐποπτικῶν Συμβουλίων ὑπὸ τοῦ Γυμνασιάρχου **Χρ. Ἀνδρουτσοῦ** καὶ ἐνὸς ἐτι καθηγητοῦ, ἀναγινώσκεται καὶ τὸ σχετικὸν μέρος τοῦ πρακτικοῦ τούτου εἰτα ἀρχεται ἢ ἐπ' αὐτοῦ συζήτησις.

Ὁ **Χρ. Ἀνδρουτσος** κληθεὶς νὰ ἐκθέσῃ τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους ἐν τῷ πρακτικῷ τοῦ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ Γυμνασίου προτείνεται ἡ σύστασις ἐποπτικῶν συμβουλίων λέγει τὰ ἑξῆς, ἀσχετῶς ὅλως πρὸς τὸ ὑπόμνημα τῆς ἱεράς Συνόδου· «Ὅπως ἐν παντὶ κλάδῳ διοικήσεως ποιά τις ἀποκέντρωσις εἶναι ἀναγκαία, οὕτω καὶ ἐν τῷ μορφουμένῳ τῆς παιδείας κλάδῳ κατ' ἀρχὴν δὲν δύναται νὰ ἀποκλεισθῇ ἡ συμμετοχὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς κοινωνίας, ὡς ἄλλως συμβαίνει οὐ μόνον ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἐνθα λειτουργεῖ τοιοῦτον ἐποπτικὸν συμβούλιον. Λόγοι δὲ ἰδίως κοινωνικοὶ καὶ ὑπηρεσιακοὶ ὑπαγορεύουσι παρ' ἡμῖν τὴν ὑπαρξίν τοιούτων συμβουλίων συμπληρούντων τὸ ἔργον τῆς ἐκπαιδεύσεως, δι' ἧς ἀσχοῦσιν ἐπὶ τῆς Σχολῆς ἐποπτείας τῇ μὲν Πολιτεία συμβαλλόμενα καθ' ἑαυτὰ ἐν τῇ διαρρυθμίσει τῶν ἐκπαιδευτικῶν πραγμάτων κατὰ τὰς ἐπιτοπίους ἀνάγκας, τοὺς δὲ πολίτας προφυλάσσοντα ἀπὸ τῆς θέσεως καὶ τοῦ προσωπικοῦ αὐτῶν κύρους, ἀπὸ πάσης ἐπεμβάσεως, ἀναμιξέως ἢ παρενοχλήσεως τῶν διδασκόντων· οὕτω δὲ ἐκ κοινωνικῆς μὲν ἀπόψεως ἢ ὑπὸ τοῦ συμβουλίου τούτου ἀσκουμένη ἐποπτεία συνδέει μὲν στενώτερον ἐκκλησίαν καὶ σχολὴν, θεραπεύει δὲ πῶς τὴν ἔμφυτον τοῦ Ἑλλήνος κλίσιν θέλοντος νὰ συμμετέχη τῶν κοινῶν αὐτοῦ ἰδρυμάτων, καθίστησι παρὰ πᾶσι σεβαστὰ τὰ ἐκπαιδευτήρια, μὴ ἐπιτρέπουσα μηδεὶς νὰ λυμαινῆται τὴν εὐταξίαν, ἢ πειθαρχίαν καὶ νὰ μειῶι τὸ κύρος τῶν διδασκόντων, αἶρει δὲ πᾶσαν μεμφιμοιρίαν ἢ μωμολογίαν κατὰ τοῦ ὑπάρχοντος συστήματος ὡς δὴθεν συγκεντρωτικοῦ ἀποξενούοντος ἰδίᾳ τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τῶν τῆς Παιδείας.

Υψηροσιακῶς δὲ τὸ ἐποπτικὸν Συμβούλιον συνέχει μὲν τοὺς διδάσκοντας πολυμετῶς, παραθαρρύνει δὲ καὶ τὴν Ἐπιθεωρητὴν ἢ Γυμνασιάρχην ἐν ταῖς ἀγαθαῖς αὐτῶν προθέσεσιν ἢ προτάσεσιν, καθίστησι δὲ αὐτὸν προσεκτικὸν καὶ ἀναγκαιῖζει· ἀπὸ πάσης ἀδικου ἢ ἐσπευμένης τῶν πραγμάτων κρίσεως, ἐπειδὴ γινώσκει ὅτι τὰ τῆς σχολῆς δύνανται νὰ φθάσωσι καὶ δι' ἄλλης ὁδοῦ εἰς τὴν κεντρικὴν διεύθυνσιν. Εἶνε δὲ καὶ ἐν γένει γνωστὸν ὅτι ὁ μὲν Ἐπιθεωρητὴς πολλάκις ἢ ἐνδοιάξει νὰ προτείνῃ ἢ τὰ ὑπ' αὐτοῦ προτεινόμενα δὲν δύνανται νὰ ἀσκήσωσι τὴν αὐτὴν ἠθικὴν ἐπιβολὴν ἐπὶ τῆς Ἀνωτέρας τῆς Ἐκπαιδεύσεως Διευθύνσεως, εἴαν ὅταν προτείνωνται ὑπὸ τοῦ ἐποπτικοῦ Συμβουλίου.

Ν. Γραμματικῆς : Οἱ ἐπιθεωρηταὶ οὐδέποτε ἐδίστασαν νὰ καταγγείλωσι τι εἰς τὴν Σεβ. Ἀνωτέραν Διεύθυνσιν οὐδὲ νὰ προτείνωσι τι ἀναγκαῖον.

Ὁ Χρ. Ἀνδροῦτσος λέγει· ὅτι ὅσα εἶπεν δὲν ἀναφέρονται εἰς τὸ παρελθὸν ἀλλ' εἰς τὸ μέλλον, τὸ δὲ Συμβούλιον θὰ προλάβῃ μέλλοντα κακά.

Ὁ κ. Γ. Πλουμίδης ἐφέτης, ἀπαντῶν εἰς τὸν κ. Ἀνδροῦτσον, λέγει· ὅτι τὸ ζήτημα τῆς ἀποκεντρώσεως δὲν ἐπιδέχεται ἀπόλυτον θεωρητικὴν λύσιν ἐξαρτώμενον ἐκ τῶν ἐλαττωσάτου περιστάσεων. Ἐν Ἑλλάδι γίνεται σιέσις περὶ ἀποκεντρώσεως εἰς τὴν δημοτικὴν ἐκπαιδευσιν, ἀλλὰ τοῦτο κύριον λόγον ἔχει τὸν ἄκρατον κοινοβουλευτισμὸν. Παρ' ἡμῶν τὸ πολιτικὸν δὲν παρουσιάζει τοιαύτην μορφήν· ἐν τῷ παρελθόντι διηυθύνοντο τὰ τῆς παιδείας ὑπὸ τῶν κοινοτήτων, ἀλλὰ τότε ἡ πολιτικὴ ἀρχὴ ἦτο ξένη καὶ ὁ ἐπιζητούμενος τότε ἀποκλεισμὸς αὐτῆς ἀπὸ τῶν πραγμάτων τῆς παιδείας ἀπετέλει ἐπιζήλον προνομίαν, σήμερον ὅμως τελείως ἐξέλιπε τοιοῦτος λόγος· ἀνεξαρτήτως τούτου δὲν διαβλέπω, ἐξακολουθεῖ, ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦλάχιστον τὰς ὠφελείας ἃς ὕνεται νὰ φέρῃ τὸ προτεινόμενον σύστημα, ἢ τὴν ἔκτακτον ἀνάγκην ἣτις ἐπιβόλλει σήμερον τόσον σοβαρὰν καινοτομίαν εἰς τὸ διοικητικὸν μέρος τῆς Παιδείας. Τούναντιόν εἶναι πολὺ ἐνδεχόμενον ὅτι θὰ ἀναπαραγάγῃ τὰς παλαιὰς ἐφορέας καὶ ἐκτρεπόμενον τοῦ κατὰ θεωρίαν σκοποῦ του θὰ ἐπιφέρῃ διὰ τῆς συμμετοχῆς ἰδίως λαϊκῶν στοιχείων 1) τὴν χαλάρωσιν τῆς πειθαρχίας τῶν μαθητῶν πρὸς τοὺς διδασκάλους. 2) τὴν κατὰ μικρὸν ἐξάρτησιν τῶν διδασκάλων ἀπὸ τῶν πολιτικῶν ἐπιρροῶν. 3) τὴν σύγκρουσιν τῶν μελῶν πρὸς ἄλληλα ὡς ἐκ τῶν ἐνδεχόμενων διαφόρων πολιτικῶν αὐτῶν ἀποχωρώσεων. 4) τὴν ἔνεκα τοῦ αὐτοῦ λόγου ἢ τῆς ἀντιποίησεως μείζονος ἐξουσίας σύγκρουσιν τοῦ ἐποπτικοῦ Συμβουλίου πρὸς τὴν Κυβέρνησιν.

δ) τὴν ἐκμηδένισιν τῆς δράσεως τοῦ κατὰ τὸ καθεστὼς νομαρχιακοῦ Ἐπιθεωρητοῦ καὶ τὴν ἐλάττωσιν τῆς εὐθύνης του. 6) τὴν βραδύτητα ἣτις χαρακτηρίζει τὰ πολυμμελῆ συμβατεῖα ὁσάκις τὰ μέλη εἶναι ἄμισθα. 7) τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν συμβουλιῶν ἐν ταῖς πόλεσι μόνον ἰδρυομένων, ὅπως ἐξασκῶσι τὰ καθήκοντά των καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας ὅπου ἡ δημοτικὴ Ἐκπαίδευσις ἰδιαίτατα διαφέρει τὴν πολιτείαν.

Πάντα ταῦτα θὰ δημιουργήτως κατὰστασιν λίαν ἐπώδυνον. Σημειωτέον καὶ τοῦτο ὅτι ὅπως καὶ ἂν ὑποθεθῶσι τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου ἄλλως κατηρτισμένα, ἐπιστημονικῶς δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμῶσι τὴν ἱκανότητα τοῦ διδάσκοντος ὅσον ὁ ἐκ τῆς ὑπηρεσίας γνωρίζων αὐτὸν καὶ εἰς τὸν αὐτὸν ἐπιστημονικὸν κλάδον ἀνήκων.

Ὁ **Χρ. Ἀνδρουτσος** ἀπαντῶν εἰς τὸν κ. Πλουμιδῆν λέγει ὅτι οἱ ὑπ' αὐτοῦ διορῶμενοι κίνδυνοι δύνανται νὰ προέλθωσιν ἐξ ἐποπτικοῦ συμβουλίου φέρο τος ὃν καὶ αἱ παλαιαὶ ἐφαρῆαι χαρακτηῖρα καὶ δικαιοδοσίαν, οὐχὶ δὲ ἐκ συμβουλίου οἶον ἐννοεῖ οὗτος ἀποτελουμένου ἐκ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν ἀνωτάτων τῆς Πολιτείας ὑπαλλήλων ἢ δύο ἐπιστημόνων ὑπὸ τῆς Πολιτείας καθισταμένων, καὶ οὐδὲν μὲν δικαίωμα πάσσεως ἢ διορισμοῦ ἔχοντος προτείνοντος δ' ἀπλῶς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐπιτοπίων ἀναγκῶν εἴ τι χρήσιμον νομίζει τῇ ἐκπαίδευσί καὶ διὰ τῆς ἐν τῇ κοινῶν ἐπιβολῆς αὐτοῦ πολλὰ μὲν προλαμβάνοντος καὶ τὰς ἀναρρομένας ἔριδας ἐν τῇ γενέσει αὐτῶν καταπνίγοντος, ἐν γενεῇ δ' ἐπικουροῦντος τῇ πολιτείᾳ ἐν τῇ ἐκπαίδευσί εἰς τὸ ἐκπαιδευτήριον καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ ἐργαζομένους διατηροῦντος εἰς τὴν προσήκουσαν αὐτοὺς περιωπῆν.

Τῆς ὥρας προεχωρητικῆς λύεται ἡ συνεδρία, ἀναβαλλομένης τῆς ἐπὶ τοῦ ὑπομνήματος τῆς Ἰερᾶς Συγόδου συζητήσεως εἰς τὴν αὔριον.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ Δ'.

Πέμπτη 27 Ἰουλίου ὥρα 8 π. μ.

Προεδρία τοῦ ἐπὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαίδευσεως καὶ τῶν Θρησκευμάτων Συμβούλου κ. **Ν. Γεωργιάκη**.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικουροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας.

Ἀρχομένης τῆς συνεδρίας ὁ κ. **Πλουμιδῆς** ὡς ἐπιγείρημα κατὰ τῆς σιστάσεως τοῦ ἐποπτικοῦ συμβουλίου ἀναφέρει καὶ τοῦτο, ὅτι ἐκ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως (ἴδε ἐφημ. Κρητ. Πο-

λιτείας έτος Α. αριθ. 14) υπεβλήθη πρότασις όπως τὰ τῆς παιδείας διευθύνει ἀπ' εὐθείας ἢ Κυβέρνησις, ὅπερ ἐκφράζει τὴν ἐπιθυμίαν τὰ μὴ ἐπανέλθωσι σωματεῖα παρεμφερῆ πρὸς τὰς παλαιὰς 'Εφορεῖας· ἡ πρότασις δὲ αὕτη δὲν ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς 'Εθνοσυνελεύσεως.

Ο Ν. Γραμματικῆς παρατηρεῖ ὅτι ἰσχυρότερος ἀκόμη λόγος πρὸς διατήρησιν μιᾶς Διευθύνσεως εἶναι ὅτι ἡμεῖς εὐρισκόμεθα εἰς τὴν δημοσίαν τοῦ κλάδου τῆς παιδείας. Καὶ αἰτία τούτου εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ σύστημα τῶν ἐφορειῶν, αἵτινες οὔτε περὶ μορφώσεως διδασκάλων ἐφρόντισαν, οὔτε περὶ μεθοδικῆς διδασκαλίας, οὔτε περὶ ἐνιαίου προγράμματος, οὔτε περὶ διδκητῶν. Αὕτη ὅλη ἡ ὀργάνωσις, θὰ γίνῃ ὑπὸ μιᾶς Διευθύνσεως καὶ οὐχὶ ἰδρυομένων πέντε ὑπουργείων ἀνεξαρτήτων καὶ ἀνευθύνων.

Ι. Περδικάρης. Ομιλοῦντες περὶ τῶν ἐν τῷ παρελθόντι ἐφορειῶν τῶν σχολείων ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι μεταξὺ τῶν ἀποτελούντων αὐτὰς ὑπῆρξαν καὶ πρόσωπα διακεκρυμένα, ὡς ἐν Χανίοις μὲν ὁ κ. Ἐλευθέριος Βενιζέλος νῦν Σύμβουλος ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης, ἐν Ἡρακλείῳ δὲ ὁ κ. Ἰ. Σφακιανῆς, ὁ ἰατρός κ. Ζαφειρίδης, ὁ ἀειμνηστὸς Ζ. Θεοκλήης καὶ ἄλλοι οἱ ὅποιοι ὅσον ἀπ' αὐτῶν ἐξῆρτάντο εἰργάσθησαν πρὸς βελτίωσιν καὶ προαγωγὴν τῶν Ἐκπαιδευτικῶν πραγμάτων, ἀλλὰ τὸ σύστημα ἦτο τοιοῦτον, ὥστε πᾶσα ἀγαθὴ θέλησις ἐναυάγει.

Α. Κοκκινάκης. Εἰς ὅσα ὁ κ. Γεν. Ἐπιθεωρητῆς εἶπε περὶ ἐφορειῶν προσθετεῖ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐφορεῖαν Ἡρακλείου ὅτι ἡ πρώτη τοιαύτη ἠγόρασε πλήρη συλλογὴν διδκτικῶν ὀργάνων διὰ τὰ δημοτικά Σχολεῖα τῆς πόλεως, κινητὰ γράμματα καὶ γεωγραφικοὺς πίνακας δι' ὅλα τὰ σχολεῖα τοῦ τμήματος, ἠγόρασε βιβλία διδκτικά διὰ τοὺς δημοδιδασκάλους καὶ ἤσκησεν αὐτοὺς πρακτικῶς εἰς τὴν συνδιδκτικὴν μεθόδον κατὰ τὰ ἔτη 1884 καὶ 1887.

Ι. Περδικάρης. Ἐξ ὧν ἐλέχθησαν μέχρι ταῦδε φαίνεται ὅτι ἡ γνώμη τοῦ Συνεδρίου εἶναι νὰ μὴ κατατρηθῇ τὸ ἐνιαῖον τῆς Διευθύνσεως τῆς Παιδείας. Ἄλλ' ἀνεξαρτήτως τούτου κρίνει ἀναγκαῖον νὰ ἐξετασθῇ ἂν ὁ λόγος δι' ἐν προτείνεται ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἢ δι' ἐποπτικῶν κατὰ νομοὺς Συμβουλίων διοικήσις τῆς Ἐκπαιδεύσεως εἶναι βάσιμος, ἂν δηλ. εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὑπὸ τὸ νῦν ἰσχὺν διοικητικὸν τῆς Ἐκπαιδεύσεως σύστημα ἢ Ἐκκλησία ἀκωφεῖται ἀπὸ τῆς συνειδήσεως τῶν Χριστιανοπαίδων καὶ αἰσθάνεται ἑαυτὴν ἀποξενουμένην ἀπὸ τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῶν μαθητῶν» κατὰ τὴν φρά-

σιν του ὑπομνήματος. Ὁ νόμος παρέχει τὸ δικαίωμα εἰς τὴν ἐκκλησίαν νὰ ἐποπτεύῃ μαθητὰς καὶ διδασκάλους «Ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις κατὰ τὸ ἄρθρον 228 τοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς Παιδείας διὰ τῶν ἀνὰ τὴν Νῆσον Θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων ἀσκεῖ ὑπερτέραν ἐπὶ τῶν παντὸς βαθμοῦ Ἐκπαιδευτηρίων ἐπίβλεψιν ὡς πρὸς τὴν Θρησκευτικὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν ἠθικὴν τῶν μαθητῶν διαπαιδαγώγησιν καταγγέλουσα εἰς τὸν ἀρμοδίον Σύμβουλον λειτουργοῦς τῆς Ἐκπαιδεύσεως, ὅτινες ὑπὸ τὴν ἐποψὴν ταύτην ἠθελὸν φανῆ ὀλιγωροῦντες τῶν ἐαυτῶν καθηκόντων.» Τὸ δικαίωμα τοῦτο εἶναι μέγιστον καὶ ἡ ἔλλογος ἐνάσκησις τούτου ἀνάγει τὴν Ἐκκλησίαν εἰς περιωπὴν ἀφ' ἧς σπουδαιοτάτην ἐπίδρασιν δύναται νὰ ἐξασκῆ εἰς τὰ τῆς Ἐκπαιδεύσεως καθέλου. Ἄν ἐδίδεντο εἰδικώτερα δικαιώματα καὶ καθήκοντα εἰς τοὺς Θεοφιλεστάτους Ἐπισκόπους ἴσως οὔτε χρόνον θὰ ἠδύναντο νὰ διαθέσωσιν ἐπαρκῆ ἀπὸ τῶν ἄλλων αὐτῶν καθηκόντων, οὔτε πάντες θὰ εἶχον τὰς ἀπαιτουμένας εἰδικὰς τῶν ἐκπαιδευτικῶν πραγμάτων γνώσεις ὥστε νὰ συντελῶσιν εἰς προαγωγὴν τῆς ὑπηρεσίας. Ὡστε ἡ Ἐκκλησία ἔχει τὴν προσήκουσαν θέσιν ἐν τῇ δημοσίᾳ Ἐκπαιδεύσει, καὶ οὔτε ἀποξενοῦται τοῦ σεβασμοῦ τῶν μαθητῶν, οὔτε ἀπωθεῖται ἀπὸ τῆς συνειδήσεως τῶν Χριστιανοπαίδων. Τούναντιον διὰ τῆς ἰδρύσεως ἐποπτικῶν συμβουλιῶν κινδυνεύει ἴσως νὰ μειωθῇ ὁ πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους σεβασμὸς, διότι θὰ συνεκρούοντο πρὸς ἄλληλα τὰ μέλη τῶν ἐποπτικῶν συμβουλιῶν ἕνεκα διαφόρων πολιτικῶν ἀποχωρέσεων, ὡς ὀρθῶς παρετήρησεν ἐν τῇ προηγουμένῃ συνεδρίᾳ ὁ κ. Γ. Πλουμίδης, πολλὰς δὲ πικρίας θὰ ἐδοκίμαζον ἐκ τῶν τοιούτων ἀντιθέσεων εἰ Ἐπίσκοποι, ὡς τὸ παρελθὸν διδάσκει.

Προτείνει δὲ νὰ ἐκφράσῃ γνώμην τὸ Συνέδριον ἂν διὰ τοῦ νῦν ἰσχύοντος ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος μειοῦται ἢ μὴ ὁ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ὀφειλόμενος σεβασμὸς. Αὐτὸς μετασχὼν τῆς συντάξεως τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Νόμου νομίζει ὅτι οὐδὲν παρελείφθη δυνάμενον νὰ ἐδραιώσῃ καὶ ἐπαυξήσῃ τὸν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ὀφειλόμενον σεβασμὸν, ὑπὸ τινῶν μάλιστα ἐλέγχθη ὅτι ἐν τῷ ὀργανισμῷ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως ἐπεκράτησε πνεῦμα θρησκευτικὸν ἴσως πλεόν τοῦ δέοντος. Τόσον εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ Ὁργανισμὸς τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως οὐδαμῶς ἠμέλησε τῆς θρησκευτικῆς μορφώσεως. Ἄλλὰ παρὰ πάντα ταῦτα, ἂν ἐπιείθετο, λέγει, ὅτι τὸ κρατοῦν σύστημα μειοῖ τὸν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν σεβασμὸν ἔστω καὶ ἐπ' ἐλάχιστον, πρῶτος θὰ ἐδίδοι γνώμην νὰ μεταβληθῇ τὸ σύστημα τοῦτο.

Πρόεδρος. Κάλεῖ τὸ Συνέδριον νὰ ἀποφανθῇ ἂν ὁ προ-

βαλλόμενος πρὸς ἴδρυσιν τῶν ἐποπτικῶν συμβουλιῶν λόγος συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς μεταβολῆς τοῦ νῦν κρατοῦντος ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος.

Τὸ Συνέδριον παμψηφεί ἀποφαίνεται ὅτι ὁ προβαλλόμενος λόγος πρὸς ἴδρυσιν τῶν ἐποπτικῶν συμβουλιῶν κατὰ τὴν κρίσιν αὐτοῦ δὲν ἔχει ὑπόστασιν.

Ι. Περδικάρης. Προκειμένου νὰ εἰσέλθῃ τὸ Συνέδριον εἰς τὴν κατ' ἄρθρον συζήτησιν τοῦ Νομοσχεδίου κρίνω ἀναγκαῖον νὰ ὑπομνήσω ὅτι, ἡ ἐπιθεώρησις τῶν σχολείων καθόλου εἶναι διττή, ἐσωτερικὴ ἐπίβλεψις τῆς ἐν τῷ σχολείῳ τελουμένης ἐργασίας καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν Ἑκπαιδευτικῶν Νόμων ἀπαιτούσα εἰδικότητα καὶ ἐνιαίαν ἐργασίαν ὑπὸ τινος προσώπου τελουμένην, καὶ ἐξωτερικὴ ἀφορῶσα εἰς τὴν τακτικὴν καὶ ἀνελλιπὴ ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων τοῦ διδασκάλου, εἰς τὴν διαγωγὴν καὶ τὴν καθόλου κοινωνικὴν συμπεριφορὰν αὐτῶν, εἰς τὴν διαγωγὴν τῶν μαθητῶν, εἰς τὴν καλὴν διατήρησιν τῶν διδαστηρίων καὶ τὸν ἐφοδιασμὸν αὐτῶν διὰ τῶν ἀπαιτουμένων διδασκτικῶν ὀργάνων κ. τ. λ. τὸ δὲ Νομοσχέδιον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου συνενώνει ἀμφότερα τὰ εἶδη τῆς ἐπιθεωρήσεως εἰς ἓν σωματεῖον. Ταῦτα παρακαλῶ νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν συζήτησιν τῶν λεπτομερειῶν, διότι ἴσως ἐκ τῆς συζητήσεως νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιθεώρησις δύναται νὰ ἀνατεθῇ εἰς σωματεῖον τι, ἀριεμένης μόνον τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιθεωρήσεως εἰς τὸ εἰδικὸν τῆς ὑπηρεσίας πρόσωπον, τὸν Νομαρχιακὸν Ἐπιθεωρητὴν.

Πρόεδρος. Προσκαλεῖ τὸν γραμματεῖα νὰ προβῇ εἰς τὴν κατ' ἄρθρον ἀνάγνωσιν τοῦ Νομοσχεδίου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

Χρ. Ἀνδρουῦτος. Ἐρωτᾷ τὸν κ. Πρόεδρον μήπως ἡ συζήτησις τοῦ Νομοσχεδίου εἶναι ξένη τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Συνεδρίου.

Ἄρχ. Χρ. Τσ. πετάκης. Διευθυντῆς τοῦ Ἱεροδασκαλείου. Παρακαλεῖ τὸ Συνέδριον εἰς τὴν συζήτησιν τοῦ Νομοσχεδίου νὰ παρατηρήσῃ, μὴ τυχόν τοῦτο διαφεύγει τὴν ἀρμοδιότητα αὐτοῦ.

Πρόεδρος. Ἀπαντῶν εἰς ἀμφοτέρους τοὺς προλαλήσαντας παρατηρῶ ὅτι τὸ Συνέδριον δὲν ἐξέρχεται τῶν καθηκόντων αὐτοῦ, ἂν συζητήσῃ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος νομοσχέδιον α'.) διότι ἐν τῶν συζητητέων ζητημάτων εἶναι καὶ τοῦτο, ποῦ προσέκρουσεν ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ Νόμου. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος διὰ τοῦ Νομοσχεδίου νομίζει ὅτι ἡ περὶ ἐπιθεωρήσεως διάταξις ἀτελής οὕσα χρήζει συμπλήρωσεως, τὸ νομο-

σχέδιον τούτο ἔχει σχέσιν μὲ τὸ ἀνωτέρω ζήτημα καὶ δ'.) Διότι κατὰ τὸ 19 ἄρθρον τοῦ περὶ ἐπιθεωρήσεως Νόμου καὶ ἄλλα ζητήματα ἐκτὸς τῶν δημοσιευθέντων δυνάμει νὰ συζητηθῶσι τῇ ἐγκρίσει αὐτοῦ. Ἄλλως τε ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ῥητῶς ἐν τῷ ἐγγράφῳ αὐτῆς ἀναφέρει, ὅτι ἐπιλαμβάνεται τῆς εὐκαιρίας τῆς παρουσίας τοῦ Συνεδρίου διὰ νὰ στείλῃ τὸ Νομοσχέδιον καὶ παρακαλεῖ νὰ εἰσαχθῇ καὶ συζητηθῇ. Ἄλλὰ καὶ ἂν ἡ Ἱερὰ Σύνοδος δὲν τὸ ἐξήτει ἡ ἴδιαι, ἐγὼ περὶ πολλοῦ ποιούμενος καὶ σεβόμενος τὰς γνώμας αὐτῆς θὰ ἐθεώρουν καθήκον μου νὰ τὰς ὑποβάλω εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συνεδρίου ἀποτελουμένου ἐκ τῶν τὰ μάλιστα δυναμένων ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πατρίδι νὰ κρίνωσι περὶ τοιούτων πραγμάτων.

Γ. Πλουμίδης παρατηρεῖ ὅτι δὲν πρόκειται συζήτησις περὶ σχέσεων Ἑκκλησίας καὶ Πολιτείας, ὅτε τὸ θέμα τούτο θὰ διέρευγε τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Συνεδρίου, ἀλλὰ πρόκειται περὶ τοῦ ἂν ἡ Πολιτεία θεωρεῖ ὠφέλιμον νὰ δώσῃ δικαιοδοσίαν τινὰ εἰς τοὺς ἀρχηγούς τῆς Ἑκκλησίας ἐν σχέσει πρὸς τὰ πράγματα τῆς παιδείας.

Τὸ Συνεδριον προβαίνει εἰς τὴν κατ' ἄρθρον συζήτησιν τοῦ Νομοσχεδίου.

Ἀναγινώσκειται τὸ 1ον ἄρθρον ἀλλὰ τὸ Συνεδριον δὲν συμφωνεῖ ὅτι εἶναι πρὸς ὠφέλειαν τῆς παιδείας νὰ ἀνατεθῇ ἡ διεύθυνσις αὐτῆς εἰς τὰ κατὰ Νομοὺς ἐποπτικὰ συμβούλια, τοῦ **Χρ. Ἀνδρουτσου** παραδεχομένου εἰδὸς τι ἀποκεντρώσεως.

Ἀναγινώσκονται τὸ 2, 3, 4 καὶ 5ον ἄρθρον ἀλλὰ τὸ Συνεδριον ἀποφίνεται παμφηρεῖ ὅτι ἀρθείσης τῆς βάσεως οὐδε ταῦτα δύνανται νὰ ἐχῶσιν ἐφαρμογὴν.

Ἀναγινώσκειται τὸ 6ον ἄρθρον.

Ν. Γραμματικάκης. Παρατηρεῖ ἐπὶ τοῦ ἄρθρου τούτου ὅτι ὅπου δια τοπικούς ἢ ἄλλους λόγους ἐκρίθησαν ἀναγκαῖα τὰ ἐποπτικὰ συμβούλια, ὁ ἐπιθεωρητὴς εἶναι ὀφθαλμὸς τῆς Κυβερνήσεως παρακολουθῶν τὴν ἐφαρμογὴν τῶν κειμένων Νόμων καὶ τὴν ἐργασίαν τῶν διδασκάλων καὶ ἀναφέρειται ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸ ὑπουργεῖον. Κατὰ τὸ ὑπὸ συζήτησιν δυνάμει ἄρθρον εἶναι ἀπλοῦς γραμματεὺς ἐξαρτώμενος ἀμέσως ἐκ τοῦ ἐποπτικοῦ Συμβουλίου, τὸ ὅποσον ἀποστέλλει αὐτὸν κατὰ βούλησιν ἐδῶ ἢ ἐκεῖ. Ποίαν λοιπὴν ἐπιβολὴν ἐπὶ τῶν διδασκόντων καὶ διδασκομένων δύνανται νὰ ἐχῇ τοιοῦτος ὑπάλληλος;

Ι. Περδικάρης. Τὸ σύστημα παραλαμβάνεται ἐκ τῆς Σουηδίας καὶ Νορβηγίας, ὡς λέγει τὸ ὑπόμνημα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Ἄλλ' ἐκεῖ αἱ Κοινότητες δαπανῶσιν πρὸς συντήρησιν τῶν

σχολείων και επομένως έχουν το δικαίωμα να εκλέγουν και τους έποπτας αυτών. Ένταυθα όμως ή Πολιτεία καταβάλλει την δαπάνην πᾶσαν και επομένως αυτή πρέπει να έχει και την έποπτείαν. Άλλως τε εκεί ο Έπιθεωρητής δεν είναι απλως γραμματεὺς τοῦ Συμβουλίου· διαδιδάξει μὲν τὰς ἐκθέσεις του δια τοῦ Έπισκόπου, ἀλλ' ἔχει ὑψηλὴν θέσιν και πάντοτε ἀκούεται μετὰ μεγίστης προσοχῆς ὡς πρόσωπον κεκτημένον ειδικὰς διὰ τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην γνώσεις. Έπειτα τὰ ἐν Σουηδία ἔχουσιν ἄλλως ἢ παρ' ἡμῶν και ὁ,τι ἐκεῖ εὐδοκίμει, δύναται ἐνταυθα να εἶναι ἀλυσιτελής. Έν Ἑλλάδι, λέγει, εἰργάσθην ὡς μέλος έποπτικοῦ Συμβουλίου, γυμνασιάρχης ὢν ἐν Πάτραις. Έκει ὁ Νομαρχιακὸς Έπιθεωρητής ἔχει μείζονα δικαιώματα ἢ ὅσα δίδει πρὸς αὐτὸν τὸ ὑπὸ συζήτησιν νομοσχέδιον· και ὅμως και ἐκεῖ τὸ έποπτικὸν Συμβούλιον διαφωνεῖ συχνὰ πρὸς τὸν Έπιθεωρητήν, δεν διαφωνεῖ δὲ πάντοτε διὰ λόγους σχετιζομένους πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Ἑκπαιδύσεως· οὕτω δὲ ματαιοῦται πᾶσα ἐνέργεια αὐτοῦ, ἕως οὐ ἐπὶ τέλους προταθῆ και ἡ παῦσις του, ὅταν τοιοῦτοι ἢ τοιοῦτοι λόγοι πολιτικῶν ἀποχωρήσεων ἢ συμφερόντων ἀπαιτοῦσι τοῦτο.

Πρόεδρος. Έν Σουηδία ὁ λαὸς εἶναι μεμορφωμένος και ὁ ἱερεὺς και ὁ πάρεδρος δύναται να έποπτεύωσιν ἐκεῖ, ἀλλὰ παρ' ἡμῶν τὰ πράγματα δεν ἔχουσιν οὕτω. Τὸ σύστημα εἶναι ὅπως ἀνεφάρμοστον, τόσῳ μᾶλλον καθ' ὅσον χρειάζονται ἰδικοὶ ἄνδρες να έποπτεύωσιν. Ἄν ἐδίδετο ἢ έποπτεία τῶν σχολείων εἰς τοὺς Έπισκόπους, οὗτοι ἔχοντες ἄλλα σεδάρὰ καθήκοντα και ἀσχολίας· δεν θὰ ἐπῆρχουν και εἰς τὸ ἔργον τῆς Διοικήσεως τῶν σχολείων, ἄλλως δὲ οὐδ' αὐτοὶ δεν ἔχουσιν ειδικότητα. Ἰδρυμένων δὲ τῶν έποπτικῶν συμβουλίων τὸ πολυμελὲς αὐτῶν ἦθελαν ἄρει τὴν σημασίαν τῆς γνώμης και ἐνεργείας των.

Τὸ Συνέδριον δεν ἀποδέχεται οὐδὲ τὸ ἄρθρον τοῦτο.

Δὲν ἀποδέχεται ἐπίσης οὐδὲ τὸ ἔδομον ἄρθρον.

Ἀναγινώσκεται· εἶτα τὸ δον ἄρθρον.

Ν. Γραμματικῆς. Ἡ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου τοῦτου διαγραφομένη ἐπιθεώρησις τῶν σχολείων ὑπὸ τοῦ έποπτικοῦ συμβουλίου, παραλαμβάνοντες και τὸν Έπιθεωρητήν μετ' αὐτοῦ, οὐδὲνα σκοπὸν ἔχει, ἀλλὰ μᾶλλον βλάβης θὰ γίνηται πρόξενος. Καὶ διδάσκαλοι και μαθηταὶ θὰ ταρασσονται ἐν τῆς παρουσίας τοιοῦτων έπισκεπτῶν, οἵτινες οὔτε τὴν ὑπομονὴν οὔτε τὸ ἐνδιαφέρον θὰ ἔχωσι να παρακολουθήσωσι τὸ πολυδαίδαλον και λεπτὸν ἔργον τοῦ διδασκάλου. Ἡ τοιαύτη ἐπίσκεψις θὰ ἐκλαμβάνεται ὀμιλόν τι πρὸς τὰς παλαιὰς ἐξετάσεις και θὰ καταλήγῃ εἰς πανήγυριν μᾶλλον ἢ θετικὴν ἐργασίαν.

Έμμ. Παντελάκης. Καί σήμερον έτι ότε μόνος ό 'Επιθεωρητής επισκέπτεται τά σχολεία. οί κάτοικοι είθιαμένοι έν τού παρελθόντος συρρέουσιν είς τό σχολείον και παρκωλύουσι τήν έργασίαν. Πολλάκις δ' ό 'Επιθεωρητής άναγκάζεται νά έξεύρη μέσα πρός άπομάκρυνσιν αύτών διά νά δυνηθή νά άντιληφθή καλώς τής γενομένης έργασίας και νά δώση τάς δεύσας πρός τόν διδάσκαλον οδηγίας.

Τό Συνέδριον ούδέ τό άρθρον τούτο άποδέχεται.

'Αναγινώσκειται τό 9ον άρθρον και επί τού πρώτου έδαφίου αύτου παρατηρεί ό κ. **Ν. Γραμματικάκης** έτι τό έδαφίον τούτο έλέγχει άγνοίαν τής γενομένης μέχρι τούδε έργασίας υπό τού 'Υπουργείου πρός μόρφωσιν διδασκάλων όριστικών και πτυχιούχων.

'Επί τού δ'. έδαφίου ό κ. **Γ. Πλουμέδης** παρατηρεί ότι άν δέν ύποδείξη τό Συμβούλιον τήν χηρεύουσαν διδασκαλικήν θέσιν, επί πολύν χρόνον δύναται νά μένη κενή.

'Επί τού δ'. έδαφίου τού 9ου άρθρου ό κ. **Έμμ. Παντελάκης** παρατηρεί ότι ίσως διά τής έκφράσεως «προσέλευσιν μαθητών» ήθελον νά δηλώσωσι τήν ύποχρεωτικήν σοίτησιν, όστις είναι ό καθιερωμένος υπό τού Συντάγματος όρος.

'Επί τού ε'. έδαφίου ό κ. **Πρόεδρος** παρατηρεί ότι ώς πρός τήν έγκρισιν των σχεδίων τούτο είναι έργον ειδικών άνδρών, των άρχιτεκτόνων, άλλως δέ πρέπει νά προέρχωνται έκ τής Κεντρικής Διευθύνσεως ίνα είναι όμοίομορφα' ώς πρός τούς πρoυ-πολογισμούς δέν είναι ζήτημα σχέσιν έχον πρός τήν διαχείρισιν των Κοινοτικών περιουσιών και των μοναστηριακών, περί ών ή Κυβέρνησις δέν άπεφάτισεν άκόμη. Καί κατά τήν θεωρίαν δέ τής άποκεντρώσεως, τήν όποίαν ζητεί νά καθιερώση τό νομοσχέδιον, δέν πρέπει νά επεμβαίνει τις είς τήν διαχείρισιν ξένης περιουσίας.

'Επί τού ζ'. έδαφίου ό κ. **Πλουμέδης** παρατηρεί ότι άν ή Κυβέρνησις άπορρίψη πρότασιν τού έποπτικού Συμβουλίου περί άπολύσεως 'Επιθεωρητού, θά γεννηθή μέγα χάσμα μεταξύ 'Επιθεωρητού και έποπτικού Συμβουλίου.

Τό Συνέδριον δέν άποδέχεται τό 9ον άρθρον ούδέ τό 10ον.

'Αναγινώσκειται τό 11ον άρθρον.

Πρόεδρος. Παρατηρεί ότι σωματεϊον άνεύθυνον έχον τόσα δικαιώματα και ένδίδον άποφάσεις άνευκλήτους, δέν συμβιβάζεται πρός τό Σύνταγμα.

Τό Συνέδριον δέν άποδέχεται τό άρθρον τούτο ώς και τό έπί-μενον 12ον

Ἄρθρον 13.

Πρόεδρος. Παρατηρεῖ ὅτι ἀνατίθενται εἰς τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς παρέδρους καθήκοντα, ἅτινα οὗτοι, ἀκατάλληλοι ὄντες πρὸς τοιοῦτο ἔργον, δὲν δύνανται νὰ ἐκπληρώσωσιν ὡς τὰ πολλά.

Γ. Στεφαννάκης. Ἐπειδὴ ἐν τοῖς πλείστοις χωρίοις ὁ μάλιστα ἐγγράμματος εἶναι ὁ διδάσκαλος, θὰ ἀνατίθεται εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ἱερέως καὶ τοῦ παρέδρου ἡ σύνταξις τῆς ἐκθέσεως τῆς ἀφορώσης εἰς ἐπίβλεψιν τῆς λειτουργίας τοῦ σχολείου του.

Τὸ Συνέδριον δὲν ἀποδέχεται τὸ ἄρθρον τοῦτο.

Ἄρθρον 14.

Πρόεδρος. Παρατηρεῖ ὅτι ἡ ἐποπτεία τῶν μαθητῶν θὰ γίνηται μόνον ἐν ταῖς πόλεσιν ἐνθα ἐδρεύει τὸ ἐποπτικὸν συμβούλιον, ἀλλ' ἐν ταῖς ἐπαρχίαις οὐδὲν θὰ γίνηται ὡς πρὸς τὴν ἐκτὸς τῆς σχολῆς ἠθικὴν διαπαιδαγώγησιν τῶν μαθητῶν. Τὸ Συνέδριον δὲν ἀποδέχεται οὐδὲ τὸ ἄρθρον τοῦτο.

Τὸ ὅλον δὲ Νομοσχέδιον καὶ κατὰ τὴν βᾶσιν καὶ ἐν ταῖς λεπτομερείαις δὲν ἀποδέχεται τὸ Συνέδριον, οὐδ' εὐρίσκει ἐν αὐτῷ τι, ὅπερ νὰ δύναιτο νὰ παραληρθῇ ἐν τῷ Νόμῳ, τοῦ κ. **Χρ. Ἀνδρούτσου** ἐπιμένοντος εἰς τὴν προηγουμένως ὑπ' αὐτοῦ ἐξενεχθεῖσαν περὶ εἶδους τινος ἀποκεντρώσεως γνώμη.

Η. Περδικάρης. Ὡς καὶ προηγουμένως εἶπον, ἡ ἐποπτεία εἶναι διπλῆ, ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ. Ἄν τὸ νομοσχέδιον ὠμίλει περὶ προσώπων, τὰ ὁποῖα ἠδύναντο νὰ ἐκτελῶσι τὴν ἐξωτερικὴν ἐποπτείαν καὶ ἐπομένως νὰ βοηθῶσι τὸν ἐπιθεωρητὴν, εἰς τὸν ὁποῖον νὰ ὑποδεικνύωσι τὰ κακῶς ἔχοντα καὶ νὰ καταγγέλλωσιν ἐν ἀνάγκῃ εἰς τὴν Ἀνωτ. Διεύθ. πᾶν ἔκτροπον ἐν τῇ ἐκπαιδεύσει γινόμενον, εἴτε ὑπ' ἄλλων ὑπαλλήλων τῆς ἐκπαιδεύσεως, εἴτε καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἐπιθεωρητοῦ, θὰ εἶχε καλῶς. Ἀλλὰ δὲν εἶνε ἴσως εὐκλεον νὰ εὐρεθῶσι πανταχοῦ πρόσωπα ἐπιτυχῶς δυνάμενα νὰ ἀναλάβωσι τοιαῦτα καθήκοντα. Ὅταν καταρτισθῶσι τὰ Νομαρχιακὰ συμβούλια, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ παρακλήθῃται ἀντιπρόσωποι πάντων τῶν δήμων, τότε θὰ εἶναι ἴσως δυνατόν νὰ καταρτισθῶσιν ἐν συνδυασμῷ πρὸς ταῦτα καὶ σωματοεῖτα δυνάμενα νὰ ἀσκῶσι τὴν ἐξωτερικὴν τῶν σχολείων ἐπιθεώρησιν. Ἀλλὰ καὶ ὅπως ἔχει σήμερον ὁ Ὄργανισμὸς τῆς Ἐκπαιδεύσεως οἱ Ἄγιοι Ἀρχιερεῖς ἔχουσι τοιαύτην ἐπὶ τῆς παιδείας ἐποπτείαν, οἷαν ὁ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Σύμβουλος ἐπὶ τῶν δικαστηρίων εἶναι λυπηρὸν μόνον ὅτι δὲν ἐξήσκησαν πάντες τὸ δικαίωμα τοῦτο, ὅπερ θὰ ἀπέφεραν ἀγαθὸν

ἀποτέλεσμα τὴν ἐσωτερικὴν ὁμῶς ἐπίβλεψιν οὐδεὶς ἄλλος πλὴν τοῦ ἐπιθεωρητοῦ δύναται ν' ἀναλάβῃ, διότι αὕτη πρέπει νὰ εἶναι ἐνιαία καὶ νὰ ἀσκήται ὑπὸ εἰδικοῦ προσώπου.

Πρόεδρος. Ἡ Ἱερά Σύνοδος παρατηρεῖ ἐν τῷ ὑπομνήματι αὐτῆς ὅτι οἱ μαθηταὶ τῶν Γυμνασίων καὶ Προγυμνασίων δὲν ὑποχρεοῦνται ἐκ τοῦ Νόμου νὰ μεταβαίνωσιν εἰς τοὺς ἐσπερινοὺς καὶ ζητεῖ τὴν ἐν τῷ Νόμῳ ἀναγραφὴν τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης.

Κ. Περδικάρης. Δὲν ἀνεγράφη τοῦτο ἐν τῷ Νόμῳ οὐχὶ διότι δὲν ἐνομιλοῦντο καλόν, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ θεωρηθῇ πολὺ ἐπιβλητικὸν εἰς τοὺς καθηγητάς, ἀφοῦ ὑπεχρεώθησαν νὰ συνοδεύωσι τοὺς μαθητάς εἰς τὴν λειτουργίαν. Ἄλλως τε ἡ μὴ ἐν τῷ Νόμῳ ἀναγραφὴ δὲν σημαίνει ὅτι καὶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ γίνηται τοῦτο· ἀρνεῖται εἰς τὴν ἐλευθέραν τοῦ διευθυντοῦ ἐκτίμησιν. Ἡ ὑπηρεσία μάλιστα ἔχει πληροφορίας ὅτι ἐνιαχοῦ ἐγίνετο τοῦτο κατὰ τὸ λήξαν ἔτος.

Πρόεδρος. Λέγει ὅτι ἡ παρατήρησις αὕτη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου θὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας καὶ προσκαλεῖ τὸν γραμματεῖα νὰ ἀναγνώσῃ τὸ περὶ ἐρμηνείας τοῦ Εὐαγγελίου μέρος τοῦ ὑπομνήματος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν δὲ αὐτοῦ λέγει ὅτι τὴν παρατήρησιν τῆς Συνόδου περὶ τοῦ ἀντικανονικοῦ τῆς ἐν τῷ Σχολεῖῳ ἐρμηνείας τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου δὲν θεωρεῖ ὀρθήν. Τὴν ἐρμηνείαν ταύτην ἐπέβαλεν ὁ Νόμος διότι εἶναι ἠθικὴ καὶ οὐχὶ δογματικὴ διδασκαλία. Ἀφοῦ ἐν τῷ δημοτικῷ Σχολεῖῳ ἐπιτρέπεται εἰς τὸν διδάσκαλον νὰ διδάσκη κατ' ἑξῆς, καὶ τοῦτο δὲν θεωρεῖται ἐπικίνδυνον ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, πῶς ἡ ἐρμηνεία τοῦ Εὐαγγελίου, ὑπὸ ἐπιστημόνων καθηγητῶν γινομένη, δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐπιβλαβής;

Κ. Περδικάρης. Ἀναφέρει γνώμην τοῦ κ. Χ. Παπαμάρκου καθ' ἣν ἐν τοῖς Σχολείοις ἡ διδασκαλία τῶν ἱερῶν καὶ δὴ καὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ Εὐαγγελίου δὲν εἶναι ἀποκλειστικὸν ἔργον τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος θεολόγων, διότι τὸ Σχολεῖον δὲν ἐπιζητεῖ θεολογικὴν ἀλλὰ θρησκευτικὴν μόρφωσιν τῶν μαθητῶν.

Πρόεδρος. Ἴσως ἡ Σύνοδος σκεβῆται μὴ τινες τῶν καθηγητῶν παρεκτραπῶσιν εἰς ἑτεροδόξους διδασκαλίας κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Εὐαγγελίου. Ἄλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ Ἐπίσκοπος διὰ τοῦ καθηγητοῦ τῶν ἱερῶν δύναται νὰ λαμβάνῃ γνώσιν τοῦ πράγματος καὶ νὰ καταγγέλλῃ τοῦτο εἰς τὴν Ἀνωτέραν Διεύθυνσιν, ἥτις βεβαίως θὰ ἀπαλλάξῃ τὸν καθηγητὴν τοῦ καθήκοντος τούτου.

Κ. Περδικάρης. Τὸ πνεῦμα τῆς θρησκευτικότητος ὅπερ διαπνεῖ τὸν ἐκπαιδευτικὸν νόμον ἐκδηλοῦται καὶ ἐν τούτῳ

σαρῶς. Δὲν ἐθεωρήθη καλὸν, μόνον οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος θεολόγοι νὰ ἀναγινώσκωσι καὶ ἐρμηνεύωσι τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ καθηγηταί, ἵνα πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν μαθητῶν παρίστανται καὶ τῶν θρησκευτικῶν καὶ τῆς ἠθικῆς διδάσκαλοι καὶ οὐχὶ ἕτηράς γνώσεις μόνον μεταδίδοντες. Ἡλπίζομεν ὅτι οὕτω θὰ ἐξετιμᾶτο τὸ μέτρον τοῦτο ὑπὸ πάντων· πολλήν δ' ἠσθάνθημεν χάραν ὅτε τις τῶν Ἐπισκόπων ἔσπευσε νὰ ἐγκολπωθῇ τὴν ἰδέαν ταύτην τῆς Διευθύνσεως καὶ αὐτὸς διδάξας καὶ εἰς τοὺς διδασκάλους ὑποδειξας τὴν μέθοδον τῆς ἐρμηνείας τοῦ Εὐαγγελίου.

Ν. Γραμματικῆς. Φαίνεται ὅτι τινὲς τῶν Θ. Ἐπισκόπων τοῦ ἡμετέρου Νομοῦ δὲν εἶχον ἐξ ἀρχῆς τὴν ἐν τῷ ὑπομνήματι διατυπωμένην γνώμην. Οἱ τρεῖς Ἐπίσκοποι τοῦ Νομοῦ μας οὐδέποτε μοι ἐξέφρασαν παράπονα διὰ τὸν θεσμόν τούτον τῆς Πολιτείας. Ὁ Ἅγιος Πέτρος μάλιστα ἐποίησατο ὑποδειγματικὴν διδασκαλίαν ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἐπὶ τῶν περικοπῶν τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου πρὸς τοὺς μαθητάς πρακτικὴ ἐρμηνεία, παρακαλέσας τοὺς παρόντας δημοδιδασκάλους ὅπως μιμηθῶσιν αὐτὸν εἰς τοῦτο.

Δ. Νικητάκης. Ὁ εἰρημένος Ἐπίσκοπος πολλάκις παρέστη ἐν τῇ τοιαύτῃ τοῦ Εὐαγγελίου ἐρμηνείᾳ ἐν τῷ Προγυμνασίῳ Νεαπόλεως.

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Χρ. Τραπεζιτάκης προτείνει, ὅπως ἀναγκασθῇ ἐν τῷ Νόμῳ ἢ παρατήρησις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου περὶ τοῦ ἐκκλησιασμοῦ τῶν μαθητῶν κατὰ τοὺς ἑσπερινοὺς τῶν Δεσποτικῶν ἑορτῶν. Περὶ δὲ τῆς ἐν λόγῳ ἐρμηνείας προσθέτει τὰ ἐξῆς ἐξ ἱστορικῆς περὶ τοῦ κηρύγματος ἀπέψεως. Κατὰ τὸν πρῶτον αἰῶνα τοῦ Χριστιανισμοῦ διὰ τὸ εὐάριθμον τῶν κληρικῶν καὶ τὸ πολὺ τῆς ἐργασίας, τὸ ἐπ' ἐκκλησιαίαις κήρυγμα ἐγίνετο καὶ ὑπὸ λαϊκῶν τῇ ἀδείᾳ πάντοτε τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ συνέβαινε καὶ κατὰ τὸν δεύτερον αἰῶνα, ὅποτε ἤγειρε κεφαλὴν ἢ αἵρεσις. Τὸ κήρυγμα ἦτο ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τοῦ κλήρου, οἱ δὲ λαϊκοὶ μόνον τῇ ἀδείᾳ καὶ γνώμῃ τοῦ Ἐπισκόπου ἠδύνατο νὰ κηρύττωσιν ἢ πράξῃς αὐτῇ τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας σὺν τῷ χρόνῳ ἔγινε νόμος. Σήμερον δὲ καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς διαμαρτυρομένοις οἱ λεγόμενοι ποιμένες καὶ αὐτοὶ δὲν δύνανται νὰ κηρύττωσιν ἄνευ τῆς προηγουμένης συνεννοήσεως μετὰ τοῦ Ἐπισκόπου. Διὰ τοῦτο φρονῶ ὅτι ὁσάντις πρόκειται καὶ τώρα λαϊκὸς τις καθηγητῆς τοῦ Ἱγμνασίου νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον τῆς Κυριακῆς ἐν τῷ σχολείῳ, πρέπει νὰ ὑποβάλλῃ προηγουμένως ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὸ θέμα του εἰς τὸν Ἐπίσκοπον, ὅστις τότε δύναται νὰ δώσῃ αὐτῷ καὶ σχετικὰς ὁδηγίας. Οἱ δὲ δημοδιδάσκα-

λοι να ἐρμηνεύωσι τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον εἰς τοὺς μαθητάς των ἐπὶ τῇ βᾶσει ἐρμηνευτικοῦ κειμένου, ὑποδεικνυμένου ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου. Εἰς δὲ τοὺς γραμματοδιδασκάλους πρέπει νὰ ἀπαγορευθῇ ὅπως τὸ ἔργον τοῦτο.

Πρόεδρος. Ἀπαράδεκτα κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην εἶναι τὰ τοιαῦτα ἀτε τῆς ἐν γενικαῖς γραμματικῆς ὑποβαλλομένης τῷ Ἐπισκόπῳ ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου ὁμιλίας, μὴ ἀποκλειούσης τὴν ὑπὸ τοῦ ὁμιλήσαντος διδασκάλου προσθήκην καὶ ἄλλων.

Π. Περδικάρης. Ὁ Πάνσιον. Ἀρχιμανδρίτης ὀρθότατα ἀνέπτυξε τὸ ζήτημα ἱστορικῶς. Ἀλλὰ σήμερον δὲν ὑπάρχουσι τοιοῦτοι κίνδυνοι ἐν τῷ Γυμνασίῳ ὑπάρχει ἄλλως τε ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας, ὁ καθηγητὴς τῶν ἱερῶν, ὅστις δύναται νὰ ἐπιβλέπῃ καὶ νὰ καταγγέλλῃ πᾶσαν παρεκτροπὴν.

Χρ. Ἀνδρουτσός. Οὐδεμίαν ἀντίρρησην ἔχω, διότι εἶναι πολὺ παιδαγωγικὸν νὰ συναθροίζωνται πάντες οἱ μαθηταὶ τῆς σχολῆς εἰς κοινὴν αἴθουσαν παρισταμένων καὶ πάντων τῶν καθηγητῶν καὶ ἐκεῖ νὰ ἐρμηνεύηται τὸ Εὐαγγέλιον ἐξαιρέται οὕτω ἡ σημασία αὐτοῦ ἐν τῇ συνειδήσει τῶν μαθητῶν. Ἡ δὲ Προλιτεία τὴν ὀρθοσκευτικὴν καὶ ἠθικὴν μόρφωσιν τῶν μαθητῶν περὶ πλείστου ποιουμένη δὲν δύναται νὰ μὴ περιλάβῃ ἐν τῷ προγράμματι τῶν σχολῶν αὐτῆς καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ κατ' ἐξοχὴν μορφωτικοῦ βιβλίου. Τὸν ἐκ τῆς ἀκαταλλήλου ἐρμηνείας κίνδυνον δύναται βεβαίως νὰ προλαμβάνῃ ἡ ἐκκλησία εἴτε ἀμέσως παρισταμένη εἴτε διὰ τοῦ καταλλήλου ἐρμηνείας τοῦ Εὐαγγελίου καθηγητοῦ τῶν ἱερῶν, ἀπαιτοῦσα τὴν παῖσιν παντὸς παρερμηνεύοντος ἢ ὅπωςδῆποτε ἄλλως ἀσεβοῦντος πρὸς τὸ Ἱερὸν κείμενον ὥστε ἐκ πραγματικῆς ἀπόψεως οὐδὲν κωλύει, ἀλλὰ κανονικῶς ἡ Ἐκκλησία ἔχει δίκαιον. Ἐπειδὴ ἡ ἐρμηνεία τοῦ Εὐαγγελίου λαμβάνει δημόσιον χαρακτῆρα καὶ τὸ Δημόσιον κήρυγμα ἀνέκαθεν ἦτο τῆς Ἐκκλησίας μόνης δικαίωμα, διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία κανονικῶς ἔχει δίκαιον. Ἐν τινὶ Ἐγκυκλίῳ τῆς Ἀνωτέρας Διευθύνσεως φέρεται ἡ φράσις ὅτι ἐν τῇ κατὰ Σάββατον ἐρμηνείᾳ τοῦ Εὐαγγελίου δύναται νὰ παρίστανται καὶ πολῖται. Οὕτως ἡ ἐρμηνεία λαμβάνει δημόσιον χαρακτῆρα. Ἄν ἀπαλειφθῇ ἡ φράσις αὕτη, τὸ κήρυγμα καθίσταται σχολικὸν μόνον, ὅπερ εἶναι τῆς πολιτείας δικαίωμα.

Π. Περδικάρης. Ἡ διαφωνία τῆς Ἐκκλησίας δὲν φρονῶ ὅτι ἐγκρατεῖ ἐν τῇ παρουσίᾳ πολιτῶν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Εὐαγγελίου. Αἱ πύλαι τοῦ σχολείου εἶναι πάντοτε ἀνοικταὶ εἰς τὸν βουλόμενον, δὲ εἶναι δὲ δυνατὸν νὰ κλεισθῶσιν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Εὐαγγελίου. Ἄλλ' ἂν τοῦτο τονίζεται ἰδιαίτερος

ἐν τῷ Νόμῳ, ἔχει τὸν ἐξῆς λόγον. Πάντες γνωρίζομεν ὅτι ἐπεκράτησεν ἰδίᾳ παρὰ τῷ λαῷ ἡ γνώμη ὅτι αἱ πολλαὶ γνώσεις διασείουσι τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα. Τὸ σχολεῖον λοιπὸν πρέπει νὰ πολεμήσῃ τὴν ἰδέαν ταύτην καὶ ὁ νόμος ἠθέλησεν νὰ προσκαλέσῃ τοὺς πολίτας ἵνα ἴδωσιν ὅτι ἡ ἰδέα αὕτη εἶναι ἐσφαλμένη καὶ ὅτι πάντες οἱ καθηγῆται συναντῶνται ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς μορφώσεως τῶν νέων, τῆς ἐδραζομένης ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου.

Χ. Ἀνδροῦτσος. Ἀπὸ πραγματικῆς ἀπόψεως ἔχει καλῶς, ἀλλὰ ἀπὸ κανονικῆς τὸ κήρυγμα γίνεται οὕτω δημόσιον ἀποβάλλον τὸν σχολικὸν αὐτοῦ χαρακτήρα.

Τὸ Συνέδριον ἀποφαίνεται ὅτι τὸ κήρυγμα δὲν λαμβάνει δημόσιον χαρακτήρα διὰ τῆς εἰς τὸ σχολεῖον προσελεύσεως γονέων καὶ κηδεμόνων.

Πρόεδρος. Καὶ ἄλλοι ἐκκλησιαστικοὶ κανόνες παραβάνονται. Ἄλλ' ἡ ἡμετέρα παράβασις εἶναι σωτηρία. Τίς κανὼν θὰ ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς γονεῖς νὰ παραστῶσι καὶ νὰ ἴδωσι τὶ μαθητὰς τὰ τέκνα των;

Χρ. Ἀνδροῦτσος. Ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ ἔχηται πάντοτε τῶν ἱερῶν θεσμῶν καὶ δικαιωμάτων αὐτῆς. Ἐν δὲ τῶν οὐσιωδῶν αὐτῆς δικαιωμάτων εἶναι τὸ κηρύττειν καὶ ἐξηγεῖσθαι τὸ Εὐαγγέλιον ὡς πρὸς τὴν παρουσίαν δὲ τῶν γονέων καὶ κηδεμόνων οὐδεὶς βεβαίως δύναται νὰ ἐμποδίσῃ αὐτοὺς, ἀλλὰ δύναται νὰ παρίστανται ὡς καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις μαθήμασι χωρὶς τοῦτο νὰ ἀναγράφηται ἐν τῷ Νόμῳ.

Τὸ Συνέδριον ὡς πρὸς τὸ πραγματικὸν μέρος συμφωνεῖ ὅτι τὸ μέτρον εἶναι σωτήριον καὶ νὰ μὲνῃ ὡς ἔχει, ὡς πρὸς δὲ τὸ κανονικὸν ἀφίνει τὴν Ἀνωτέραν Διεύθυνσιν νὰ ἐξετάσῃ τὸ ζήτημα.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ Ε΄.

Παρασκευὴ Ἰουλίου 28 ὥρα 8. π. μ.

Τὸν Πρόεδρον κωλύομενον ἀναπληροῦ κατ' ἐντολήν του ὁ Διευθυντὴς τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου Ἀρχιμανδρίτης κ. Χρ. Τραπεζιάνης.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας.

1. Περὶδικάρης. Κατὰ τὸ ἄρθρον 18 τοῦ περὶ Ἐπιθεωρήσεως καὶ Διαικῆσεως τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Νόμου τὸ ἡμέτερον Συνέδριον ὀφείλει νὰ ἐξετάσῃ καὶ τῶν Νομαρχιακῶν Ἐπιθεωρητῶν τὰς ἐκθέσεις καὶ νὰ ἀκούσῃ τὰ περίσματα τῶν συζητήσεων τῶν κατὰ Νομοὺς γενομένων διδασκαλικῶν συνε-

δριων, ἵνα σχηματίσῃ ἀκριβῆ ἰδέαν τῆς καθόλου καταστάσεως τῶν παρ' ἡμῖν ἐκπαιδευτικῶν πραγμάτων. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀνάγκωσις τῶν ἐκθέσεων τούτων θὰ ἀπῆται πλείονα χρόνον, θὰ ἀναφέρω ἐν τῶν σχετικῶν ἐκθέσεων μόνον τὰ συζητηθέντα θέματα καὶ τὰς διατυπωθείσας γνώμας.

ΕΝ ΧΑΝΙΟΙΣ μὲν συνεζητήθησαν τὰ ἐξῆς θέματα :

Α'. Θέμα. Πῶς κατορθοῦται ἡ τήρησις τῆς πειθαρχίας ἐν τῷ σχολείῳ ἀποκλειομένης πάσης σωμ. ποινῆς καὶ πάσης ποινῆς ἀμβλυνοῦσης τὸ συναίσθημα τῆς φιλοτιμίας τοῦ μαθητοῦ;

Τὸ συνέδριον συνεφώνησεν ἐπὶ τῶν ἐξῆς :

Ἡ πειθαρχία ἐπιβάλλεται ἐν τῷ σχολείῳ. 1) "Ὅταν ὁ διδάσκαλος πατρικῶς πρὸς τοὺς μαθητὰς φερόμενος καὶ μετὰ ζήλου διδάσκων ἐλκύσῃ τὴν ἀγάπην καὶ τὸν σεβασμὸν αὐτῶν. 2) "Ὅταν ὁ διδάσκαλος ἐπιβληθῇ τοῖς μαθηταῖς δι' αὐθεντίας ἢ ἐμπνέει ἢ ὑπέροχος πνευματικῆ καὶ ἠθικῆ αὐτοῦ ἀνάπτυξις. 3) "Ὅταν αὐτὸς εἶναι τύπος καὶ ὑπογραμμὸς τάξεως καὶ ἀκριβείας ἐν τῇ ἐκτέλεσει τῶν καθηκόντων του. 4) "Ὅταν ἐπιτάσσῃ μὲν δίκαια καὶ δυνατὰ, ἀνευδρότως δ' ἐπιδιώκῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν διαταγῶν του. 5) "Ὅταν ἡ διδασκαλία του δὲν εἶναι οὔτε ἀνωτέρα τῆς διανοητικῆς καταστάσεως τῶν παιδῶν ὥστε νὰ καταπονῇ αὐτοὺς, οὔτε κατωτέρα ὥστε νὰ προκαλῆ ἀνίαν, διότι ἐν ἀμφοτέροις ταῖς περιπτώσεσι δι' ἔλλειψιν ἐνδιαφέροντος τρέπονται εἰς ἀταξίαν. 6) "Ὅταν πάντοτε προσέρχεται εἰς τὸ σχολεῖον παρεσκευασμένος, ἀπὸ τῆς ἔδρας δὲ περιφέρει πάντοτε ἐπιτακτικὸν τὸ βλέμμα πρὸς ὅλην τὴν τάξιν. 7) "Ὅταν, ἀναγκασθεὶς μεθ' ὅλα τὰ ἀνωτέρω, νὰ ἐπιβάλλῃ ποινὰς, κρατῇ μετ' ἄκρας ἀμεροληψίας τὴν πλάστιγγα τῆς δικαιοσύνης ἀκάμπτως μὲν ἐφαρμύζων τὰς σχολικὰς διατάξεις, ἀλλὰ καὶ μετὰ προφανοῦς λύπης διότι εὑρέθη εἰς τοιαύτην ἀνάγκην.

Τὰ αὐτὰ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος εἶπε καὶ τὸ Συνέδριον τῶν διδασκαλισσῶν, χωριστὰ συνεδριάζον, μετὰ τῆς προσθήκης ὅτι «μόνον ἐν στιγμῇ αὐθαδείας καὶ θρασύτητος ἐκτάκτου θέλει εὑρεθῆ ἴσως εἰς τὴν ἀνάγκην ὁ διδάσκαλος νὰ ποιήσῃται χρῆσιν ἐλαφροῦ ραπίσματος».

Β'. Θέμα. Ἡ ὀρθογραφία ἀπὸ τίνος τάξεως τοῦ δημοτ. σχολείου πρέπει νὰ ἀρχίζῃ; πῶς θὰ στηρίζηται καὶ πῶς θὰ διδάσκηται;

Τὸ Συνέδριον ἀποδέχεται ὅτι : ἡ ὀρθογραφία πρέπει νὰ ἀρχηται ἀπὸ τῆς Α' τάξεως, ἐξ αὐτοῦ τοῦ πρώτου μαθήματος καὶ

κατὰ μὲν τὸ α' ἔτος ὁ μαθητὴς πρέπει νὰ διδάσκηται ὀρθογραφίαν στηριζομένην μόνον ἐπὶ τῆς ἀκοῆς, μνήμης καὶ ὁράσεως· κατὰ δὲ τὸ β' νὰ διδάσκηται καὶ κανόνας τινὰς γραμματικῆς οὗς αὐτὸς νὰ ἐξάγῃ μόνος ἐκ παραδειγμάτων διὰ καταλλήλων ἐρωτήσεων μακρυτικῶς, καὶ νὰ ἐδραιῶται ἢ ὀρθῆ γραφῇ λέξεώς τινος διὰ τῆς παραθέσεως ἄλλης ὁμοεισυλλάβου· νὰ ἀντιγράψῃ, πρῶτον ὁ μαθητὴς τὴν διδασκόμενην λέξιν, εἶτα νὰ γράρῃ ταύτην ἀπὸ μνήμης ἢ ὑπαγορευόντος τοῦ διδασκάλου.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος τὸ Συνέδριον τῶν διδασκαλισσῶν διετύπωσε τὴν ἑαυτοῦ γνώμην κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον.

Ἡ ὀρθογραφία ἄρχεται κυρίως ἀπὸ τῆς α' τάξεως· ὁ μαθητὴς σχηματίζει τὰς λέξεις ἀπὸ μνήμης διὰ κινητῶν γραμμάτων καὶ εἶτα γράφει αὐτάς ἐπὶ τοῦ πίνακος, ἵνα οὕτως ἀποτυποῦνται ὀρθῶς ἐν τῇ συνειδήσει του. Ἐν τῇ β' τάξει γράφει καθ' ὑπαγόρευσιν προτάσεις ἐκ γνωστῶν ἤδη λέξεων, ὁ δὲ διδάτχικὸς ἐξηγεῖ τὸν λόγον τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης γραφῆς παρεμβάλλων βραχυτάτους τινὰς καὶ εὐνοήτους ὀρθογραφικοὺς κανόνας· πραγματικώτερον διδάσκεται ἢ ὀρθογραφία ἀπὸ τῆς γ' τάξεως στηριζομένη ἐπὶ τῆς μηχανικῆς μνήμης καὶ τῶν διδαχθέντων γραμματικῶν κανόνων. Ἐν γένει αἱ ὀρθογραφικαὶ ἀσκήσεις δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς γενικὰς καὶ εἰδικὰς. Καὶ αἱ μὲν γενικαὶ τὴν ἐν γένει ἐφαρμογὴν τῶν γραμματικῶν κανόνων ἐπιδιώκουσαι, γίνονται προσφρικῶς μὲν δι' ὀρθῆς τῶν λέξεων ἐκφωνήσεως, βραδείας ἀναγνώσεως καὶ ὀρθογραφικῆς ἀναλύσεως τῶν λέξεων ἀπὸ μνήμης· γραπτῶς δὲ δι' ἀντιγραφῆς ἢ γραφῆς καθ' ὑπαγόρευσιν, μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας ἐξελέγχεται κατὰ λέξιν τὸ γραφὲν συλλαβιζομένης ἐκάστης λέξεως, ἵνα οὕτω διὰ τε τῆς ὁράσεως καὶ τῆς ἀκοῆς ἀπομνημονεύουσιν οἱ μαθηταὶ τὴν ὀρθογραφίαν τῶν λέξεων· ἐνταῦθα γίνεται ἡ ἐφαρμογὴ τῶν γραμματικῶν κανόνων, οἵτινες ἐφ' ὅσον ἀνερχόμεθα εἰς ἀνωτέρας τάξεις ἐπὶ τοσοῦτο πολλαπλασιάζονται μέχρι τῆς τελείας γνώσεως τῆς γραμματικῆς, ἥτις παρασκευάζει τὴν τελείαν ὀρθογραφίαν. Εἰδικαὶ δὲ ἀσκήσεις εἶναι ἐκεῖναι δι' ὧν ἐπιδιώκεται ἢ ὀρθῆ ἐφαρμογῇ τοῦ ἐκάστοτε διδασκομένου κανόνος διὰ σχηματισμοῦ προτάσεων περιεχουσῶν τὸν διδαχθέντα κανόνα.

Γ'. Θέμα. Αἱ λεκτικαὶ ἀσκήσεις πῶς πρέπει νὰ γίνωνται ἐν τοῖς δημοτικῶς σχολείοις, ὥστε οἱ ἐν αὐτοῖς παιδευόμενοι νὰ κτῶνται τὴν ἱκανότητα νὰ ἐκφράζωσιν ὅσον ἐνδέχεται ἀπταιστως, ἐλευθέρως καὶ λογικῶς τὰ ἑαυτῶν διανοήματα;

Εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης εἰσόδου του εἰς τὸ σχολεῖον ὁ μαθητὴς πρέπει ν' ἀσκῆται εἰς λέξεις δι' ὧν παρίστανται ἀντικείμενα

γνωστά αὐτῷ ἤδη· τοῦτο δὲ δύναται νὰ γίνηται· μάλιστα μὲν ἐν τῇ πραγματογνωσίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ἄλλων μαθημάτων, πολυεῖδως ἀκρουμένης τῆς παρατηρητικότητος καὶ κατ' ἀκρουλοῦθιαν ἀξιοσημείωτου τοῦ γλωσσικοῦ πλούτου τῶν μαθητῶν. Ἐν παντὶ μαθηματι ὀμιλεῖ ὁ διδάσκαλος καὶ ἀκούει ὁ μαθητῆς, ὀμιλεῖ ὁ μαθητῆς καὶ διορθοῖ ὁ διδάσκαλος, ἐν μὲν ταῖς κατωτέραις τάξεσι εἰς τὴν πραγματογνωσίαν, ἐν πάσαις δὲ γενικῶς εἰς τὸ ἀναγνωστικὸν βιβλίον· ἢ ὀμιλία καὶ ἢ γῶσις τῶν πραγμάτων πρέπει νὰ συμβαδίζωσιν. Ἀλλὰ πῶς πρέπει νὰ γίνηται ἡ ἐρώτησις τοῦ διδασκάλου; πῶς νὰ διορθῶνται οἱ ἐσφαλμένοι τοῦ μαθητοῦ ἀπαντήσεις;

Ἡ ἐρώτησις, λέγει τὸ Συνέδριον, πρέπει νὰ ἔγε σύντομος, σαφῆς, ἀνάλογος τῶν δυνάμεων τοῦ μαθητοῦ, νὰ μὴ ἐπιδέχηται διπλὴν ἀπάντησιν, ν' ἀπευθύνηται εἰς πᾶσαν τὴν τάξιν καὶ οὐχὶ εἰς ὠρισμένους μαθητὰς ἵνα μὴ χαλαροῦται τῶν ἄλλων ἢ προσοχῆ. Ὡς πρὸς τὴν γλώσσαν δὲ ἦν ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ μεταχειρίζεται ἀπειριωμένους πρὸς μικρὰ παιδί, σφριωνεῖσι πάντες ὅτι πρέπει κατ' ἄρχα νὰ λαμβάνηται ὡς βᾶσις ἡ γλώσσα ἢ ὁ μαθητῆς ἔμαθε νὰ μεταχειρίζεται ἐν τῇ οἰκογενείᾳ του, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως, νὰ προσπαθῇ ὁ διδάσκαλος μικρὸν κατὰ μικρὸν νὰ διορθοῖ τὰς χυδασιτὶ γινομένας ἀπαντήσεις τοῦ μαθητοῦ, ὅπερ συμβαίνει εἰς μαθητὰς ἀνήκοντας εἰς οἰκογενείας ἤττον ἀνεπτυγμένας, καὶ ν' ἀποφεύγῃ ὁ διδάσκαλος νὰ ὀμιλῇ πολὺ, διότι τότε ὁ μαθητῆς ὀμιλεῖ ὀλίγον. Πολλοὶ διδάσκαλοι ὀμιλοῦσι ἀδιακόπως, κουράζονται, ἐξαντλοῦνται ἀνευ μεγάλου τινὸς κέρρους· ἄλλοι τὸναντίον ὀμιλοῦσι σπανίως καὶ ὀλίγα· ὁ διδάσκαλος ἔργον ἔχει νὰ διδάξῃ τοὺς μαθητὰς ὅ,τι δὲν δύνανται μόνοι νὰ μάθωσι, νὰ ἐξηγήσῃ αὐτοῖς ὅ,τι δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐννοήσωσι μόνοι των· ὁ διδάσκαλος δὲν πρέπει νὰ διδῇ ἢ ὅ,τι ὁ μαθητῆς δὲν ἔχει καὶ δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ἀκόμη· ἐκάτερος ἔχει τὸ ἔργον του· τὸ δὲ τοῦ διδασκάλου ἔργον ἄρχεται ἐκεῖ ὅπου τελειώνει τὸ ἔργον τοῦ μαθητοῦ.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θήματος τὸ συνέδριον τῶν διδασκάλων ἐξήνεγκε τὰς αὐτὰς περὶ τοῦ γνῶμας, ἀλλ' ἐνδιέτριψεν περισσότερον εἰς τὰς ἐπιθέσεις, δι' ὧν συστηματικώτερον γίνονται αἱ λεκτικαὶ ἀσκήσεις.

Ἐν τῇ α' τάξει ὁ μαθητῆς δι' ἐποπτικῆς διδασκαλίας ἀσκηθῆται εἰς τὴν γῶσιν τῶν κοινοτέρων ἀντικειμένων καὶ εἰς τὴν ὀνομασίαν αὐτῶν, ἔπειτα διδάσκειται τὰς ὀνομασίας ὁμοειδῶν ἀντικειμένων εἰς ἃ ἀποδίδει διαφόρους ιδιότητας κατονομάζων ταύτας τε καὶ τὰς ἀντιθέτους αὐτῶν, καὶ ἀντιγράφει προτάσεις ἐρμηνευθεῖ-

σας ἢ ἀποφθέγγματα καὶ ὑπαγόρευσιν ἢ ἀπὸ μνήμης. Ἐν τῇ ε' τάξει: ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ὁ μαθητὴς ἐπαναλαμβάνει μύθους ἢ διηγήματα ἃ ἤκουσε καὶ περιγράφει, πάντοτε προφορικῶς, ἀντικείμενα ἅπερ ἀκριδῶς γινώσκει.

Ἐν τῇ γ' τάξει, κατ' ἀρχάς μὲν ἀσκεῖται ὁ μαθητὴς εἰς ἀντιγραφὴν διηγημάτων ἢ περιγραφῶν, εἶτα δὲ ἐκθέτει γραπτῶς ἱστορίημα ὃ πρότερον διηγήθη ὁ διδάσκαλος ἢ περιγράφει ἀντικείμενον πρότερον ὑπὸ τοῦ διδασκάλου περιγραφέν, ἐν ἰδιαιτέρῳ δὲ τετραδίῳ ἀποταμιεύει καὶ ἐκδόστην καὶ 4—5 λέξεις, ὧν τὴν σημασίαν ὀρθῶς κατενόησε διὰ τῆς διδασκαλίας· προσέτι δὲ ἀσκεῖται εἰς τὸ νὰ ἐκθέσῃ ἀνευ ἐρωτήσεων τὸ περιεχόμενον τοῦ μαθήματος συντόμως καὶ σαφῶς. Ἀνωτέρα βαθμὶς ἐκθέσεων εἶνε ἐκείνη καὶ ἦν ὁ μαθητὴς ἐπὶ δεδομένης ὕλης μεταβάλλει ἀριθμούς, πρόσωπα, χρόνους, τὸν πλάγιον λόγον εἰς ὀρθόν, τὸν ποιητικὸν λόγον εἰς πεζόν, γράφει ἐπιτομὴν ἐκτεταμένου ἢ ἐπέκτασιν συντόμου, γράφει διηγήματα, ὧν ὁ σκελετὸς μόνον ἐδόθη, ἐπιστολὰς ἢ περιγραφὰς, ὧν τὰ καὶ ἑκάστα ἀναπτύσσει κατὰ τὸ θεκόν. Καὶ καταλήγει τὸ συνέδριον συνιστῶν τὴν σειρὰν τῶν ἀσκήσεων τοῦ Μιμίκου Ἰακώβου, ὡς ἄριστον διὰ τὰς ἐκθέσεις βεβήθημα.

Δ'. Θέμα. «Ποῖα γραφικὰ ἀσκήσεις πρέπει νὰ δίδονται ταῖς μαθηταῖς τῶν ἡνωμένων σχολείων πρὸς ἐκτέλεσιν ἐν τῷ σχολείῳ, καὶ ποῖα πρὸς ἐκτέλεσιν κατ' οἶκον;»

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου διδάσκαλοί τε καὶ διδασκάλισσαι συνεφώνησαν ὅτι αἱ γραφικὰ ἀσκήσεις αἱ διδόμεναι πρὸς ἐκτέλεσιν ἐν τῷ σχολείῳ πρέπει νὰ εἶναι πάντοτε ἀπύρροια προδιδασθέντος μαθήματος καὶ νὰ θεωρῶνται ὡς συνέχεια τῆς διδακτικῆς ἐργασίας· π. χ. ἀντιγραφὴ ἀναγνωσθέντος μέρους, γυμνάσματα ἐφ' ὧν ἐφαρμόζεται τὸ διδαχθὲν τῆς γραμματικῆς μέρος· μετὰ τὴν ἀριθμητικὴν προβλήματα, μετὰ τὴν γεωγραφίαν πινακογραφία, περιλήψεις ἱστορίας ἢ φυσικῆς, ἐν Παρθεναγωγείοις δὲ καὶ ἐργόχειρα. Πρὸς ἐκτέλεσιν δὲ κατ' οἶκον δίδονται κλίσεις ὀνομάτων καὶ ρημάτων, γυμνάσματα πρὸς ἐμπέδωσιν τῶν γραμματικῶν κανόνων, ἐκθέσεις ἐν περιλήψει ἀναγνωσθέντος τεμαχίου καὶ εἴτι ἄλλο ὅπερ θεωρεῖται συνέχεια τῆς ἐν τῷ σχολείῳ διδομένης ἐργασίας.

Ἐν τῷ συνέδριῳ τῶν διδασκαλισσῶν, πρὸ τῆς λήξεως τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ συνεζητήθη ἀκόμη, προφορικῆ συστάσει τοῦ Νομαρχιακοῦ Ἐπιθεωρητοῦ, καὶ τὸ ζήτημα: «Περὶ χειροτεχνημάτων καὶ τῆς κατανομῆς τῆς διδασκαλίας αὐτῶν ἐν ταῖς τάξεσι τοῦ πλήρους δημοτικοῦ Παρθεναγωγείου» Ἐπὶ τοῦ ζητήματος

τούτου τὸ συνέδριον διετύπωσε τὴν ἑξῆς γνώμην :

Σπουδαιότατον εἶναι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ ἐμπνευσθῇ ταῖς μαθητριάς ὁ πρὸς τὰ ἔργα τῶν χειρῶν ἔρωσ. Καὶ ἐν μὲν τῇ α' τάξει πρέπει νὰ διδάσκονται αἱ λεγόμεναι Φρεβελιαναὶ ἔργασίαι καὶ κεντήματα ἐπὶ κανναθωτοῦ. Ἐν τῇ β' νὰ ἀρχηται ἡ διδασκαλία τῆς ραπτικής ἐπὶ τεμαχίου ὑφάσματος λεπτοῦ, ἐφ' οὗ διδάσκονται τὰ διάφορα εἶδη τῆς βελονιάς· πλέξιμον ἀπλῆς λωρίδος διὰ καλτοβελολόγης, ποικιλτικὴν ἐπὶ κανναθωτοῦ, κεντήματα διὰ βλαστοβελολόγης ἐξ ἐρυθρᾶς κλωστής κεκοσμημένα καὶ διὰ φεστωνίων. Ἐν τῇ γ' τάξει νὰ διδάσκηται ἡ κατασκευὴ τῆς κομβιδόχης, ἡ κατασκευὴ πτυγῶν καὶ τὰ διάφορα εἶδη τῶν ἐμβολωμάτων, ἡ κατασκευὴ ἐσωφορίου κοσμομένου διὰ ποικιλμάτος ἐξ ἐρυθρᾶς κλωστής καὶ ἡ πλεκτικὴ περινημίδων.

Ἐν τῇ δ' τάξει ράψιμον ὑποκαμίσων ἀνδρικών καὶ γυναικείων μετὰ ποικιλμάτων καὶ καλλιτεχνικὰ ἐργόχειρα κατασκευὴ ἐσωφρυγῶν καὶ ἐξωτερικῶν φορεμάτων διὰ πλαγγόνας, ὡς προκταρτικὴ ἄσκησις εἰς κατασκευὴν τῶν εἰδῶν τούτων εἰς μέγα σχῆμα.

Ἐν τῇ ε' καὶ ς' τάξει ραπτικὴ προσκεφαλαίων λεπτῶς πεποικιλμένων, δαντέλλα, κεντήματα ἐπὶ δυκτιωτοῦ καὶ τρίχαπτα Ἰρλανδικά. — Ἐν τέλει τὸ συνέδριον συνιστᾷ τὴν ἴδρυσιν ἰδιαιτέρου τμήματος ἐπαγγελματικοῦ, εἰς ὃ ἡ μαθήτρια, μετὰ τὴν ἀποφοίτησιν ἀπὸ πλήρους δημοτικοῦ σχολείου, νὰ διδάσκηται ἐπὶ δύο ἔτη μετὰ μεσημέριαν μὲν ραπτικὴν ἀσπορροῦχων καὶ ἐξωτερικῶν φορεμάτων καὶ τὴν χρῆσιν τῆς ραπτομηχανῆς Σίγγερ ὑπὸ εἰδικῆς ραπτρίας, πρὸ μεσημέριας δὲ νὰ διδάσκηται ὑγιεινὴν, οἰκιακὴν οἰκονομίαν, παιδαγωγικὴν καὶ μαγειρικὴν, μαθήματα τούτεστι συντελοῦντα εἰς τὴν μόρφωσιν τελείας οἰκουρᾶς.

ΕΝ ΡΕΘΥΜΝῃ δὲ συνεζητήθησαν τὰ ἑξῆς θέματα.

Α'. Θέμα. Πῶς τὸ σχολεῖον δύναται νὰ ἐργασθῇ πρὸς τελειοτέραν ὀρησκευτικὴν καὶ ἔθνικὴν ἀνατροφὴν τῶν παιδῶν.

Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου αἱ ἐκφρασεῖσαι γινῶμαι συγκεφαλαιοῦνται ὡς ἑξῆς περίπου : Πρὸς τελειοτέραν ὀρησκευτικὴν ἀνατροφὴν σπουδαιότατον μέσον εἶναι τὸ ζῶν παράδειγμα τοῦ διδασκάλου, ἡ ἀνάγνωσις καὶ ἐρμηνεῖα ὀρησκευτικῶν βιβλίων, ἡ ἐκπλήρωσις τῶν ὀρησκ. καθηκόντων τῶν μαθητῶν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν διδασκάλων, τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἄσματα πρὸς τελειοτέραν δὲ ἔθνικὴν ἀνατροφὴν ἀπαιτεῖται νὰ διδάσκηται μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἡ ἑλλην. ἱστορία, νὰ ὀδηγῶνται οἱ μαθηταὶ εἰς ἱστορικὰ μέρη, νὰ ἀκούωνται ἱστορίας παρὰ γερόντων ἀγωνιστῶν, νὰ ἀκούωσιν ἐπαινουμένους τοὺς ἀνδραγαθήσαντας, ἐν ἔθνικαῖς ἐορταῖς νὰ ψάλλωνται ἔθνικὰ ἄσματα ὑπὸ τὴν ἔθνικὴν σημαίαν ἐν

τῷ σχολείῳ ἀναπεπταμένην· προσέτι δὲ νὰ ὀδηγῶνται οἱ μαθηταὶ εἰς ὠραίας τοποθεσίας ἐμπνεούσας τὴν πρὸς τὴν γενέθλιον χώραν ἀγάπην, ἐπὶ πᾶσι δὲ νὰ εἶναι ὁ διδασκαλὸς γνησίως καὶ ἀνοποκρίτως φιλόπατρις.

Β'. Θέμα. Περί σιωπηλῶν ἐργασιῶν. Τοιαῦται φρονεῖ τὸ Συνέδριον ὅτι δύνανται νὰ δίδωνται ἐκ πάντων τῶν μαθημάτων ἀναφερόμενοι εἴτε εἰς τὴν προπαρασκευὴν διδαχθῶσμένου μαθήματος εἴτε εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν διδαχθέντος, ἢ εἰς γραφικὰς ἐργασίας ἐκ τῶν τεχνικῶν μαθημάτων· δὲν ἀπεδέχεται δὲ τὴν γνώμην ὅτι μαθηταὶ ἀνωτέρων τάξεων δύνανται νὰ χρησιμοποιῶνται εἰς ἐπιβλέψιν κατωτέρων κατὰ τὰς σιωπηλὰς ἐργασίας.

Ἐν τῷ δυνεδρίῳ τῶν διδασκαλιῶδων Ρεθύμνης, προκειμένου περὶ τῆς θρησκευτικῆς ἀγωγῆς, πᾶσαι συμφωνοῦσιν ὅτι αὕτη πρέπει νὰ κατέχη τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῇ ἀγωγῇ τῆς γυναικὸς, «ἥς ἡ καρδιά ἐπλάσθη ὅπως χρησιμεύῃ ὡς βωμὸς τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὰ θεῖα»· ἐπιτυγχάνεται δὲ τοῦτο διὰ τοῦ παραδείγματος τῆς διδασκαλίσσης, διὰ προσευχῶν, διὰ συγγῆς φοιτήσεως εἰς τὴν Ἑλληνίδα καὶ δι' ἄλλων μέσων, οἷα περίπου τὰ λεχθέντα ἐν τῷ συνεδρίῳ τῶν διδασκάλων· ὡς πρὸς δὲ τὴν ἐθνικὴν ἀνατροφὴν τὸ συνέδριον ἐκφράζει τὴν γνώμην ὅτι αἱ μαθήτριά ἐκ παιδικῆς ἡλικίας πρέπει νὰ ἐθίζωνται εἰς ἰδέας ὑψηλὰς, ὥστε νὰ θεωρῶσι πατρίδα ὄχι μόνον τὴν μικρὰν γωνίαν, ἐν ἣ κατοικοῦσιν, ἀλλὰ σύμπασαν τὴν ἑλληνικὴν χώραν· νὰ μὴ περιφρονῶσι τὰ ἐθνικὰ ἐνδύματα, ἤθη καὶ ἔθιμα, πιθηκίζουσαι τὰ ξένα· διὰ ποιημάτων δ' ἢ διαλόγων πατριωτικῶν καὶ δι' ἐξυμνήσεως Ἑλληνίδων διακριθειῶν ἐπὶ φιλοπατρίαν νὰ ὑπεκκαίηται τὸ πατριωτικὸν αὐτῶν αἶσθημα.

Προκειμένου περὶ τῶν σιωπηλῶν ἐργασιῶν, ἀρίστη τοιαύτη κρίνεται τὸ ἐργόχειρον, καίτοι καὶ ἐκ τῶν ἄλλων μαθημάτων δύνανται νὰ δοθῶσι τοιαῦται.

ΕΝ ΗΡΑΚΛΕΙῶ μετὰ ἐναρκτήριον λόγον τοῦ Προέδρου περὶ τῶν ἀγαθῶν τῆς παιδείας καὶ τῶν καθηκόντων τῆς Πολιτείας πρὸς τὴν στοιχειώδη τῶν πολιτῶν ἐκπαίδευσιν, συνεζητήθησαν τὰ ἑξῆς θέματα :

Α'. Θέμα. Περί ἐπαναλήψεως τῶν μαθημάτων ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ.

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου τὸ Συνέδριον ἀπεφάνητο, ὅτι ὁ σκοπὸς τῶν ἐπαναλήψεων εἶνε ἢ ἐν τῇ μνήμῃ τῶν μαθητῶν ἐμπέδωσις τῶν διδασκομένων καὶ ἢ ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτῶν συστηματοποίησης διαφόρων κύκλων παραστάσεων ἀρμονικῶς πρὸς ἀλλήλους συνδεομένων καὶ ἀπὸ τῆς λήθης ἑαυτοῦς τε καὶ ἀλλήλους

διασωζόντων· ὁμοφώνως δ' ἀπεδέξατο ὅτι αἱ ἐπαναλήψεις ἀναγκαῖον εἶναι νὰ γίνωνται εἰς πάντα τὰ μαθήματα οὐχὶ κατὰ δεκαπενθήμερον ὡς τῶν διδασκάλων τινὲς πρότειναν, οὐδὲ κατὰ μῆνα, ἀλλ' εὐθὺς μετὰ τὴν διδασκαλίαν ἐκάστου αὐτοτελοῦς τμήματος μαθημάτων, οὕτως ὥστε ἐν τῇ διανοίᾳ τῶν μαθητῶν νὰ ἀποταμιεύωνται ομάδες γνώσεων καὶ ἡθικῶν πορισμάτων αὐτοτελεῖς τι καὶ διαμερσωμένον ὅλον ἀποτελοῦσαι.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν μέθοδον τῶν ἐπαναλήψεων τούτων τὸ Συνέδριον κατὰ πλειονοψηφίαν ἀπεδέξατο ὅτι ἐν ταῖς ἐπαναλήψεσιν ὁ διδάσκαλος κατὰ τοὺς κανόνας τῆς λογικῆς καὶ τῆς ψυχολογικῆς πάντοτε βραίνων θὰ ποιῆται χρῆσιν τῆς συνθετικῆς μὲν μεθόδου ἐν ἐκείνοις τοῖς μαθήμασιν, ἐν οἷς κατὰ τὴν πρώτην διδασκαλίαν ἐχώρει ἀναλυτικῶς, τῆς ἀναλυτικῆς δὲ ἐν ἐκείνοις τοῖς μαθήμασιν, ἐν οἷς κατὰ τὴν πρώτην διδασκαλίαν ἐχώρει συνθετικῶς, καὶ ὅπου τοῦτο εἶνε δυνατόν, θὰ διατάσῃ τὴν ἐπαναλαμβομένην ὕλην κατὰ τόσα στάδια, ὅσα καὶ τὴν τὸ πρῶτον διδασκομένην παραλείπων τὸ α'. στάδιον τὸ τῆς προπαρασκευῆς ἢ ἀναλύσεως.

ΒΒ' . Θέμα. Περὶ ἐπικουρίας τοῦ σχολείου εἰς τὰς γεωργικὰς ἐργασίας τῶν χωρικῶν.

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἀρῶ οἱ διδάσκαλοι ἐκάστης ἐπαρχικῆς περιφερείας χωρὶς ὄρισαν τὰς γεωργικὰς ἐργασίας, εἰς ἃς εἶναι καλὸν νὰ ἐπικουρῇ τὸ σχολεῖον διὰ τῶν μαθητῶν, τὸ συνέδριον ἐγνωρίζοιεν ὅτι ἡ ἐπικουρία αὕτη πρέπει νὰ παρέχεται εἰς μὲν τοὺς κατοίκους Καινουρίου καὶ Πυργιωτίσσης κατὰ τὴν συλλογὴν τῶν ἐλαιῶν καὶ τὴν συγκομιδὴν τῶν δημητριακῶν καρπῶν, εἰς δὲ τοὺς κατοίκους Μαλεβυζίου Τερμένους καὶ Πεδιάδος κατὰ τὴν συλλογὴν τῶν ἐλαιῶν καὶ εἰς τοὺς κατοίκους Μονοφατίου κατὰ τὴν συγκομιδὴν τῶν δημητριακῶν καρπῶν· ὡς πρὸς δὲ τὸν τρόπον καθ' ὃν τὸ σχολεῖον δύναται νὰ παρέχῃ συνδρομὴν εἰς τοὺς χωρικοὺς κατὰ τὸν χρόνον τῶν ὀρισθεῖσων γεωργικῶν ἐργασιῶν, τὸ συνέδριον ἀπεδέξατο ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ διακόπτονται τὰ μαθήματα ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, καθ' ἃς οἱ μαθηταὶ σχολάζοντες ἀπὸ τῶν μαθημάτων θὰ δύνανται νὰ μετέχωσιν τῶν γεωργικῶν ἐργασιῶν, τῶν γονέων αὐτῶν. Ἐνεκρίθη δὲ νὰ διακόπτονται πασῶν τῶν τάξεων τὰ μαθήματα ἐπὶ 12 ἡμέρας κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος, ἃς θὰ ὀρίζῃ ὁ διδάσκαλος μετὰ τῶν προκρίτων τοῦ χωρίου καὶ θὰ ἀγγέλλῃ πρὸς τὸν Νομαρχικὸν Ἐπιθεωρητὴν.

ΒΓ' . Θέμα. Περὶ σχολικῶν βιβλιοθηκῶν. Ἀρῶ ὁ πρόεδρος τοῦ Συνεδρίου ἀνέπτυξε τὰ ἐκ σχολικῶν βιβλιοθηκῶν δυνάμενα νὰ προσέλθωσιν ἀγαθὰ, τὸ συνέδριον ἐκφράζει τὴν

γνώμην ὅτι εὐθὺς ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς σχολικοῦ ἔτους εἶνε δυνατόν νὰ γίνῃ ἔναρξις τῆς λειτουργίας τῶν βιβλιοθηκῶν τούτων, ἂν ἐκάστη Κοινότης ὑποχρεωθῇ νὰ χορηγῇ κατ' ἔτος τοὐλάχιστον 10 δραχμὰς πρὸς ἀγοράν τῶν πρώτων βιβλίων, εἰ καὶ τὸ Συνέδριον ἐλπίζει ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν Κοινοτήτων προθύμως θὰ χορηγήσωσι τοσοῦτον εὐτελὲς ποσὸν ὑπὲρ τοσοῦτου μεγάλου σκοποῦ· ἀλλ' ἵνα σχηματισθῇ ὁ πυρὴν τῶν βιβλιοθηκῶν τούτων, τὸ Συνέδριον προέτεινε νὰ παρακληθῇ ἡ Σ. Κυβέρνησις νὰ χορηγῇ δωρεάν τὴν ἐπίσημον ἡμερῖδα εἰς τὰς σχολικὰς βιβλιοθήκας νὰ ἀγορασθῶσι δὲ ἡ Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη, ἐν γειωγραφικὸν περιοδικόν, τὰ ἐκδοθέντα ὑπὸ τῆς Ζαππειῦ ἐπιτροπείας βιβλία καὶ τὰ νῦν ἐκδιδόμενα ὑπὸ τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων. Τὰ χωρία ἐν εἰς θὰ ἰδρυθῶσι βιβλιοθήκαι καὶ τὰ βιβλία ἅπανα θὰ εἰσάγονται εἰς τὰς βιβλιοθήκας ταύτας, θὰ ὀρίζονται ἐκάστοτε ὑπὸ τοῦ Νομαρχιακοῦ Ἐπιθεωρητοῦ, θὰ παραδίδονται εἰς τὸν διδάσκαλον ὑποχρεούμενον νὰ ἀντικαθιστᾷ τὰ ἐξ ἀμελείας αὐτοῦ φθειρόμενα ἢ ἀπολλύμενα, συγκαλῶν δὲ κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν ἢ ἄλλην ἑορτὴν τοὺς βουλομένους τῶν χωρικῶν εἰς τὸ σχολεῖον ὁ διδάσκαλος θὰ ἀναγγινώσκῃ αὐτοῖς ὅ,τι ἂν νομίσῃ πρόσφορον τῇ περιστάσει καὶ κατ'ἀλλήλον· ἐὰν δὲ οἱ χωρικοὶ ἐκφράσωσι τὴν εὐχὴν τὰ ἀναγνώσματα ταῦτα νὰ γίνωνται καὶ ἅπασι ἢ εἰς τῆς ἐβδομάδος καθ' ἐσπέραν, ὁ φιλότιμος διδάσκαλος προθύμως θὰ πραγματοποιῇ τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην τῶν χωρικῶν.

ΕΝ ΝΕΑΠΟΛΕΙ Ἄφου ὁ πρόεδρος κ. Ν. Γραμματικιάνης παρέστησε δι' ἐναρκητηρίου λόγου τὴν σημασίαν καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ Συνεδρίου συνεζητήθησαν τὰ ἑξῆς θέματα.

1) Πῶς κατορθοῦται ἡ τήρησις τῆς πειθαρχίας ἐν ταῖς σχολαίσι, ἀπαγορευομένης ὑπὸ τοῦ Νόμου τῆς σωματικῆς ποινῆς καὶ πάσης ἄλλης ποινῆς ἀμβλυνοῦσης τὸ συναίσθημα τῆς φιλοτιμίας τῶν μαθητῶν.

2) Πῶς αἱ διὰ τῆς διδασκαλικῆς μεταδιδόμεναι εἰς τοὺς μαθητὰς γνώσεις ἀποβαίνουνσι χρήσιμοι εἰς τὸν μετέπειτα βίον.

3) Ποία ἡ ὠφέλεια τῶν κατ' οἶκον ἐργασιῶν καὶ ἐν τίνι μέτρῳ πρέπει νὰ δίδονται αὐταί.

4) Πῶς εἶνε δυνατόν οἱ ἀναλφάβητοι οἱ ὑπερβάντες τὸ 7ον ἔτος τῆς ἡλικίας νὰ μυχθάνωσιν ἐν τάχει ὡς ὀρίζει ὁ Νόμος, ἀνάγνωσιν, γραφὴν καὶ τὰς 4 πράξεις τῶν ἀκεραίων. Οἱ διδάσκαλοι συνήλθον εἰς τὸ Συνέδριον μετ' ἄξειπαίνου προθυμίας αἱ δὲ συζητήσεις διεξήχθησαν μετὰ πολλῆς τάξεως καὶ εὐπρεπειας, πολλὰ δὲ κεφάλαια τῆς Παιδαγωγικῆς καὶ Διδακτικῆς συναρῆ πρὸς τὰ

προταθέντα θέματα ανεπτύχθησαν ἐν αὐτῷ καὶ ὑποδειγματικῶς διδασκαλικῶς ἰκαναί ἐγένοντο.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν διδασκαλικῶν συνεδρίων.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν καθόλου κατάστασιν τῶν σχολείων μας ἐπειδὴ θὰ ἀπαιτεῖτο πολὺς χρόνος ἵνα ἀναγνωσθῶσι πᾶσαι αἱ ἐκθέσεις τῶν Νομαρχιακῶν Ἐπιθεωρητῶν, παρακαλῶ αὐτοὺς νὰ εἴπωσι προφορικῶς τὰ σπουδαιότερα σημεῖα τῶν ἐκθέσεών των.

Ὁ κ. **Κ. Χελιουδάκης**, Νομαρχιακὸς Ἐπιθεωρητὴς τῶν δημοτικῶν σχολείων Χανίων καὶ Σφακιῶν ἀναφέρει τάδε: «Ἐν τοῖς ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν μου Νομοῖς ἐλειτούργησαν κατὰ τὸ λήξαν ἤδη σχολικὸν ἔτος 181 σχολεῖα, ἐν οἷς 27 Παρθενὰ γωγεῖα ἐμελέτησα, καθ' ὅσον ἦτο δυνατόν κατὰ τὴν τελευταίαν περιοδείαν μου, τὸ ζήτημα τῆς συγχωνεύσεως τῶν σχολείων τῶν προσωρινῶς ἰδρυθέντων κατὰ τὸ ἄρθρον 237 τοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς Δημοσ. Ἐκπαιδεύσεως καὶ εὖρον ὅτι ἐπὶ τοῦ παρόντος ὁ ἀνωτέρω ἀριθμὸς τῶν σχολείων δύναται νὰ ἐλαττωθῇ κατὰ 20 ἢ συγχωνεύσῃς δ' ὅμοιως αὐτῆ προσκρούει, ἐν γὰρ τῷ παρόντι, κατὰ τῆς ἐλλείψεως εὐρυχώρων διδασκηρίων δυναμένων νὰ περιλάβωσι τοὺς μαθητὰς τῶν χωρίων τῶν συναποτελούντων τὴν νέαν σχολικὴν περιφέρειαν αἱ δὲ κοινότητες τῶν καταργουμένων διὰ συγχωνεύσεως σχολείων ἀρνούνται νὰ συνεισφέρωσιν εἰς τὴν ἀνάγεσιν τοῦ νέου διδασκηρίου ἐν ἄλλῳ χωρίῳ ὅτι θὰ καταργηθῶσι τρία σχολεῖα, διότι δὲν ἔχουσι τὸν ὑπὸ τοῦ Νόμου ἀπαιτούμενον ἀριθμὸν μαθητῶν ὅτι τὰ οἰκήματα ἐν οἷς ἐλειτούργησαν τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τῶν Ἐπαρχιῶν, τὰ τε κοινοτικὰ καὶ τὰ ἰδιωτικὰ, ὀλιγίστων καὶ τούτων ἐπεικῶς ἐξαιρουμένων, εἶνε ἐν γένει ἀκατάλληλα διότι αἱ κοινότητες αἱ ἔχουσι τὸ καθήκον νὰ ἐπισκευάσωσι τὰ ὑπάρχοντα κοινοτικὰ διδασκῆρια ἢ ὅπου δὲν ὑπῆρχον τοιαῦτα νὰ ἐνοικιάσωσιν ἰδιωτικὰ οἰκήματα ἐν γένει δὲν ἐξεπλήρωσαν τοῦτο μετὰ τῆς προσηκούσης προθυμίας, τινὲς δὲ καὶ τέλειον ἠδιαφόρησαν εὖρον σχολεῖα λειτουργοῦντα ἐν οἰκήμασιν ἐτοιμορρόποις ἢ ἐλλιπέστατα φωτιστομένοις καὶ ἀερίζουμένοις, ἢ ἐν οἰκήμασιν ὧν ἡ στέγη πολλαχρῶ ἦν ἐφθαρμένη, τὰ δὲ παράθυρα ἐστεροῦντο παραθυροθύλων πολλαχρῶ ὡς διδασκῆρια ἐχρησίμευσαν οἰκήματα προσωρισμένα διὰ μαγαζεῖα ἢ ναοί, εἰς οὓς κατέφυγον διδάσκαλος καὶ μαθηταί, ἐκδιωκόμενοι ὑπὸ τοῦ κυρίου τοῦ οἰκήματος, ἐν ᾧ τῶς εἰργάζοντο, διότι ἡ κοινότης δὲν ἐπλήρωνε τὸ συμπεφωνημένον ἐνοίκιον οὐκ ὀλίγα διδασκῆρια, ἀνήκοντα εἰς κοινότητας κεῖνται ἐν τῷ περιβάλλῳ τῆς Ἐκκλησίας ἐνθα καὶ τὸ νεκροταφεῖον διὰ τὴν ἔλλειψιν καταλλήλων οἰκημάτων ἐν τισὶ διαταξίσι καὶ τριταξίσι σχολείοις ἢ διδασκαλίαι δὲν ἐγένετο, ὡς

κελεύει ὁ Νόμος, ἐν ἰδιαιτέrais αἰθούσαις τοῦ αὐτοῦ οἰκήματος ἢ κατάστασις τῶν διδακτηρίων θὰ ἦτο πολὺ καλυτέρα ἐὰν αἱ ἐκασταχοῦ κοινότητες ἐμερίμων περι αὐτῶν, δαπανῶσαι ἐκ περιουσίας, ἦν πολλαὶ τούτων, ὡς πληροφοροῦμαι, κέκτηνται καὶ ἤτις σήμερον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δαπανᾶται ἀσκόπως· πολλαὶ κοινότητες δὲν παρεχώρησαν δωρεὰν κατοικίαν εἰς τὴν διδάσκαλον, ὅστις διὰ τοῦτο ἠγαγκάζετο γὰ κατοικῆ ἐν τῷ σχολεῖῳ μετὰ τὰς τελευταίας καταστροφὰς ἐπόμενον ἦτο τὰ ἡμέτερα σχολεῖα νὰ ὡσι γυμνὰ διδακτικῶν ὀργάνων καὶ σχολικῶν σκευῶν ἕως οὐ κατασκευασθῶσι καὶ διανεμηθῶσιν εἰς τὰ σχολεῖα θρανία τοῦ νέου συστήματος, οἱ μαθηταὶ ἐκάθητο ἢ ἐπὶ καθισμάτων ἅτινα ἔφερον ἐκ τῆς οἰκίας των ἢ ἐπὶ σανίδων ἐστηριγμένων κατὰ τὰ δύο ἄκρα καὶ τὸ μέσον ἐπὶ λίθων ἢ ἐπὶ κορμῶν δένδρων· ὀλίγα εἶναι τὰ σχολεῖα ἐν οἷς σώζονται τρία ἢ τέσσαρα θρανία καὶ ταῦτα σεσαθρωμένα καὶ κατ' ἐλαττωματικὸν σχέδιον κατεσκευασμένα. Ἀπὸ τοῦ παρελθόντος μηνὸς Μαρτίου ἤρξατο ἢ εἰς τὰ διάφορα σχολεῖα διανομὴ τῶν διέδρων θρανίων μέχρι σήμερον δὲ ἔχουσι διανεμηθῆ 1476 τοιαῦτα· τὰ σχολεῖα τῶν πόλεων, Χριστιανικὰ τε καὶ Μουσουλμανικὰ καὶ ἐν ἑξ' ἐκάστου Δήμου τῶν Ἐπαρχιῶν, τὸ διακρινόμενον τῶν ἄλλων κατὰ τὴν καταλληλότητα τοῦ διδακτηρίου, τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν καὶ τὴν ἰκανότητα τοῦ διδασκάλου, ἐφωδιάσθησαν μὲ ξυλλογικὰ εἶδη, τραπέζας, καθίσματα, μαυροπίνακας καὶ μὲ διδακτικὰ ὄργανα, ἀναγνώστηριον, ἀριθμητήριον, σχήματα στερεομετρίας καὶ πίνακας ἀναγνώσεως. Διδάσκαλοι ἐδίδαξαν 238, ὧν 19 πτυχιούχοι, 2 ὑπερικοσασετὴ πείραν Ἑλληνοδιδασκάλου ἔχοντες, 4 φοιτηταί τῆς φιλολογίας, 15 τελειόφοιτοι τοῦ Γυμνασίου, 19 ἀπόφοιτοι Ἱερατικῆς Σχολῆς, 45 οἵτινες ἤκουσαν μαθήματα Γυμνασιακῶν τινῶν τάξεων καὶ 134 Γραμματοδιδάσκαλοι ἦτοι ἔχοντες ἀπολυτήριον Ἑλλήν. Σχολεῖου ἢ ἀποδεικτικὸν Α' ἢ Β' τάξεως αὐτοῦ· δὲν λείπουσι δὲ καὶ οἱ ἀπόφοιτοι ἀτελοῦς δημοτικῶν σχολεῖων τῶν Γραμματοδιδ. τούτων ὀλίγοι εἶνε ἰκανοί, μορφωθέντες πως δι' ἰδιαιτέρας μελετήσε, οἱ δὲ πλεῖστοι οὐ μόνον ἀμέθοδοι εἶναι ἀλλὰ καὶ ἀνδεεῖς αὐτῶν τῶν εἰς τὸ ἔργον τῶν ἀπαιτουμένων γνώσεων ὀμολογῶ, ὅτι πάντες σχεδὸν οἱ διδάσκαλοι ἰκανοὶ καὶ ἀνίκανοι ἐνεφοροῦντο ἐκτάκτου ζήλου καὶ ἀροσιώσεως εἰς τὸ ἔργον των· εἰς χεῖρας μαθητῶν εὗρον μὴ ἐγκριμένα βιβλία, π. γ. ἀλφαβητάρια καὶ καλλιγραφίας, διότι οἱ γονεῖς των ἤρουντο ν' ἀγοράζωσιν αὐτοῖς τὰ ἐπιστήμως ὠρισμένα ἀγροκηπίων στεροῦνται πολλὰ σχολεῖα, εἴτε διότι ἢ κοινότης δὲν παρεχώρησε τοιοῦτον, εἴτε διότι ὁ παραχωρηθεὶς χώρος ἀπῆτει πρὸς ἐκχέρωσιν ἐργασίαν

άνωτέραν ἐκείνης ἦν οἱ μικροὶ μαθηταὶ ἠδύναντο νὰ ἐκτελέσωσι ἄνιαχού ὁ παραχωρηθεὶς ἀγρὸς μετὰ καλλιέργειαν ἐνὸς ἢ δύο μηνῶν ἐγκατελείβη ὡς ἀκατάλληλος, εἴτε διὰ τὴν σύστασιν τοῦ ἐδάφους, εἴτε διὰ τὴν ἔλλειψιν ὕδατος· τῶν καταλλήλων ἀγροκηπίων μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως διδάσκαλοι καὶ μαθηταὶ ἐπιμελήθησαν, φυτεύσαντες ἐν αὐτοῖς διάφορα δένδρα, σπείραντες τοὺς ὑπὸ τοῦ Γεωργικοῦ Τμήματος πεμφθέντας αὐτοῖς σπόρους καὶ περιποιηθέντες φυτὰ καλλωπισμοῦ· εὖφημον ποιούμεαι μείαν τῶν διδασκάλων τῶν προεργουμένων ἐκ τοῦ ἐν Ἁγία Τριάδι Ἱεροδιδασκαλείου διὰ τὴν ἰδιαιτέραν ἐπιμέλειαν καὶ δεξιότητα, ἣν ἐπέδειξαντο περὶ τὰς γεωργικὰς ἐργασίας· τῆς σηροτροσίας ἐν ὀλίγοις σχολείοις (τῷ τοῦ Κακοδικείου, τῷ τῶν Τοπολίων Ῥοδοποῦ κ. α.) ἐπευελήθησαν δι' ἔλλειψιν καταλλήλου χώρου· τὰ παραχθέντα κοινούλια ἐπωλήθησαν καὶ τὸ εἰσπραχθὲν χρηματικὸν ποσὸν διετέθη ὡς βραβεῖον μαθητῶν. Καταλλήγων δὲ λέγω ὅτι ἐάν ὑποχρεωθῶσιν αἱ κοινότητες ν' ἀνεγείρωσι κατάλληλα διδασκτήρια κατὰ τὰ ὑπὸ εἰδικοῦ μηχανικοῦ καταρτιζόμενα σχέδια, ἐάν ἡ Σεβ. Κυβέρνησις ἐξακολουθήσῃ ἐφοδιάζουσα τὰ σχολεῖα διὰ τῶν ἀναγκαίων διδασκτικῶν ὀργάνων καὶ σχολικῶν σκευῶν, ἐάν τὸ προσωπικὸν τῶν διδασκάλων διὰ τῶν ἐξετάσεων ἐκκαθαρισθῇ τῶν πολλῶν ἀχρήστων στοιχείων ἅτινα περιέχονται σήμερον ἐν αὐτῷ καὶ συμπληρωθῇ δι' ἄλλων ἰκανωτέρων, ἐντὺς ὀλίγου χρονικοῦ διαστήματος θὰ βελτιωθῇ ἡ Δημοτ. Ἐκπαίδευσις καὶ παρ' ἡμῖν. Ἀνάγκη νὰ μνημονεύσω προσέτι ὅτι δαπάναις τῆς Α. Μεγαλειότητος τοῦ Αὐτοκράτορος Πασῶν τῶν Ρωσσιῶν Νικολάου τοῦ Β'· κατεσκευάσθησαν διὰ τὸ Ἄνωτερον Παρθεναγωγεῖον Χανίων 158 διέδρα θρανία καὶ ἔδραι καὶ ἠγγρασθήσαν πίνακες γεωγραφίας, φυτολογίας, ζωολογίας, ὄρυκτολογίας καὶ ἱστορίας καὶ ὄργανα φυσικῆς καὶ χημείας.

Ὁ κ. Ν. Γραμματικῆς. Νομαρχιακὸς Ἐπιθεωρητῆς Λασηθίου ἀναφέρει τάδε :

Περὶ τῆς καταστάσεως τῶν σχολείων τοῦ Νομοῦ Λασηθίου καὶ περὶ τῶν μέτρων τῶν τεινόντων εἰς βελτίωσιν αὐτῶν θὰ ὑποβάλω ἔκθεσιν λεπτομερῆ εἰς τὴν Σ. Διεύθυνσιν τῆς Παιδείας. Ἐνώπιον δ' ὑμῶν θὰ ἐκθέσω ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὰ περὶ τῶν σχολείων τούτων, ἀπαντῶν κατὰ σειρὰν εἰς ὅλα τὰ ζητήματα, εἰς ἃ ἡ Σ. Διεύθυνσις ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τῶν Νομ. Ἐπιθεωρητῶν πρὸ τῆς περιουσίας αὐτῶν ἀνά τὰς ἐπαρχίας.

Ὀλίγοι τινὲς ἐκ τῶν κοινοτήτων τοῦ ἡμετέρου Νομοῦ ἐξετέλεσαν προθύμως, ὅσας ἐπισκευὰς ὑπεδείξαμεν αὐταῖς κατὰ τὸν παρελθόντα Αὐγούστον. Ἐν ταῖς πλείσταις δ' ὁμῶς τὰ ὑπάρ-

χοντα διδασκλήρια είναι ανεπαρκή μετά τὸ ὑποχρεωτικὸν τῆς φοιτήσεως καὶ προσέτι ὠκοδομημένα παρὰ τοὺς κανόνας τῆς ὑγιεινῆς· εἰς πολλὰς δὲ χρησιμεύουσιν ὡς διδασκλήρια ἰδιωτικὰ οἰκήματα κακῶς φωτιζόμενα καὶ κακῶς ἀεριζόμενα, ἀνήλια καὶ ὑγρά. Ἐὰν δὲ τις παραβάλη τὸν ἀριθμὸν τῶν φοιτῶντων εἰς ἕκαστον σχολεῖον μαθητῶν πρὸς τὰς διαστάσεις τοῦ διδασκλήριου, θὰ ἴδῃ, ὅτι ἐλάχιστα εἶναι τὰ διδασκλήρια τὰ ἐπαρκοῦντα εἰς τὸν ἀριθμὸν τοῦτον. Θὰ ἦτο λοιπὸν εὐχῆς ἔργον ἂν ἦ Σ. Διευθύνσις ἐξεύρισκε τρόπον ὥστε νὰ ἐξαναγκάσῃ τὰς κοινότητας ἵνα ὡς τάχιστα κτίσωσι διδασκλήρια κατάλληλα, ἀποστείλῃ δὲ καὶ ἐπίτηδες μηχανικὸν ὅστις ἐκ συνεννοήσεως μετὰ τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ νὰ μεταβιβάσῃ εὐθὺς ὅπου ζητηθῇ καὶ δίδῃ τὰς ἀπαιτούμενας ὁδηγίας.

Τὸ ζήτημα τῶν προσωρινῶς ἰδρυμένων σχολείων κατὰ τὸ ἄρθρον 237 τοῦ Ὁργανισμοῦ μελετήσας κατὰ τὴν περιοδείαν μου ὑπέβαλον τῇ Σ. Διευθύνσει ἔγγραφον ὑπὸ ἡμερομηνίαν 17 Ἰουνίου ἐ. ἔ. δι' οὗ προέτεινα ἵνα ὁ ἀριθμὸς τῶν σχολείων τοῦ Νομοῦ ἐλαττωθῇ κατὰ 13. Ἴσως δὲ νὰ ἦναι δυνατὸν νὰ γίνωσιν ἀκόμη δύο ἢ τρεῖς συμπτύξεις. Ἄλλ' ἵνα γίνῃ ἡ ἐλάττωσις αὕτη, πρέπει νὰ ἐξαναγκασθῶσιν αἱ ἐνδιαφερόμεναι κοινότητες νὰ κτίσωσιν ἐγκαίρως διδασκλήρια εἰς μέρη κεντρικὰ ἢ νὰ συνεργασθῶσιν πᾶσαι εἰς εὐρυσιν ὑπάρχοντος διδασκλήριου· ἄλλως θὰ εὐρεθῶμεν καὶ πάλιν πρὸ τῆς ἀνάγκης, ἣτις ὑπηγόρευσε τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου ἐκείνου.

Ἐπιπλα καὶ διδασκλήρια ὄργανα ἢ οὐδὲν ὡς ὑπάρχουσιν ἢ τὰ ὑπάρχοντα εἶναι ἄχρηστα καὶ οὐδενὸς λόγου ἄξια· εἰς τὰ πλεῖστα τῶν σχολείων οἱ μαθηταὶ ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ ἠναγκάζοντο νὰ ἴστανται ὄρθιοι. Τὰ παραδοθέντα μοι δὲ βυλουργικὰ εἶδη κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἔτους, ἵνα διανείμω αὐτὰ εἰς τὰ σχολεῖα τοῦ Νομοῦ, δὲν ἐπῆρκεσαν εἰς τὰς ἀνάγκας αὐτῶν, ἐξαιρουμένων τῶν καθισμάτων· ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη νὰ κατασκευασθῶσιν ἀκόμη 70 περίπου τράπεζαι καὶ ἄλλοι τόσοι μελανοσιγακῆς. Ἐπειδὴ δὲ μοι παρεδόθησαν ἐν Νεαπόλει, πολλὰ τῶν μεμακρυσμένων κοινοτήτων, τῆς Σητείας μάλιστα, δὲν ἠθέλησαν νὰ παραλάβωσι τὰ ἀναλογούντα αὐταῖς εἶδη διὰ τὸ πολυδάπανον καὶ τὰς ἄλλας δυσκολίας τῆς μεταφορᾶς. Διὰ τοῦτο θὰ ἦτο καλὸν οἱ ἐργολάβοι, οἱ ἀναλαβόντες τὴν κατασκευὴν τῶν θρανίων ἐν Νεαπόλει, νὰ διαταχθῶσιν ὑπὸ τῆς Σ. Διευθύνσεως νὰ κατασκευάσωσι μέρος αὐτῶν καὶ εἰς ἄλλα κέντρα πλήν τῆς Νεαπόλεως.

Πᾶσαι σχεδὸν αἱ κοινότητες ἐφιλοτιμήθησαν νὰ παραχωρήσωσιν ἀγροκήπια εἰς τὰ σχολεῖα αὐτῶν. Διδάσκαλοι δὲ καὶ μαθηταὶ ἤρχισαν νὰ ἀσχολῶνται εἰς γεωργικὰς ἐργασίας μετὰ πολλοῦ

ζήλου. "Αν δὲ τὸ γεωργικὸν τμήμα ἐξέδιδε διὰ τὸ ἐπίον ἔτος ὀδηγίας λεπτομερεῖς περὶ τοῦ τρόπου τῶν ἐργασιῶν καὶ ἔπεμπε νέα εἶδη πρὸς καλλιέργειαν, αἱ ἐργασίαι αὐταὶ θὰ ἐγίνοντο πολὺ σκοπιμώτερον

Οἱ ὑπὸ τῶν Δημάρχων τοῦ Νομοῦ καταρτισθέντες κατάλογοι τῶν υποχρέων εἰς φοίτησιν εἰς ὀλίγας σχολικὰς περιφέρειας συντάχθησαν μετ' ἀκριβείας ἰδίως ὡς πρὸς τὰ θήλεα παρατηρεῖ τις μεγάλην δυσαναλογίαν ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀρρένων, διότι δὲν κατενοήθη δυστυχῶς πανταχοῦ ἡ σημασία τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ γυναικείου φύλου. Ἡ διὰ προστίμων ἐξανάγκασις τῶν μὴ βουλομένων νὰ φοιτήσωσι δὲν ἐξετελέσθη μετὰ τῆς προσηκούσης αὐστηρότητος, τὸ μὲν διότι ἡμεῖς εἴμεθα ἀπέντες εἰς τὰς ἐπαρχίας κατὰ τὸν πρῶτον μῆνα μετὰ τὴν ἐναρξιν τῶν μαθημάτων, τὸ δὲ διότι οἱ ὑπὸ τῶν διδασκάλων πεμπόμενοι πίνακες τῶν ἀπουσιῶν ἦσαν πολλακίς κακῶς συντεταγμένοι, τὸ δὲ καὶ διὰ τὴν βραδύτητα περὶ τὴν εἰσπραξιν τῶν ἐπιδελθέντων προστίμων ἐκ μέρους τῶν ἀρμοδίων ἀρχῶν. Ἐν τούτοις ὀφείλει τις νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι πανταχοῦ σχεδὸν αἱ κοινότητες ἔπεμψαν μετὰ προθυμίας τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς τὰ ἰδρυθέντα ὑπὸ τῆς Σ. Κυβερνήσεως σχολεῖα, ὅπερ ἀποδεικνύει τὴν πρὸς τὴν πρόδοον καὶ τὸν πολιτισμὸν ροπήν τῶν Κρητῶν. Εἰς τὰ σχολεῖα τοῦ ἡμετέρου Νομοῦ ἐφοίτων κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος 6,402 μαθηταί· ἐκ τούτων 1701 ἐν Σητεῖα, 630 ἐν Λασηθίῳ, 920 ἐν Βιάννῳ, 1035 ἐν Ἱεραπέτρῳ καὶ 2117 ἐν Μυραμβέλλῳ.

Εἰς τὴν Σ. Διευθύνσιν θὰ ὑποβάλω πίνακα δηλοῦντα πόσα ἐκπαιδευτικὰ τέλη τῆς β'. ἐξαμηνίας καθυστεροῦσι μὴ καταβληθέντα εἰς τοὺς διδασκάλους. Αἷτια τῆς καθυστερήσεως ταύτης εἶναι μὲν καὶ ἡ πενία ἡ μαστιζούσα ἐρέτος τὸν γεωργικὸν πληθυσμὸν συντέλεσαν δ' ὅμως εἰς αὐτὴν καὶ ἡ βραδύτης τῆς εἰσπράξεως τῶν προστίμων, περὶ ἧς εἶπον προηγουμένως, καὶ ἡ ἀναστολή ἡ χορηγηθεῖσα ὑπὸ τῆς Σ. Διευθύνσεως ἣν πολλοὶ ἐξήγησαν ὡς ἐντελῆ κατάργησιν· συνετέλεσε δὲ προσέτι καὶ τὸ γεγονός ὅτι διαρκούντος τοῦ σχολικοῦ ἔτους οὔτε ἐπιπλα οὔτε διδακτικὰ ὄργανα ἐστάλησαν εἰς τὰ σχολεῖα. "Αν ἐστέλλοντο τοιαῦτα, δὲν θὰ εἴχωμεν βεβαίως τόσα καθυστερούμενα.

Περὶ τῆς μεθοδικῆς ἱκανότητος, τῆς εἰς τὸ ἔργον ἀφοσιώσεως καὶ τοῦ ἠθικοῦ ποιοῦ ἐκάστου τῶν διδασκάλων θὰ ἀναφέρω ἐν ἰδιαιτέρῳ ἐκθέσει· ἐνταῦθα κρίνω καλὸν νὰ σημειώσω ὅτι· ἐὰν ἡ ἐπιθεώρησις τῶν σχολείων ἐγίνετο εὐθὺς μετὰ τὴν ἐναρξιν τῶν μαθημάτων τ. ἔ. κατὰ τὸν Δεκέμβριον καὶ Ἰανουάριον, πολὺ μείζονα ὠφέλειαν θὰ παρεῖχεν εἰς τὴν καθόλου ὑπηρεσίαν· διότι θὰ

ἔδιδετο εἰς ἡμᾶς χρόνος ἐπαρκής, ὥστε νὰ ἐνδιατριβώμεν πλείονα χρόνον ἐν ἐκάστῳ σχολείῳ καὶ νὰ χειραγωγήσωμεν τοὺς διδασκάλους εἰς ἀκριθὴ καὶ νοήμονα ἐπιτέλεσιν τῶν καθηκόντων αὐτῶν.

Ἐκ τῶν 132 διδασκάλων καὶ διδασκαλισσῶν τοῦ Νομοῦ 4 εἶναι πτυχιούχοι τοῦ Διδασκαλείου, 30 τελειόφοιτοι τοῦ Γυμνασίου, 6 ἔχουσιν ἀκούσει μαθήματα τῆς Δ'. τάξεως τοῦ Γυμνασίου, 35 ἔχουσιν ἀκούσει μαθήματα τάξεων Γυμνασιακῶν καὶ 57 εἶναι γραμματοδιδάσκαλοι. Πλὴν τῶν πτυχιούχων λοιπὸν πάντες οἱ ἄλλοι οὐδεμίαν εἶχον θεωρητικὴν μάθησιν τῆς Παιδαγωγικῆς καὶ Διδακτικῆς, ἔδειξαν δ' ὅμως καθόλου εἰπεῖν ζῆλον εἰς τὸ ἔργον αὐτῶν. Καθ' ὅλου εἰπεῖν αἱ περισσότεραι ἑλλείψεις παρετηρήθησαν εἰς τὰς δύο κατωτέρας τάξεις τοῦ σχολείου· διότι οἱ ἡμέτεροι διδάσκαλοι σχεδὸν πάντες ἀγνοοῦντες τὴν ἀξίαν καὶ τὸν σκοπὸν τῆς πραγματογνωσίας καὶ τὴν μέθοδον τῆς διδασκαλίας αὐτῆς ἐλάχιστα ἠσχολήθησαν περὶ τὸ μάθημα τοῦτο. Καὶ τὴν πρώτην δ' ἀνάγνωσιν καὶ τὴν πατριδογραφίαν καὶ τὰλλα μαθήματα τῆς Δ'. καὶ Β'. τάξεως δὲν ἠδυνήθησαν πάντες νὰ διδάξωσι συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας τῆς Μεθοδικῆς. Ἐδυσηχαίρανε δ' εἰ μᾶλλον τὴν ἐργασίαν αὐτῶν καὶ τὸ γεγονός ὅτι ἐρέτος αἱ τάξεις αὗται ἦσαν μάλιστα πολυπληθεῖς καὶ ἀηρητίζοντο ἐκ μωθητῶν διαφόρου ἡλικίας καὶ ἀναπτύξεως.—Οἱ ἡμέτεροι διδάσκαλοι προσέκοψαν πολὺ εἰς τὴν διεύθυνσιν μονοταξίων σχολείων ἔχόντων πλείονας τῶν 50 μαθητῶν· διότι δὲν ἔχουσι τὴν ἰκανότητα ἐκείνην ἣτις ἀπαιτεῖται εἰς τὴν διεύθυνσιν ταιούτων σχολείων· δὲν δύνανται ἰδίως νὰ κάμωσι σκόπιμον χρῆσιν τῶν σιωπηλῶν λειτουργούντων ἐργασιῶν, ὥστε καὶ ἡ τάξις νὰ τηρῆται ἐν τῇ σχολῇ καὶ πρόσδεε νὰ γίνηται διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν διδασκόμενων καὶ τῆς μελέτης τῶν διδασκόμενων. Σημειωτέον δ' ὅμως ὅτι συνετέλεσε εἰς τὰς ἑλλείψεις τῶν ἡμετέρων σχολείων καὶ τὸ ἀνεπαρκὲς τῶν διδακτηρίων καὶ ἡ πικτελής ἑλλείψις θρακίων καὶ ἄλλων ὀργάνων. Ταῦτα εἶνε προσκείμενα ἃ ἀδυνατεῖ νὰ ὑπερπηδῆσῃ καὶ ὁ ἰκανώτατος καὶ προθυμώτατος τῶν διδασκάλων.

Ἐν τῷ ἡμετέρῳ Νομῷ ἐλαττούργουν 17 παρθεναγωγεῖα διευθυνόμενα ὑπὸ διδασκαλισσῶν, ὧν τινες μὲν ἔχουσιν ἀπολυτήριον Ἑλλην. Σχολείου, πολλὰ δὲ οὐδὲ ταῦτα τὰ προσόντα κέκτηνται. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι πᾶσαι σχεδὸν ἐπεδείξαντο ζῆλον καὶ ἀροσίωσιν εἰς τὸ ἔργον αὐτῶν· ἀλλ' ἡ ἑλλείψις γνώσεων δὲν ἀντικαθίσταται βεβαίως ὑπὸ μόνων τοῦ ζήλου. Ἴνα δευτῇ λοιπὸν ὤθησθαι εἰς τὴν γυναικείαν ἐκπαίδευσιν, ἡ ἡτο καλὸν νὰ διορίσῃ ἡ Σ. Διεύθυνσις πτυχιούχους διδασκαλίσσας εἰς τὰ μεγαλύτερα

κέντρα τοῦ Νομοῦ, ἰδρύσῃ δὲ καὶ Ἀνώτερον Παρθεναγωγεῖον, οὗτινος αἱ ἀπόφοιτοι νὰ χρησιμοποιῶνται ὡς διδασκάλισσαι εἰς τὰς κοινότητες.

Τὰ ὑπάρχοντα ἐν τῷ Νομῷ τρία Ἀνώτερα δημοτικά δὲν ἐπέδειξαν ἐφέτος μεγάλας προόδους· τὰς αἰτίας τούτου θὰ ἀναφέρω τῇ Σ. Διευθύνσει ἐν τῇ ἐμῇ ἐκθέσει. Ἐνταῦθα κρίνω καλὸν νὰ παρατηρήσω ὅτι ἵνα τα σχολεῖα ταῦτα ἀνταποκριθῶσιν εἰς τὸν προορισμὸν αὐτῶν, εἶναι ἀνάγκη νὰ εἰσχυθῇ εἰς αὐτὰ ἡ διδασκαλία καὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς.

Ὁ κ. Ἑμμ. Γ. Παντελάκης Νομαρχιακὸς Ἐπιθεωρητὴς Ἡρακλείου ἀναφέρει τάδε :

Ἐν τῷ Νομῷ Ἡρακλείου ἰδρύθησαν 124 δημοτικά σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων, ἐξ ὧν 117 Χριστιανικά καὶ 7 Μουσουλμανικά. Ἐκ τῶν σχολείων τούτων 3 δὲν ἐλειτούργησαν παντάπασιν δι' ἑλλειψιν διδασκάλων, 1 δ' ἐπὶ ἓνα μόνον μῆνα ἐλειτούργησε, διότι δὲν εὑρέθη διδάσκαλος εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ παραιτηθέντος.

Διὰ πλείστα τῶν κοινοτήτων ἐφιλοτιμήθησαν νὰ ἐπισκευάσωσι τὰ διδακτήρια αὐτῶν, ὡς ὑπέδειξα αὐταῖς κατὰ τὴν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας τῶν σχολείων περιοδείᾳ μου, τρεῖς δ' ἰδίαις δαπάναις ἠκοδομήσαν νέα καὶ ἑνδεκα ἀνωκοδομήσαν τῇ ἀρωγῇ τῆς Σεβ. Κυβερνήσεως τὰ κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπαναστασιν καταστραφέντα διδακτήρια αὐτῶν. Καὶ δὲν εἶναι μὲν πάντα ταῦτα τὰ διδακτήρια, τὰ τε παλαιὰ καὶ τὰ νέα, ἠκοδομημένα κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ὑγιεινῆς καὶ παιδαγωγικῆς, μετὰ τὸ ὑποχρεωτικὸν δὲ τῆς φοιτήσεως πολλὰ τούτων εἶναι πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν ἀνεπαρκοῦς χωρητικότητος, ἀλλὰ τούλαχιστον προφυλάττουσι τοὺς παῖδας ἀπὸ τῶν ἐπιρρειῶν τῆς βρογχίτιδος καὶ τῶν ἠλιακῶν ἀκτίνων καὶ δύνανται εὐφυεζόμενα νὰ χρησιμοποιῶνται ἐπὶ τινα ἔτι χρόνον ὡς διδακτήρια, μέχρις ὅτου οἱ κάτοικοι οἰκονομικῶς ἀναλαβόντες δυνηθῶσι νὰ κτίσωσι σχολεῖα ἀνταποκρινόμενα πρὸς τὰς ἐκπαιδευτικὰς ἀνάγκας τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Δὲν ἀμφιβάλλω δ' ὅτι, ὅταν ἡ Σεβ. Κυβέρνησις κανονίσῃ τὸν τρόπον τῆς διαχειρίσεως τῶν περιουσιῶν τῶν κοινοτήτων, θὰ θεσπίσῃ, ὅπως μέγα μέρος τῶν εἰσοδημάτων τῶν περιουσιῶν τούτων δαπανᾷται ὑπὲρ τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἀναγκῶν τῶν Κοινοτήτων, καὶ δὴ τῆς σπαιδαισιότητος αὐτῶν, τῆς ἀνεγέρσεως καταλλήλων διδακτηρίων.

Ἐπιπλὴ καὶ διδακτικά ὄργανα ὀλίγα ἔχρουσι τὰ σχολεῖα ἡμῶν καὶ ταῦτα κατὰ τὸ πλεῖστον ἄχρηστα καὶ πεπαλαιωμένα. Ἄλλ' ἡ Σεβ. Κυβέρνησις ἤρξατο ἤδη νὰ ἐφοδιάζῃ τὰ σχολεῖα ἡμῶν

διὰ τῶν ἀναγκάων ὀργάνων καὶ ἐπίπλων καὶ δὴ εἰς 25 μὲν σχολεῖα ἐστάλησαν ἀναγνωστήρια, ἀριθμητήρια, μαυροπίνακες, καθίσματα, ἀναρτητήρια καὶ τράπεζαι, εἰς 25 δὲ μαυροπίνακες, καθίσματα καὶ τράπεζαι. Τὰ θρανία τοῦ ἡμετέρου Νομοῦ δυστυχῶς δὲν κατεσκευάσθησαν εἰσέτι, ἀλλ' ἐλπίζω ὅτι κατὰ τὸ προσεχὲς σχολικὸν ἔτος καὶ τὰ ἡμέτερα σχολεῖα θὰ ἐφοδιασθῶσι διὰ τῶν ἀπαιτουμένων θρανίων.

Συμφώνως τῷ 237 ἄρθρῳ τοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως ἠναγκάσθη κατὰ τὸ λήξαν σχολικὸν ἔτος νὰ προτείνω τὴν Ἰδρυσιν 3 προσωρινῶν σχολείων ἐν σχολικαῖς περιφερείαις, ὧν τὸ διδασκῆριον δὲν ἦτο ἐπαρκοῦς χωρητικότητος. Τὴν κατάργησιν τούτων ὡς καὶ τὴν σύμπτυσιν ἄλλων κατωτέρου βαθμοῦ σχολείων εἰς κεντρικὰ βαθμοῦ ἀνωτέρου προτείνω νῦν δι' ἐγγράφου μου τῇ Σεβ. Ἀνωτέρᾳ Διευθύνσει τῆς Ἐκπαιδεύσεως, ἀρκεῖ νὰ ἐξαναγκασθῶσι οἱ κοινότητες τῶν σχολείων τούτων νὰ κτίσωσι κατάλληλα διδασκῆρια ἐν τόπῳ ἐλαττοῦντι τὰς ἀπὸ τῶν χωρίων τῆς εὐρυνομένης οὕτω σχολικῆς περιφέρειας ὀποστάσεις, διότι ἄλλως ἢ σύμπτυξις τῶν σχολείων τούτων δὲν θὰ εἶναι δυνατή.

Εἰς ἅπαντα τὰ σχολεῖα τοῦ Νομοῦ ἐφοίτησαν ὑπὲρ τοὺς 9000 μαθητὰς ἀμφοτέρων τῶν φύλων, εἰ καὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐφαρμοσθῇ αὐστηρῶς ἡ ὑποχρεωτικὴ φοίτησις, διότι τινὰ μὲν τῶν διδασκηρίων δὲν ἠδύναντο νὰ περιλάβωσι μηδὲ τοὺς αὐθωρήτως προσελθόντας μαθητὰς, οἱ πλεῖστοι δὲ τῶν Δημάρχων δὲν συνέταξαν τοὺς καταλόγους τῶν εἰς τὴν ὑποχρεωτικὴν φοίτησιν ὑπαγομένων παιδῶν μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης ἀκριβείας. Ἐὰν δ' ὅμως λάδωμεν ὑπ' ὄψιν τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων τοῦ Νομοῦ ἀνεληθόντα κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφὴν εἰς 90 χιλιάδας, βλέπομεν ὅτι τὸ δέκατον τοῦ πληθυσμοῦ φοιτᾷ εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, ὅπερ ἱκανῶς ἀποδεικνύει τὴν φιλομάθειαν τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ.

Ἡ εἰσπραξίς τῶν ἐκπαιδευτικῶν τελῶν οὐκ ὀλίγα πραγματὰ παρέσχεν εἰς ἐμὲ καὶ τοὺς διδασκάλους. Εἰ καὶ κατενόησαν οἱ κάτοικοι ὅτι τὰ ἐκ τῶν ἐγγραφῶν εἰσπραττόμενα χρήματα δὲν κατατίθενται εἰς τὰ δημόσια ταμεῖα ὡς πόρος τῆς Πολιτείας, ἀλλ' ἀποκλειστικῶς διατίθενται πρὸς πλουτισμὸν τῶν σχολείων διὰ τῶν ἀπαιτουμένων σκευῶν καὶ ὀργάνων, ὅμως ἢ ἐν τοῖς πλείστοις χωρίοις πιέζουσα τοὺς κατοίκους πένια καθίστα δυσκολωτάτην τὴν πληρωμὴν τοῦ ἄλλως εὐτελοῦς ποσοῦ τῆς μιᾶς δραχμῆς καθ' ἑκάτερον ἐξάμηνον. Καὶ κατωρθώθη μὲν ἐπὶ τέλους μετὰ πολλῶν μόχθων νὰ εἰσπραχθῇ τὸ τέλος τῆς ἐγγραφῆς τοῦ α'.

ἑξαμήνου, ἀλλὰ τὸ τοῦ θ'. ἑξαμήνου ἐν ἑξ ἴσιν μόνον σχολαίσις κατε-
 βλήθη ὑφ' ἀπάντων τῶν μαθητῶν, πάντων δὲ τῶν λοιπῶν σχολ-
 αίων οἱ διδάσκαλοι ἠναγκάσθησαν ν' ἀποστείλωσιν εἰς τὸ γρα-
 φεῖον ἡμῶν μικροσκελεῖς καταλόγους γονέων ἢ κηδεμόνων καθυ-
 στερόντων τὸ τέλος τοῦτο, ὃ νῦν εἰσπράττεται ὑπὸ τῶν διοικητι-
 κῶν ἀρχῶν, πρὸς ἃς παρεπέμφθησαν οἱ κατάλογοι οὗτοι. Καὶ
 ἀπῆλλάξε μὲν ἡ Σεβ. Κυβέρνησις τῶν ἐκπαιδευτικῶν τούτων
 τελῶν τοὺς ἀπόρους μαθητὰς τῶν κατὰ τὰς τελευταίας ἀνωμα-
 λίας παντελῶς καταστραφέντων ἢ μεγάλως ὑποστάντων ζημίας
 χωρίων, ἀλλὰ διὰ τοῦ μέτρου τούτου ὑπελείφθησαν πολλοὶ μετὰ
 δυσκολίας δυνάμενοι νὰ πληρώσωσι τὰ ἐκπαιδευτικὰ τέλη. Διὰ
 ταῦτα φρονῶ ὅτι ἡ ἐλάττωσις τῶν τελῶν τούτων οὐ μόνον θὰ
 καταστήσῃ εὐκολωτέραν τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ὑποχρεωτικοῦ τῆς
 φοιτήσεως, ἀλλὰ καὶ θ' ἀπῆλλάξῃ τοὺς διδασκάλους πολλῆς ἐρ-
 γασίας, ἀλλοτριᾶς πρὸς τὸ κύριον ἔργον αὐτῶν.

Οἱ πλεῖστοι τῶν διδασκάλων τοῦ Νομοῦ εἰργάσθησαν ὡς εἶχον
 δυνάμεις μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ προθυμίας οὐδαμῶς ὑστερή-
 σαντες τῶν ἄλλων ὑπαλλήλων τῆς Πολιτείας. Βεβαίως ὑπάρ-
 χουσι καὶ τινες τούτων ἀνάξιοι τοῦ ὑψηλοῦ ἀξιώματος τοῦ διδα-
 σκάτου, ἀλλὰ τοὺς τοιοῦτους αἱ προσεχεῖς διδασκαλικαὶ ἐξετά-
 σεις θ' ἀναγκάσωσι νὰ παραχωρήτωσι τὴν θέσιν αὐτῶν εἰς ἄλλους
 δυναμένους καὶ βουλομένους νὰ ἐργασθῶσι λυσιτελῶς πρὸς πρό-
 φωσιν τῆς νέας γενεᾶς τῆς ἡμετέρας πατρίδος.

Αἱ τὸ πρῶτον νῦν εἰσαχθεῖσαι εἰς τὰ σχολεῖα ἡμῶν γεωργικαὶ
 ἐργασίαι ἔτυχον καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ Νομῷ τῆς προσήκουσας ἀγά-
 πης καὶ θεραπείας ὑπὸ τῶν μαθητῶν καὶ διδασκάλων. Τὰ πλεῖστα
 τῶν χωρίων ἔχουσι νῦν ἀγροκήπια, ἐν οἷς ἐκαλλιεργήθησαν ποι-
 κίλα φυτὰ καὶ ἄνθη καὶ ἐσπάρησαν οἱ ὑπὸ τοῦ Γεωργικοῦ Τμή-
 ματος τῆς Ἀνωτέρας Διευθύνσεως τῶν Οἰκονομικῶν ἀποσταλέν-
 τες ἡμῖν σπόροι μορέας, χαμαίροπος τοῦ ὑψηλοῦ καὶ ψευδακακίας
 τῆς Φοδενείας. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἀγροκήπια τῶν σχολείων δύναν-
 ται νὰ ἐκλύσωσι τὴν προσοχὴν τῶν χωρικῶν καὶ νὰ χρησιμεύσω-
 σιν ὡς μικροὶ γεωργικοὶ σταθμοί, ἐάν ἢ ἐν αὐτοῖς ἐκαλλιεργία τῆς
 γῆς τελεῖται μετὰ μείζονος ἢ ὑπὸ τῶν χωρικῶν ἐπιμελείας καὶ
 κατὰ τὰ παρίστατα τῆς γεωργικῆς ἐπιστήμης, παρεκάλησα τὸν
 κ. Ἐπιθεωρητὴν τῆς Γεωργίας Ἡρακλείου καὶ Λασηθίου νὰ
 συγγράψῃ ἐχειριδίον τι πρακτικῶν ὁδηγῶν περὶ γεωργίας, ὅπερ
 νὰ ἔχωσι πρὸ ὀφθαλμῶν οἱ διδάσκαλοι κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν
 γεωργικῶν μαθημάτων. Τὸ Γεωργικὸν Τμήμα ἀπέστειλεν ἡμῖν
 ὡσαύτως καὶ 7 κυτία βομβικοσπόρου, ὅστις διανεμηθεὶς εἰς 40
 σχολεῖα καὶ ἐκτραφεὶς ὑπὸ μαθητῶν καὶ διδασκάλων παρήγαγε

52 ὀκάδας βρομυκίων, ἅτινα ἐπωλήθησαν, καὶ τὰ χρήματα ὑπὸ τινων μὲν διδασκάλων διενεικθήσαν εἰς τοὺς μαθητάς ἐν παρενοχλήσεως Ἐγκυκλίου τινός τοῦ κ. Διευθυντοῦ τοῦ Ἰεωργικοῦ Τμήματος, ὑπ' ἄλλων δ' ἀπεστάλησαν εἰς τὸ γραφεῖόν μου, ἵνα δι' αὐτῶν ἀγορασθῶσι κατάλληλα βιβλία καὶ διανεμηθῶσιν εἰς τοὺς μείζονα ἐπιμέλειαν καὶ ἐπίδοσιν ἐπιδείξαντας μαθητάς εἰς τὴν ἐκτροφὴν τοῦ βρομυκοσπόρου. Τοιαύτη, Κύριοι, ἐν συντόμῳ, ἢ κατὰ τὸ λήξαν σχολικὸν ἔτος γενομένη ἐργασία ἐν τῇ δημοτικῇ ἐκπαίδευσί τοῦ Νομοῦ Ἡρακλείου.

Ὁ κ. Προεδρεύων παρατηρεῖ ὅτι προκειμένου περὶ τῶν ἐκ σφοδρότητας προσόδων σκοπιμώτερον θὰ ἦτο ἂν αὐταὶ διατίθεντο πρὸς ἴδρυσιν βιβλιοθήκης.

Α. Κοκκινάκης, Νομίζει ὅτι θὰ ἦτο καλῶτερον νὰ διατίθεται τὸ ἥμισυ πρὸς βρόβειυσιν τῶν μαθητῶν, ἵνα ἡ πρῶτο-μία αὐτῶν αὐξάνηται, τὸ δὲ ἕτερον ἥμισυ πρὸς ἴδρυσιν βιβλιοθήκης.

Τὸ Συνέδριον δέχεται τὴν γνώμην τοῦ κ. Κοκκινάκης.

Ὁ κ. **Γεώρ. Στεφανάκης** Νομ. Ἐπιθεωρητῆς Ρεθύμνης ἀναφέρει τάδε: Εἰς τὸν Νομόν Ρεθύμνης ἐλειτούργησαν ἐφέτος 118 δημόσια σχολεῖα καὶ δύο ἰδιωτικά. Τῶν σχολείων τούτων ἡ συστάσις ἐπεβάλλετο διότι τὰ πλεῖστα χωρία τοῦ Νομοῦ εἶναι ὄρεινὰ πολὺ ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχοντα καὶ διὰ φαραγγίων καὶ βυκίων χωριζόμενα. Ἐμελετήθη ὁμοίως ἐφέτος τὸ ζήτημα τῆς συγχώνευσως σχολείων τινῶν καὶ ὑποβλήθησεται τῇ Σεβ. Ἄγ. Διευθύνσει ἐκθέσις περὶ τούτου. Καίτοι ἡ συγχώνευσις αὕτη προσκρούει κατὰ πολλῶν καὶ ποικίλων δυσχερειῶν, ὧν σπουδαιότερα εἶναι ἡ ἔλλειψις εὐρέων διδασκηρίων δυναμένων νὰ περιλάβωσι μαθητάς συγχωνευθησομένων περιφερειῶν καὶ γεφυρῶν ἐν τοῖς διαφόροις ὄρειντικοῖς κατὰ τὸν χειμῶνα ρύαξι τοῦ Νομοῦ.

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ρεθύμνης συνεστάθησαν 6 διτάξια σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων, 8 μονοτάξια, 16 γραμμολεῖα καὶ 4 μονοτάξια παρθενιαγωγεῖα. Ἐφείτησαν δὲ ἀρρενας μὲν μαθηταὶ 1561, θήλειαι δὲ 437. Εἰς τὴν ἐπαρχίαν πρώτην ἰδίως εἰς τοὺς δυστικούς δήμους παρετηρήθη μαγίστη φιλομάθεια, ἔστειλλον τὰ τέλμα τῶν ἀδιάστως εἰς τὸ σχολεῖον, ἐπεσεύασαν πλὴν τῆς Ἀργυρουπόλεως τὰ ὑπάρχοντα διδασκῆρια καὶ ἀνωκοδόμησαν τῇ ἀρωγῇ τῆς Σεβ. Κυβερνήσεως 7, ἅτινα εἶχον κατακαῆ ὑπὸ τῶν Τούρκων. Μόνον αἱ καινότητες Γάλλου, Ἀρολιθίου, Μιλακίων, Χαρκίων καὶ Λούτρας στεροῦνται διδασκηρίων, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ σκέπτονται νὰ οικοδομηθῶσιν ἐὰν δικτηρηθῶσι σχολεῖα εἰς τὰ χωρία τῶν.

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μυλοποτάμου συνεστάθησαν ἐν τετρατάξιον ἐν

Ἄνωγειοίς, τρία διτάξια, 18 μονοτάξια, 13 γραμματοδιδασκαλεῖα καὶ 3 παρθεναγωγεῖα. Ἐφοίτησαν δὲ 1446 ἄρρενα καὶ 271 θή-
λαια. Εἰς τοὺς δήμους Μεληθονίου Μαργαριτῶν καὶ Ἄνωγειῶν
πᾶσαι αἱ κοινότητες ἔχουσι διδασκλήρια ἐπισκευῶν μόνον χρῆζοντα.
Ἐν Ἄνωγειοίς ἐκτίσθη τριτάξιον σχολεῖον χρῆζον ὅμως ἐπιδι-
ορθώσεών τινων κατὰ τοὺς κανόνας τῆς παιδαγωγικῆς. Ἐν Λει-
βαδίοις ὠραῖον καὶ εὐρὺ μονοτάξιον ἀνεγείρεται ἤδη ἐν Ρουμελῇ
μονοτάξιον καὶ ὑπέβαλεν αἴτησιν ἡ κοινότης Γαράζου ὅπως κτίσῃ
διτάξιον, μετέβη δὲ ὁ ἐπιθεωρητὴς μετὰ τοῦ μηχανικοῦ καὶ ἐξέλε-
ξαν τὸν τόπον. Καὶ ἄλλαι κοινότητες ὑπέβαλον αἰτήσεις καὶ γε-
νικῶς εἰπεῖν ἐὰν ἐφέτος ἐπιτύχῃ ἡ ἐσοδεία τοῦ ἀλαίου ἐλπίζω ὅτι
πᾶσαι αἱ κοινότητες θὰ ἀνεγείρωσι διδασκλήρια. Τσαούτη εἶναι ἡ
ἐπιλομῆθεια τοῦ Κρητὸς ὥστε κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1897,
ἐνῶ τὰ πάντα ἐκλείοντο καὶ ἐδγρῶντο, οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων Κα-
λογέρου, Θρόνου καὶ Ἀποστόλων τοῦ Ἀμαρίου ἀποστεγάζοντες
τὰς τουρκικὰς οἰκίας ἀνήγειρον Μουσῶν τέμενος ἐν Θρόνῳ.

Ἐν Ἀμαρίῳ συνεστάθησαν 4 διτάξια, 6 μονοτάξια, 5 γραμμ)
λεῖα καὶ ἐν μονοτάξιον παρθεναγωγεῖον. Ἐφοίτησαν δὲ 702 ἄρ-
ρενες καὶ 271 θήλειαι. Καὶ οἱ κάτοικοι τῆς ἐπαρχίας ταύτης εἶναι
φιλομαθέστατοι, ἐπεὶδὴ ὅμως εἶναι πτωχότεροι τῶν τῆς ἐπαρχίας
Μυλοποτάμου καὶ Ρεθύμνης ἔχουσιν ὀλιγώτερα κοινοτικά διδα-
κτήρια. Μόνον τὰ χωρία Μέρωνας, Θρόνος καὶ Φαρφουρᾶς ἐκτι-
σαν εὐρέα καὶ ὠραῖα μονοτάξια σχολεῖα τὰ δὲ ὑπάρχοντα ἐν ἄλ-
λοις χωρίοις χρῆζουσι μεγάλων ἐπισκευῶν, καθότι τὰ πλεῖστα
εἶναι σκοτεινὰ καὶ στενά. Καὶ αἱ στερούμεναι ὅμως διδασκλήριον
κοινότητες ἐφιλοτιμήθησαν νὰ ἐνοικιάσωσιν ἰδιωτικὰς οἰκίας ὧν τὸ
ἐνοίκιον κατέβαλον μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας.

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἁγίου Βασιλείου ἐκτὸς τῆς γενεθλίου κώ-
μης τῶν ἀδελφῶν Χατζιδάκη Μύρθιου, τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου καὶ
Γκουσελιανῶν, Ἀκουρνίων καὶ Ἁγίου Γαλήνης οὐδεμίαν ἄλλην
κοινότης ἔδειξε προθυμίαν. Τὰ διδασκλήριά τῶν εἶναι ἄεσινα καὶ
σκοτεινὰ τὰ ἐνοικιασθέντα ὡς τοιαῦτα πολὺ χεῖρω καὶ ἀκαταλ-
ληλότερα. Σημειωτέον δὲ ὅτι καὶ τούτων καθυστεροῦνται εἰσέτι
τὰ ἐνοίκια καὶ καθ' ἑκάστην ἤρχοντο εἰς τὸ Γρασεῖον οἱ ἐνοι-
κιστὰὶ παρενοχλοῦντές με. Ἐφοίτησαν ἄρρενα 1010 καὶ θήλαια
265.

Ἐν τῇ πόλει Ρεθύμνης ἐφοίτησαν ἐν μὲν τῷ Ἄν. Παρθεναγω-
γεῖῳ 176 μαθήτριά, ἐν δὲ τῷ τετραξίῳ δημοτικῷ 178.

Ἐν τῷ Μουσουλμανικῷ τῶν ἄρρένων ἐνεγράφησαν 434, ἀλλ'
ἐφοίτησαν μέχρι τέλους τοῦ σχολικοῦ ἔτους 364 μόνον, ἐν τῷ
τῶν θηλέων ἐνεγράφησαν 254 ἀλλ' ἔμειναν μέχρι τέλους 164

τῶν ἄλλων ἀπελθόντων εἰς τὴν ἄλλοδαπὴν. Ἐλειτούργησαν καὶ δύο Ὀθωμ. Γραμμ.)λεῖα ἐν ἐν Περιβολίοις καὶ ἐν Καπεδαινοῖς.

Διδακτικῶν ὀργάνων παρατηρήθη μεγίστη ἔλλειψις, παντελῆς σχεδόν. Θρακῶν πεπαλαιωμένα καὶ σεσθρωμένα μετὰ προϊστορικῶ ἡλιανοπινάκος καταλευκανθέντος ἤδη ὑπὸ τοῦ χρόνου, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ γεωγραφικὸς πῖναξ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν παλαιὰν διοικητικὴν διαίρεσιν ἐσχισμένος καὶ ἐλεεινός, ἀποτελοῦσι τὰ σχολικὰ ὄργανα καὶ σκεῦη τῶν σχολείων μας. Εὐτυχῶς ὅμως ἡ Σεβ. Ἀνωτέρα Διεύθυνσις διὰ τῶν ἀποσταλέντων ἀριθμητηρίων καὶ ἀναγνωστηρίων, διὰ τῶν κατασκευασθέντων ξυλουργικῶν εἰδῶν διὰ τῶν ἐσχάτως παραδοθέντων ἡμῖν καὶ διανεμηθέντων ἤδη θρακῶν ἐθεράπευσε τὰς ἀνάγκας ταύτας. Ἐσχάτως μάλιστα καὶ πῖστωσιν τινα ἐχορήγησεν ἡμῖν ὅπως δέσωμεν διάφορα σώματα γεωγραφικῶν χαρτῶν Ζαφειροπούλλου, οὓς θὰ διανεμήσωμεν εἰς τὰ κεντρικὰ σχολεῖα.

Ἀγροκήπια μόνον εἰς τὰ πεδινὰ μέρη παρεχωρήθησαν διότι εἰς τὰ ὄρεινα μέρη δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καλλιεργηθῶσι τοιαῦτα διὰ τὴν ἔλλειψιν ὕδατος καὶ ἀγρῶν καταλλήλων. Εἰς τὰ παραχωρηθέντα ἐσπάρησαν λαχανικά καὶ μορεόσπορος ὅστις ὅμως δὲν ἐφύτρωσε πανταχοῦ. Οὐχ ἦτον περὶ τὰ 50,000 μορεοδένδρων κατὰ τοὺς μετριωτέρους ὑπολογισμούς θὰ δώσωσιν εἰς τοὺς κατόικους τοῦ Νεμου τὰ σχηματισθέντα ἀγροκήπια. Οἱ μικροὶ μαθηταὶ ἐπεδείξαντο μεγίστην ἀγάπην εἰς τὰς γεωργικὰς ἐργασίας καὶ ἐλπίζω σὺν τῷ χρόνῳ πᾶσαι αἱ Κοινότητες αἰτίνας δύνανται νὰ παραχωρήσωσιν ἀγροκήπια θὰ παραχωρήσωσι τοιαῦτα, ἀρκεῖ μόνον ἡ Σεβ. Κυβέρνησις νὰ διδῇ ὁδηγίαις διὰ τῶν Ἐπιθεωρητῶν τῆς Γεωργίας ἀποστέλλουσα καὶ σπόρους καλυτέρους καὶ διαφόρων ποικιλιῶν.

Καὶ μεταξὺσπορος ἀνὰ ἐν κυτίον διενεμήθη τοῖς οἰκογενειάρχοις διδασκάλοις ἐπὶ πληρωμῇ τῆς ἀρχικῆς τῶν ἀξίας. Ἄλλ' ἕνεκα τῶν γενομένων κατὰ τὸν Μάϊον βροχῶν ἀπέτυχεν εἰς τὰ πλείεστα χωρία. Εἰς τινα σχολεῖα ἐξετράφη μικρὰ ποσότης ὑπὸ τῶν μαθητῶν. Παρήγγειλα δὲ τοῖς διδασκάλοις τὸ παρουσιασθῆναι καθαρὸν κέρδος νὰ διαθέσωσι πρὸς πληρωμὴν τῶν ἐγγραφῶν ἀπόρων παιδῶν. Ὁ περὶ ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως νόμος δὲν κατωρθώθη νὰ ἐφαρμοσθῇ κατὰ γράμμα διὰ δύο κυρίως λόγους 1) διὰ τὰ ἐκπαιδευτικὰ τέλη, διότι πολλοὶ γονεῖς μὴ δυνάμενοι νὰ πληρώσωσι κατώρθωνον διὰ διαφόρων πιστοποιητικῶν νὰ ἐπιδεικνύωσιν ὅτι τὰ τέκνα τῶν δὲν ὑπάγονται εἰς τὴν ὑποχρεωτικὴν φοίτησιν' καὶ 2) διὰ τὴν ἔλλειψιν εὐρέων διδακτηρίων δυνάμενων νὰ περιλάβωσι πάντας τοὺς φοιτῶντας. Νομίζω ὅτι ἐάν ἡ

Σεβ. Κυβέρνησις καταργήσῃ τὰ ἐκπαιδευτικὰ τέλη, εἰς τὰ σχολεῖα τοῦ Νομοῦ μου τοῦλάχιστον θὰ φοιτήσωσιν εἰσέτι πλείους τῶν 1000 μαθητῶν· θὰ ἐφαρμοσθῇ δὲ καὶ κατὰ γράμμα ὁ Νόμος διότι ὁ Κρῆς εἶναι φύσει φιλομαθής. Καὶ οἱ κατάλογοι τῶν ὑποχρέων εἰς φοίτησιν εἶναι ἀνάγκη ἐφέτος, νὰ γραφῶσι μετὰ πλείονος προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας διότι πέρουσι μεγίστη ἀνακρίβεια ἐπεκράτησαν εἰς τὴν τούτων συγγραφήν. Εἰς χωρίον τοῦ ὁποίου οἱ μαθηταὶ ἀνήλθον εἰς 112 μόλις εἶχον γραφῆ εἰς τὸν κατάλογον 80.

Διὰ τὰ διδασκῆρια νομίζω ὅτι ἡ Σεβ. Κυβέρνησις πρέπει νὰ ἀποστείλῃ μηχανικὸν ὅστις νὰ ἐπισκεφθῇ, εἰ δυνατόν, πάντα τὰ μέρη εἰς ἃ στέπτονται νὰ κρίσωσι σχολεῖα καὶ νὰ δώσῃ αὐτοῖς τὰς ἀπαιτούμενας ὁδηγίας. Εἶναι δ' ἀπόλυτος ἀνάγκη τῶν Κοινοτικῶν κτημάτων αἱ πρόσοδοι νὰ διατίθενται ὑπὲρ τῆς ἀνεγέρσεως διδασκηρίων καὶ τῆς ἐπισκευῆς τῶν ὑπάρχοντων καὶ οὐχὶ νὰ ἐξοδεύονται εἰς ἀνεγερσιν κωδωνοστασίων καὶ ναῶν οὐχὶ ἀπαραίτητων πάντοτε.

Οἱ διδάσκαλοι τοῦ Νομοῦ εἰργάσθησαν μετὰ ζήλου πολλοῦ καὶ προθυμίας, διήγαγον βίον ἀμεμπτον ἐν ταῖς κοινότησι· ἐν αἷς ὑπηρετοῦν καὶ ἐξ οὐδεμιᾶς κοινότητος εἶχον ἀναφοράς ἢ παράπονα κατὰ διδασκάλων ἐκτὸς μεμονωμένων τινῶν γεγονότων, ἅτινα προὐκάλεσαν τὴν ἀπόλυσιν ἐνὸς διδασκάλου καὶ τὴν προσυλάμισιν ἐτέρου ἐπὶ πλαστογραφίᾳ παλαιᾷ κατηγορηθέντος. Καὶ οὗτοι ἄλλοι διδάσκαλοι κατηγορήθησαν ὁ μὲν ὡς ὑβρίσας τὸν δήμαρχον τοῦ δήμου του, ὁ δὲ ὡς ἀσεθῆσας πρὸς τὰ θεῖα κατὰ τὴν τέλεσιν τρισαχίου ἐν τῷ χωρίῳ του, ἀλλὰ καὶ περὶ τούτων ἀμφοτέρων ἐλήφθησαν τὰ θέοντα μέτρα.

Ἐλπίζω ὅτι διὰ τῶν ἐξετάσεων, διὰ τῶν ἀσκήσεων καὶ διὰ τῆς ἰδρύσεως αὐτοτελοῦς διδασκαλείου ὑπὲρ οὐτινος τῆς συστάσεως πρέπει νὰ εὐχρηθῶμεν, θὰ κατορθωθῇ νὰ βελτιωθῶσιν οἱ διδάσκαλοι, οἵτινες ἐργάζονται μετὰ πολλῆς προθυμίας καὶ ζήλου καὶ δύναται τις εἰπεῖν ὅτι εἶναι οἱ μᾶλλον ἀκάματοι καὶ φιλοπρωτότεροι ὑπάλληλοι τῆς ἀπελευθερωθείσης πατρίδος μας.

I. Περὶ Δικιάρχης. Μετὰ τὴν σύντομον ἀρήγησιν τῶν Νομαρχιακῶν Ἐπιειρωρητῶν δεῖλω καὶ ἐγὼ νὰ ἀναφέρω τὰ τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως. Θὰ ἦτο ὅμως προτιμότερον ἀροῦ παρκαθήνται ἐν τῷ Συνεδρίῳ οἱ Διευθυνταὶ τῶν Ἐκπαιδευτηρίων τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, αὐτοὶ νὰ ἐκθέσωσι δι' ὀλίγων ἑκαστος τὴν κατάστασιν τοῦ σχολείου του.

II. Φωτισμός. Τοῦτο ἀνήκει εἰς ὑμᾶς, κ. Περδικιάρη ἵνα ἐξ ἐπιθεωρητικῆς ἀπόψεως ἀναφέρητε τὰ κατὰ τὴν Μέσην Ἐκπαιδευσιν.

Ι. Περδικάρης. "Αν τὸ Συνέδριον νομίζῃ ὅτι εἶναι ἕμῳ τὸ καθήκον τοῦτο, δὲν ἀποφεύγω τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ. Δύο Γυμνάσια καὶ δύο Προγυμνάσια ὑπάρχουν ἐν Κρήτῃ ἄτινα, μετὰ τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου ἀποτελοῦσι τὴν Μέσσην παρ' ἡμῖν Ἑκπαίδευσιν· δὲν διαφέρουσι δὲ ποσῶς τῶν ἐν Ἑλλάδι Γυμνασίων καὶ Ἑλληνικῶν σχολείων, εἰ μὴ καθ' ὅσον συνεπτύχθησαν ὑπὸ μιαν διευθύνσιν, πρᾶγμα ὅπερ σκοπεῖ τὴν βελτίωσιν τῆς διδασκαλίας διὰ τοῦ ἐνιαίου τῆς διευθύνσεως καὶ τοῦ καθορισμοῦ ἀνωτέρων προσόντων τοῦ διδάσκοντος προσωπικοῦ. Ἡ ἐργασία ἐν τῇ Μέσῃ Ἑκπαίδευσί: ἐγένετο συστηματικωτέρα ἢ ἐν τοῖς δημοτικῶς· διότι ὑπάλληλοι τῆς Μέσης Ἑκπαίδευσεως καθ' ὅλου εἰπεῖν εἶναι καλύτερον παρεσκευασμένοι πρὸς τὸ ἔργον των, ἐνῶ οἱ δημοδιδασκαλοὶ πλὴν ὀλίγων πτυχιούχων εἶναι ἀνεπαρκῶς παρεσκευασμένοι· ἀλλ' ὁ χρόνος τῆς διδασκαλίας ἦτο ὀλίγος κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, καὶ ἐπομένως ἀτελεστέρα πῶς ἢ διδασκαλία. Ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν εὐρισκόμεθα εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ εἰπωμεν ὅτι πανταχοῦ ἐπεκράτησεν ἡ ἀπαιτούμενη ἄρμονία μετὰ τῶν διδασκόντων· χωρὶς νὰ θέλω νὰ εἰσέλθω εἰς λεπτομερείας, εἰρηνῶ, ὅτι δὲν εἶναι παντάπασιν ἐποικοδομητικὸν οὐδὲ συντελεστικὸν εἰς τὴν καθ' ὅλου πρόσδον. Ἐλπίζομεν ὅμως ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι θὰ ἐκλίπωσιν αἱ ἀνωμαλίας αὗται, ἵνα ἡ λειτουργία τῆς Ἑκπαίδευσεως καταστῇ πανταχοῦ ὁμαλιωτέρα.

Χρ. Ψεπετάνης. Παρακαλῶ τὸν κ. Γενικὸν Ἐπιθεωρητὴν νὰ εἴπῃ ἂν ἐννοῇ ὅτι εἰς τὴν ἀνωμαλίαν ταύτην συμπεριλαμβάνεται καὶ τὸ Ἱεροδιδασκαλεῖον.

Ι. Περδικάρης. Οὐδαμῶς· περὶ τῆς ἐν τῷ Ἱεροδιδασκαλείῳ γενομένης ἐργασίας ἀγαθὰ μόνον εὐτυχῶς δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν· ἵνα δὲ μὴ παρερμηνευθῶσιν οἱ λόγοι μου, σπεύδω νὰ δηλώσω, ὅτι ἐν πᾶσι τοῖς συλλόγοις ἐπεκράτησε πλήρης ἄρμονία, μόνον δὲ ἐν τῷ συλλόγῳ τοῦ γυμνασίου Ἡρακλείου παρετηρήθη ἡ ἀνωμαλία περὶ ἧς ὠμίλησα.

Ν. Γραμματικῆς. Ἡ ἄρμονία τοῦ συλλόγου ἔχει μεγάλην παιδαγωγικὴν σημασίαν καὶ τὸ Συνέδριον δύναται νὰ ἐκφράσῃ τὴν εὐχὴν ἵνα ἡ Κυβέρνησις φροντίσῃ νὰ ἀρῇ τὰς ἀνωμαλίας ταύτας.

Χρ. Ἀνδρουτσός. Τοῦτο εἶναι ζήτημα καθαρῶς ὑπηρεσιακόν. Τὸ Συνέδριον δὲν πρέπει νὰ ἐξετάζῃ ταῦτα. Ἐν τούτοις ἐρωτῶ πῶς ἄρμονίαν ἐννοεῖτε, ἐσωτερικὴν ἢ ἐξωτερικὴν; ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐσωτερικὴν, αὕτη καὶ ἐν τῷ Γυμνασίῳ Ἡρακλείου ὑπῆρξε πλήρης διότι καὶ αἱ συνεδρίαὶ τοῦ συλλόγου ἦσαν κοσμιώταται· καὶ ὁ νόμος ἐφημέροσθι μετ' ἀπαραμίλλου ἀκρι-

θείας καὶ ἡ πειθαρχία τῶν μαθητῶν διετηρήθη στερεὰ καὶ ἀβλαβής καὶ οὐδεμία σύγκρουσις ἐπῆλθεν. Ἡ ἐξωτερικὴ ἀρμονία ἡ ἐκραινομένη ἐν ταῖς σχέσεσι τοῦ ἐκτὸς βίου ἀφορᾷ τὸν ἰδιωτικὸν ἐκάστου τῶν διδασκόντων χαρακτήρα. "Αν δέ τι ὑπάρχη χρῆζον ἰδιαίτερας μνείας ὡς πρὸς τὴν κανονικὴν λειτουργίαν, ἀναφέρω ἐν τῇ ἰδίᾳ πρὸς τὸν κ. Σύμβουλον ἐκθέσει μου.

Γ. Περδικάρης. Παρὰ τὴν γνώμην τοῦ κ. Γυμνασιάρχου φρονῶ ὅτι ἔλειψεν ἐκ τοῦ Γυμνασίου Ἡρακλείου ἡ ἀρμονία ἣτις θὰ προῆγεν ὀμαλώτερον τὴν ἐργασίαν, ἀλλ' οὔτε τὰ αἷτια ἐξετάζω ἐνταῦθα οὔτε ἤθελον νὰ στενοχωρήσω τὸν κ. Γυμνασιάρχον δι' ὧν εἶπον. Τὸ ζήτημα ἄλλως τε ἐκφεύγει τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Συνεδρίου καὶ μόνον διὰ νὰ πληρώσω τὴν ἐκ τοῦ Νόμου ὑποχρέωσιν εἶπον τὰ ὀλίγα ταῦτα γενικῶς περὶ τῆς καταστάσεως ἣτις ἐπεκράτησεν ἐν τῇ μέσῃ ἐκπαιδεύσει.

Ὁ κ. Προεδρεύων καλεῖ τὸ Συνέδριον ἵνα συζητήσῃ περὶ Διδασκαλείου.

Γ. Περδικάρης. Ἡ Κυβέρνησις συνέπτυξε τὰ διδασκαλεῖα μετὰ τῶν Γυμνασίων, τὸ μὲν διὰ λόγους οἰκονομικοὺς, τὸ δὲ διότι φρονεῖ ὅτι συντελεῖ εἰς ἀρτιωτέραν μόρφωσιν τῶν τροφίμων ὅσον ἀφορᾷ τὰ γράμματα. Ἀλλ' ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἐπιτυχία ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ διδάσκοντος προσωπικοῦ καὶ ἰδίᾳ τοῦ Παιδαγωγικοῦ ἀνδρός, ὅστις πρόκειται νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ σύστημα τοῦτο.

Ν. Γραμματικῆς. Ἐχομεν ἀνάγκην καλῶν διδασκάλων καὶ πρέπει νὰ φρονίσῃ ἡ Πολιτεία νὰ ιδρύσῃ ἐν τειοτάτῳ Διδασκαλεῖον. Φρονῶ ὅτι πρέπει νὰ ιδρυθῇ ἴδιον Διδασκαλεῖον. Πρὸς τὴν γνώμην τοῦ κ. Γ. Ἐπιθεωρητοῦ ὅτι θὰ μορφοῦνται καλύτερον ἐν τῷ γυμνασίῳ δὲν συμφωνῶ. Πιθανὸν νὰ ἀκούωσι πλείονα Ἑλληνικά.

Γ. Περδικάρης. Μὴ λησμονεῖτε ὅτι τὰ Ἑλληνικά ἔχουσι δύναμιν μορφωτικὴν. Πολλοὶ τελειόφοιτοί τῶν ἐν Ἑλλάδι Διδασκαλείων ἔχουσιν ἐλλιπῆ ὡς πρὸς τὴν ἐν τῇ Ἑλλην. γλώσσῃ ἱκανότητα.

Α. Κοκκινάκης. Καὶ πολλοὶ τελειόφοιτοί τοῦ Γυμνασίου δὲν εἶναι μεμορφωμένοι ἱκανῶς.

Γ. Περδικάρης. Τότε καὶ ἐπιστήμονας δύνασθε νὰ εὔρητε ὧν ἡ πραγματικὴ ἱκανότης δὲν ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ διπλωμα ὅπερ φέρουσιν· ἀλλ' ἐγὼ ἐννοῶ τοῦτο ὅτι εἰς τελειόφοιτος τοῦ Γυμνασίου καλῶς καὶ εἰς πτυχιούχους τοῦ διδασκα-

λείου επίσης επιμελῶς σπουδᾶσας δὲν εἶναι ἴσης ἀξίας ὡς πρὸς τὰ Ἑλληνικά ὑπερτερεῖ ὁ τοῦ Γυμνασίου.

Ν. Γραμματικᾶκης. Ἐν τῷ Διδασκαλίῳ πρέπει νὰ γίνεταί σκόπιμος ἐκλογή ὅσον ἀφορᾷ τὰ Ἑλληνικά, μαθηματικά καὶ ἄλλα μαθήματα συμβάλλουσα εἰς τὸν σκοπὸν τῆς μορφώσεως διδασκάλων, οὕτω λ. γ. ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ ἀναγνώσῃ «τὸ περὶ παιδῶν ἀγωγῆς» τοῦ Πλουτάρχου, πλεῖστα μέρη ἐκ τῶν τῆς Πολιτείας καὶ τῶν Νόμων τοῦ Πλάτωνος ὡς καὶ πολλὰ μέρη τῶν ἔργων τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἐὰν ἰδρυθῇ ἴδιον διδασκαλεῖον θὰ εἶναι εὐκόλον εἰς τὴν Κυβέρνησιν νὰ ἐκλέξῃ καὶ κατάλληλον προσωπικὸν κεκτημένον μεθοδικὴν καὶ παιδαγωγικὴν ἱκανότητα.

Ι. Περδικάρης. Καὶ οἱ ἐν Γυμνασίῳ διδάσκοντες πρέπει νὰ εἶναι ἐξ ἴσου μεμορφωμένοι παιδαγωγικῶς.

Ν. Γραμματικᾶκης. Ἄλλ' ἐν τῷ Διδασκαλείῳ θὰ εἶναι δυνατόν νὰ τοποθετηθῶσιν οἱ ἀριστοὶ τῶν ὑπαρχόντων. Ἐκτὸς τούτου ἔχομεν ἀνάγκην ταχείας παρασκευῆς διδασκάλων. Διὰ τοῦ ὑπαρχόντος ὁμῶς συστήματος καθ' ὃ προστίθεται ἐν εἰς ἐξάμηνον πρὸς πρακτικὴν ἀσκήσιν ἐπέργεταί ἀπόλυται ἐνὸς ἔτους μέχρις οὗ ἐξέλθωσιν οἱ πρῶτοι ἀπόφοιτοι τῶν Διδασκαλείων. Ἄν ἰδρυθῇ ἴδιον Διδασκαλεῖον θὰ θυνάμεθα νὰ καταρτίσωμεν τότε καὶ μίαν τάξιν εἰς ἣν κατατασσόμενοι οἱ τελειόφοιτοι ταῦ Γυμνασίου θὰ κατηρτίζοντο εἰς τὰ Παιδαγωγικά καὶ Τεχνικά μαθήματα ἐν ἐνὶ ἔτει· καὶ οὕτω θὰ εἴχομεν καὶ τοῦτο τὸ πλεονέκτημα.

Ι. Περδικάρης. Ἡ ἴδρυσις χωριστοῦ Διδασκαλείου θὰ ἦτο βεβαίως ὠφελιμωτάτη· οὐδεὶς ἀντιλέγει. Ἄλλ' ἂν πέρυσιν οἰκονομικοὶ λόγοι ἐκώλυσαν τὴν ἴδρυσιν αὐτοῦ, ἐφέτος πολὺ περισσότερον θὰ παροκωλύσωσι, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν οἰκονομικῶν δυσχερειῶν εἰς ἃς προσκρούει ἡ Κυβέρνησις. Ἄλλὰ καὶ τοπικοὶ λόγοι ὑπάρχουσιν ἐμποδίζοντες· ἂν ὠρίζετο ἡ ἴδρυσις χωριστοῦ Διδασκαλείου, ποῦ θὰ ἰδρύετο; Ἄν ἐν Χανίοις, θὰ ἦτο δύσκολον νὰ ἔρχωνται ἐκ τῶν ἄλλων μερῶν τῆς νήσου· θὰ προσετίμων νὰ μεταβαίνωσιν εἰς τὰ γυμνάσια. Τὸ αὐτὸ θὰ συνέβαινε καὶ ἂν ἰδρύετο ἀλλαχοῦ. Ἐκτὸς τούτου ἡ ἴδρυσις χωριστοῦ διδασκαλείου θὰ συνεπέφερον ἴσως καὶ τὴν κατάργησιν τοῦ ἐτέρου τῶν γυμνασίων μας, ὅπερ ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις δὲν εἶναι εὐκατὸν.

Ν. Γραμματικᾶκης. Νομίζω ὅτι τὸ Συνέδριον ἔχει καθήκον παραβλέπον τοὺς λόγους τούτους νὰ ἐκφράσῃ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἀπολύτως τὴν ἀνάγκην τῆς ἰδρύσεως Διδασκαλείου.

Α. Κοκκινάκης. Ἡ ἴδρυσις καὶ μονοτάκτου διδασκαλείου θὰ ἐμόρφου τοὺς διδασκάλους, ἀλλὰ θὰ παρέβλαπτε τὴν ὑπηρεσίαν, διότι θὰ προσήρχοντο πολλοὶ τῶν διδασκάλων καὶ τὰ σχολεῖα θὰ ἐκλείοντο. Διερθεύεται καλύτερον τὸ πρᾶγμα ἂν ὅσοι ἀποτύχουν ἐφέτος εἰς τὰς ἐξετάσεις τὰς διδασκαλικὰς καὶ ἔχουν στοιχεῖα μορφώσεώς τινος, προσκληθῶσιν εἰς ἀσκήσεις καὶ ἐξετάσεις κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, συμβῆ δὲ τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τὸ μεθεπόμενον ἔτος.

Εμ. Παντελάκης. Ἄν δηλωθῆ τοῦτο εἰς τοὺς διδασκάλους θὰ παραμελήσῃσι τὴν ἐν τῷ σχολεῖῳ ἐργασίαν αὐτῶν καὶ θὰ ἀσχολῶνται εἰς τὴν μελέτην, ὥστε νὰ παραλύσῃ ἡ λειτουργία τῶν σχολείων.

Χρ. Ἀνδρουτσός. Ὅτι ἀλτοτελὲς Διδασκαλεῖον εἶναι πολὺ προτιμότερον τοῦ ἡμετέρου παραρτηματικῆς, οὐδεμιᾶ ὑπέκειται συζητήσῃ, ἀφοῦ, ὡς γνωστὸν τοῖς πᾶσι, τὰ μαθήματα τοῦ Διδασκαλείου δέον καὶ κατὰ τοῖον καὶ κατὰ ποσόν, καὶ κατὰ τὸν ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον τρόπον τῆς διδασκαλίας, νὰ προσαρμύζωνται πρὸς τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου, σχετιζόμενα πρὸς τὰ ἐν τῷ προτύπῳ διδασκόμενα· ἀνάγκη λοιπὸν ἡ Πολιτεία νὰ σκεφθῆ ἀνυπερθέτως περὶ τοιοῦτου αὐτοτελοῦς καθιδρύματος, ὑποκειμένου ὁμῶς λόγου, ἂν τὸ ὑπάρχον παραρτηματικὸν Διδασκαλεῖον δύναται νὰ ἐπιφέρει τοὺς προσδοκωμένους καρπούς, ἡμεῖς δὲν διστάζομεν νὰ οἰκτιροῦμεν τὴν παιδαγωγικῶς ἡμαρτημένην αὐτοῦ συγκρότησιν διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους· α΄.) Ὁ σκοπὸς τοῦ Γυμνασίου προπαρασκευάζοντος ἰδίᾳ διὰ τὸ Πανεπιστήμιον, ὡς τὰ πράγματα δεικνύουσιν, οὐδαμῶς συμβιβάζεται πρὸς τὸν πρακτικὸν σκοπὸν τοῦ μέλλοντος διδασκάλου. β΄.) Ἐὰν παιδαγωγικὰ μαθήματα κατατεμνόμενα ἐν ταῖς τρισὶν ἀνωτέραις τάξεσι τοῦ Γυμνασίου ἀπορροφῶνται ἐν τῷ ὠκεανῷ τῶν ἄλλων μαθημάτων τῶν διάρρορον ἐχόντων χαρακτηῖρα, οὐδαμῶς δὲ δύναται νὰ ἀποτελέσω· τὸ θεωρητικὸν ὑπόβαθρον τῆς βασιμῆς παιδαγωγικῆς τῶν διδασκάλων ἐνεργείας. Ἐνεκα τῆς παραρτήσεως τοῦ παιδαγωγικοῦ τμήματος γεννᾶται τοιαύτη πληθώρα ἐν τῇ 6ῃ καὶ 7ῇ τάξει, τοῦ ποσῶ τῶν ὥρων ἀναβαίνοντες ὑπὲρ τὰς 40 ὥρας, ἐνῶ οὐδὲν μὲν Γυμνάσιον Εὐρωπαϊκὸν ἀνέρχεται εἰς τοιοῦτον ποσόν, τῶν δὲ Διδασκαλείων περιστρέφεται περὶ τὰς 32 ὥρας ἐν τῇ ἀνωτάτῃ τάξει. δ΄.) Αἱ ἀπαραίτηται πρακτικὰ τῶν δοκίμων ἀσκήσεις ἐν οὕτω πολυώρῳ προγράμματι, ἀποβαίνουσι πάντῃ ἀδύνατοι. ε΄.) Ἐὰν τεχνικὰ μαθήματα δὲν ἔχρῃσι τὸν προσήκοντα τῆς θεραπείας αὐτῶν χρόνον. Διὰ ταῦτα πάντα ἀντὶ τῶν παραλλήλων τμημάτων ἀνάγκη ἐν γε τῷ παρόντι, ἐπει-

δὴ μεγίστη ὑπάρχει ἀνάγκη διδασκάλων, νὰ ἰδρυθῶσι τὰ μονό-
ταντα Διδασκαλεῖα καὶ ὑποδιδασκαλεῖα, εἰς ἃ θὰ εἰσέρχονται οἱ
ἀπόφοιτοι τῶν Γυμνασίων μετ' ἐξέτασιν δὲ οἱ μὴ πτυχιούχοι διδά-
σκαλοι, εἰς δὲ τὰ ὑποδιδασκαλεῖα οἱ ἐξερχόμενοι ἐκ τῶν Προ-
γυμνασίων καὶ τῶν ἀνωτέρων δημοτικῶν, πάντοτε μετὰ δοκιμα-
σίαν ὡς συμβαίνει ἐν Ἑλβετία καὶ ἐν Κύπρῳ, ἔνθα τὰ παιδαγω-
γικὰ μαθήματα διδάσκονται παιδαγωγικῶς ἐν συνεχείᾳ ἐν ἐνὶ
προσθέτῳ ἔτει.

Ι. Περδικάρης. Ἡ φοίτησις ἐν τοῖς ἐν Γερμανίᾳ Δι-
δασκαλείοις εἶναι ἐξαετής, ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι τριετής, ἀλλ' ἃ κρίνε-
νται ἀναγκάσια ἢ αὐξησις τῆς ἐν αὐτοῖς φοιτήσεως ὅπως ἄρτιον
μῶρφωσιν ταῦτα παρέχουσιν. Διὰ τῆς παραρτηματικῆς τῶν
Διδασκαλείων παρ' ἡμῖν ὀργανώσεως ἐπεζητεῖτο ἡ θεραπεία
ὑπαρχούσης ἀνάγκης· ἀλλὰ ἐάν, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Χρ. Ἀν-
δροῦτσου προτεινόμενα, τὸ Διδασκαλεῖον περιορισθῇ εἰς ἐν ἐπι-
στεγαστικὸν ἔτος, τί τὸ ἄρτιον; πῶς ἐν ἐνὶ ἔτει ἢ ὑπὸ τοι-
ούτου Διδασκαλείου παρεχομένη παιδαγωγικὴ τροφή δύναται
νὰ ἀφομοιωθῇ καὶ καθέλου ἀποθῇ θρεπτικῆ; Τὸ μέτρον τοῦτο
ἐφαρμοστέον ἴσως πρὸς παρασκευὴν μόνον τῶν ὑπαρχόντων διδα-
σκάλων, ὅποτε καὶ πάλιν ἡ τοιαύτη διδασκαλικὴ μῶρφωσις
δὲν θὰ ἦναι ἄρτια, οὔσα προϊόν τῆς ἀνάγκης. Κατ' ἐμὴν γνώμην,
ἐν ἐκ τῶν δύο, ἢ πρέπει νὰ λειτουργῇ τὸ ἤδη ὑπάρχον παραρτη-
ματικὸν Διδασκαλεῖον, τῶν μελλόντων διδασκάλων κατὰ μικρὸν
παρασκευαζομένων, ἢ νὰ ἰδρυθῇ ἰδιαιτέρον Διδασκαλεῖον καθ' ἃ ὁ
κ. Γραμματικῆς προὔτεινεν.

Εἰς τὸν κ. **Ι. Περδικάρην** παρατηρήσαντι, ὅτι τὰ μονό-
νταντα Διδασκαλεῖα κατεπολεμήθησαν εὐστόχως ἐν Ἑλλάδι,
καὶ ὅτι ἡ τροφή βαθμῶδ' προσφερομένη εἶναι θρεπτικώτερα,
ἀπαντῶν ὁ κ. **Χρ. Ἀνδροῦτσος** εἶπεν, ὅτι τὰ μονόταντα
Διδασκαλεῖα ἐπολεμήθησαν ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς τὰ αὐτοτελεῖ
Διδασκαλεῖα, οὐχὶ δὲ πρὸς τὰ ἡμέτερα ἄγνωστα αὐτοῖς παραρ-
τήματα· ὅτι δὲ ἡ παιδαγωγικὴ τροφή ἣτις ἐπιθυμεῖ νὰ προσφέρηται
κατὰ μικρὸν, δὲν δύναται νὰ πρόσσευχθῇ ἐν Παιδαγωγικῷ Τμή-
ματι ἐκτοπιζομένη ὑπὸ τῆς πληθώρας τῆς ἄλλης ὕλης, καὶ ἐνε-
κα τοῦ διαφόρου σκοποῦ τοῦ Γυμνασίου καὶ τῆς ὅλης μεμονωμέ-
νης θέσεως τῶν παιδαγωγικῶν μαθημάτων, πολλῶ ἀποτελεσμα-
τικώτερον καὶ ἐπιφειέστερον θὰ προσαχθῇ προσφερομένη οὐχὶ
κατὰ ψυχία ἀλλὰ ἄρτια καὶ αὐτοτελεῖς ἐν τῇ προσθέτῳ τάξει.

Ὁ **Ἐρμ. Παντελάκης**. Παρατηρεῖ ὅτι ἐν τῷ Διδα-
σκαλεῖῳ διδάσκονται πλήρη τῶν παιδαγωγικῶν σχεδὸν πάντα τὰ ἐν
τῷ Γυμνασίῳ διδασκόμενα μαθήματα.

Χρ. Ἀνδρουτσος. Κατὰ διάφορον ὁμως μέθοδον ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον.

Ἐμμ. Παντελάκης. Οὐ μόνον οἱ ὁμοίως μεμορφωμένοι καθηγῆται θὰ διδάσκωσιν ἐν τῇ τῷ γυμνασίῳ καὶ Διδασκαλείῳ ἀλλὰ πρὸς τούτοις δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω τὴν κατὰ δύο μεθόδους διδασκαλίαν τοῦ αὐτοῦ μαθήματος.

Χρ. Ἀνδρουτσος. Διάφορος ἡ μέθοδος τυγχάνει.

Ι. Περδικάρης. Οὐχί, διότι εἰς ἀμφοτέρω τὰ ἐκπαιδευτήρια τὰ αὐτὰ τοῖς διδασκομένοις θὰ μεταδοθῶσι.

Ὁ Ν. Γραμματικάκης. Θεωρεῖ περιττὴν τὴν συζήτησιν παρατηρῶν ὅτι οἱ τοῦ Διδασκαλείου τρέφομαι μετ' ἄλλων συνδιδασκόμενοι δὲν θὰ προσκτῶνται τὴν ἰδιάζουσαν τῷ ἔργῳ αὐτῶν μόρφωσιν.

Ὁ Α. Κοκκινάκης παρατηρεῖ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ προτεινόμενον μονότακτον Διδασκαλεῖον τὸ δύσκολον τῆς ἐν αὐτῷ φοιτήσεως τῶν τοῦ γυμνασίου ἀποφοίτων. Εἰς τὸν κ. Κοκκινάκην ἀπάντων ὁ **Χρ. Ἀνδρουτσος** λέγει ὅτι ἐὰν μὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς διαθέσεως αὐτῶν αὕτη δὲν δύναται ἐκ τῶν προτέρων νὰ καθορισθῇ, ἐὰν δὲ ἐκ χρηματικῶν λόγων ἢ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τῶν δι' ἄκτρων καὶ ἡ τύχη τῶν διδασκάλων ἐπικριτῶς ἀμειβομένη εἶναι ἱκανὰ εἰς φοιτήσιν δελεάσματα.

Ὁ Α. Κοκκινάκης προβάλλει καὶ πάλιν τὸ δύσκολον τῆς ἐν τοῖς μονότακτοῖς Διδασκαλείοις φοιτήσεως.

Ὁ κ. Στεφανάκης παρατηρεῖ ὅτι τὸ Συνέδριον κατ' ἀρχὴν εἶναι σύμφωνον ὅπως συσταθῇ αὐτοτελὲς Διδασκαλεῖον ἐὰν δὲ τὴν σύστασιν τούτου ἐμποδίζωσιν οἰκονομικοὶ λόγοι, εἶναι καλὸν νὰ υποχρεωθῶσιν οἱ δῆμοι εἰς συνεισφοράς ὑπὲρ τοῦ Διδασκαλείου ὅπως ἐν Ἑλλάδι γίγνεται διὰ τὰ Δημοτικὰ Σχολεῖα, πρὸς δὲ νὰ ἀποστέλλωσιν αἱ εὐποροῦσαι κοινότητες, μοναὶ καὶ δῆμοι ὡς ὑποτρόφους μαθητὰς διακρινομένους ἐπὶ εὐφυΐᾳ καὶ χρηστότητι. — Ὡσαύτως παρακαλεῖ τὸ Συνέδριον ὅπως ἐκφράσῃ τὴν εὐχὴν τὸ Διδασκαλεῖον νὰ συστηθῇ εἰς τὸ Ρέθυμνον εἰς ὃ ἡ μετὰ βραχίονα ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Κρήτης εἶναι εὐκολος.

Ὁ κ. Ἰω. Περδικάρης συνοψίζων τὰ εἰρημένα καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ αὐτοτελοῦς Διδασκαλείου μηδαμῶς ἀποκρούων παρακαλεῖ τὸ Συνέδριον νὰ ἐκφράσῃ τὴν γνώμην του ἐὰν τὸ παρρηματικὸν Διδασκαλεῖον εἶναι σκοπιμώτερον τοῦ μονότακτου.

Ὁ κ. Γραμματικάκης καὶ πάλιν ἐπιμένει ὅτι τὸ παρρηματικὸν τῶν Διδασκαλείων δὲν θὰ ἀνταποκριθῇ πρὸς τὸν σκοπὸν ὃν προτίθεται, ὡς συνάγει ἐκ τῆς θεωρίας καὶ ἐκ τῆς μέχρι τούδε ἐργασίας.

Τὸ Συνέδριον ἀποδέχεται τὴν γνώμην τοῦ κ. Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΣΤ'.

Παρασκευὴ 28 Ἰουλίου ὥρα 4 μ. μ.

Τὸν πρόεδρον ἐλλείποντα ἀναπληροῖ κατ' ἐντολὴν τοῦ ὁ Διευθυντῆς τοῦ Ἑραδιοδασκαλείου Ἀρχιμανδρίτης **Χρ. Τσεπετάκης**.

Ἀναγινώσκονται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας καὶ ἐπικυροῦνται.

Ι. Ηερδικάρης. Ἡ κ. Διευθύντρια τοῦ παρθεναγωγείου Χανίων ἐγείρε ὑπόθεσιν πρὸς συζήτησιν τὴν πρότασιν ἂν πρέπη νὰ ἀναλάβῃ ἡ Πολιτεία τὴν φροντίδα τῆς συντηρήσεως Νηπιαγωγείου, τοῦλάχιστον ἐν ταῖς πόλεσι. Τὰ Νηπιαγωγεῖα εἶναι ἐπέντασις τῆς ἐν τῷ οἴκῳ ἀνατροφῆς. Ἐν τούτοις διδασκάλισσα προσηκόντως μεμορφωμένη ἀναλαμβάνει νὰ ἀναπληρώσῃ τὴν μητέρα. Τὰ Νηπιαγωγεῖα ἀνεπτύχθησαν εὐρύτερον ἐκ τοῦ συστήματος τοῦ Φρέβελ. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα τῆς ἀπὸ τῶν Νηπιαγωγείων ὠφελείας εἶναι πολὺ λεπτὸν ὑπάρχουσι οἱ φρονούντες ὅτι μᾶλλον βλάβης ἢ ὠφελείας πρόξενον γίνεται τὸ σύστημα τοῦτο, καθ' ὃ ὁ μικρὸς παῖς καὶ περιπατεῖ καὶ παίζει συνεπεία διαταγῆς καὶ τὰ πάντα ἐκτελεῖ κατὰ διαταγὴν δὲν ἀφίεται ὁ παῖς νὰ εἶναι παῖς ἄλλὰ μεταβάλλεται εἰς ἄψυχόν τι κινούμενον κατὰ τὴν βούλησιν τοῦ διατάσσοντος. Ἀλλὰ παρὰ ταῦτα ἐπικρατεστέρα εἶναι ἡ ἰδέα ὅτι τὰ Νηπιαγωγεῖα εἶναι ὠφελιμώτατα εἰς τὴν μικρὰν ἡλικίαν, ἀρκεῖ νὰ ὑπάρχωσι διδασκάλισσαι ἐπίτηδες πρὸς τὸν σκοπὸν τῶν Νηπιαγωγείων μεμορφωμέναι. Παρ' ἡμῖν δυστυχῶς εἶναι δύσκολον νὰ εὑρεθῶσι τοιαῦτα πρόσωπα πρὸς τὴν παρὸν μίαν μόνον διδασκάλισσιν γνωρίζω μὲ πτυχίον Νηπιαγωγοῦ τὴν ἐν Ρεθύμνῃ δεσποινίδα Ἀμαλίαν Μαγουδάκη.

Ἑλένη Δρανδάκη. Καὶ ἐν Χανίαις ὑπάρχει πτυχιοῦχος Νηπιαγωγὸς ἡ Δις Μ. Ξανθουδάκη.

Ι. Ηερδικάρης. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑπάρχον τοιαῦτα πρόσωπα, δὲν ὑπάρχει κατάλληλον σχολεῖον μὲ κήρον κατὰ τὸ ἀπαιτούμενα ἐν γένει πρὸς λειτουργίαν τοῦ συστήματος. Αἱ μητέρες ἵνα ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τῆς ἐν τῷ οἴκῳ ἐπιβλέψεως καὶ ἐνοχλήσεως τῶν μικρῶν τέκνων των, ἐπιθυμοῦσιν νὰ στέλλωσιν αὐτὰ εἰς τὰ Νηπιαγωγεῖα. Ἀλλ' ὅταν τὸ οἰκοδόμημα εἶναι ἀκατάλληλον ὥστε νὰ βλάπτηται ἐν αὐτῷ ἡ ὑγεία τῶν μικρῶν, προτιμότερον εἶναι νὰ μὴ ὑπάρχωσι Νηπιαγωγεῖα.

Ἑλένη Δρανδάκη. Ἐλπίζεται ὅτι θὰ εὐρεθῶσι πρόσωπα κατάλληλα καὶ τόπος κατάλληλος. Ἄλλως ἂν παρουσιαζέτο πρόσωπον ἀρμόδιον καὶ ἐζήτει τὴν ἄδειαν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως πρὸς Ἱδρυσιν Νηπιαγωγείου, ἢ ἄδεια θὰ εἰδίετο. Διατί λοιπὸν νὰ μὴ φροντίσῃ αὐτὴ ἢ Κυβέρνησις περὶ τῆς συντηρήσεως; Ἄν ὑπάρχωσι μικρὰ ἑλλείψεις ἐν τοῖς Νηπιαγωγείοις, τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἔχῃ καὶ μεγάλην σημασίαν. Πάντως δὲ καλύτερον θὰ παιδαγωγῶνται ἐν τῷ Νηπιαγωγείῳ τὰ μικρὰ παιδία ἢ ἐν τῷ οἴκῳ καθόλου ὡς ἔχουσι παρ' ἡμῖν τὰ πράγματα.

Ι. Περδικάρης. Ἄν ἀρμόδιον πρόσωπον ἐζήτει ἄδειαν Ἱδρύσεως Νηπιαγωγείου καὶ ἡ Κυβέρνησις εἰδεαιούτο ὅτι ἔχει καὶ τόπον κατάλληλον, θὰ εἰδίε βεβαίως τὴν ἄδειαν παραβλέπουσα καὶ τινὰς ἀτελείας ἢ ἑλλείψεις. Διότι ἐν τοῖς ἰδιωτικῶς Νηπιαγωγείοις δύναται νὰ παραβλέσῃ τοιαῦτά τινα, ἀλλὰ νὰ ἀναλάβῃ αὐτὴ τὴν Ἱδρυσιν πληρμελῶς συγκεκροτημένου Νηπιαγωγείου, δὲν φρονῶ ὅτι πρέπει νὰ τὸ πράξῃ.

Χρ. Ἀνδροῦτσος. Καὶ ἐγὼ εἶμαι κατὰ τῶν Νηπιαγωγείων, συμφωνῶν πρὸς τὸν κ. Περδικάρην. Ἡ διαπλάσις τῶν νηπίων εἶναι πᾶρμα καὶ ὑπὸ τὰς εὐμενεστάτας συνθήκας δυσχερέστατον, βλάβης δὲ μᾶλλον ἢ ὠφελείας πρόξενον. Ἐὰν τὸ Φρεβιλιανὸν σύστημα ἐν Εὐρώπῃ, ἐνθα ἡ ἀντίθεσις οἴκου καὶ σχολῆς δὲν εἶναι τόσον μεγάλη, δὲν ἀπεδείχθη ἀπηλλοτριμένον ἡθικῶν καὶ σωματικῶν κινδύνων οὐδὲ μισθωτήθη ὑπὸ τῶν Κυβερνήσεων, παρ' ἡμῖν ὅπου ἡ κατ' οἶκον ἀνατροφή εὐρήται ἐν μείζονι ἀντιθέσει πρὸς τὴν σχολὴν, ποιηκίλλουσα καὶ καθ' ἑαυτὴν πολυειδῶς, ἑλλείπουσι δὲ πᾶσαι αἱ ἀπὸ τοῦ προσωπικοῦ καὶ τοῦ τόπου καὶ τῶν ὀργάνων συνθήκαι, ἢ ἐν ταῖς Νηπιαγωγείοις διάπλασις τῶν μικρῶν συγκαυθῶσα καὶ παραταλεύουσα τὸ πνεῦμα καὶ διασπῶσα τὸ θυμικὸν αὐτῶν εἶναι τι λίαν παρακεκινδυνευμένον καὶ ἀσύστατον. Ἄλλως δὲ καὶ πρακτικῶς παρ' ἡμῖν τοῦλάχιστον τὰ σχολεῖα ταῦτα οὐδένα ἀπέφερον πρακτικῶν καρπῶν πλὴν τινῶν ἀσμάτων καὶ μύθων ἀποδειχθέντα μόνον συναγωγῇ νηπίων καὶ ἐπιφρονείας τῶν οἰογενειῶν ἀπὸ τῶν ἐνοχλήσεων αὐτῶν.

ΙΙ. Φωτεινός. Καὶ ἂν παραδεχθῇ τις ὅτι ἡ Ἱδρυσις τῶν Νηπιαγωγείων εἶναι ὠφέλιμος, νομίζω ὅτι δὲν εἶναι δικαίον νὰ προβῇ ἡ Κυβέρνησις εἰς τὴν Ἱδρυσιν καὶ συντήρησιν αὐτῶν. Τὰ Νηπιαγωγεῖα θὰ προωρίζοντο βεβαίως διὰ τὰς πόλεις, ἐνθα λειτουργοῦσι Παρθενιαγωγεῖα τελείως κατηρητισμένα. Ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις ὀλίγιστά που καὶ που ὑπάρχουσι Παρθενιαγωγεῖα καὶ ταῦτα ἀτελῆ ὑπὸ μίαν μόνον διδασκάλισσαν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ

οὐδὲ πτυχιούχον. Δὲν θὰ ἦτο λοιπὸν ἀδικον νὰ ἰδρῦσῃ ἡ Πολιτεία Νηπιαγωγεῖα ἐν ταῖς πόλεσι, πρὶν φροντίσῃ περὶ Παρθεναγωγείων ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις; Καὶ δὲν θὰ ἦτο πολλῶ δικαιότερον αἰ ὡς Νηπιαγωγοὶ μέλλουσαι νὰ χρησιμεύσωσιν ἐν ταῖς πόλεσι νὰ ἀπεστέλλοντο εἰς τὰς ἐπαρχίας ἵνα συντελέσωσιν εἰς τὴν διάπλασιν τοῦ λαοῦ, ὅστις στερεῖται τῶν μέσων τῆς μορφώσεως; Νομίζω ὅτι ἡ ἰδρυσις τῶν Νηπιαγωγείων εἶναι σήμερον πολυτέλεια, καὶ παρακάτω τὸ Συνέδριον νὰ ἀφήσῃ τὸ ζήτημα τοῦτο ὡς ἔχει ἐν τῷ Νόμῳ.

Τὸ Συνέδριον παρῆλθε συμφωνεῖ νὰ μείνῃ τὸ ζήτημα τοῦ Νηπιαγωγείου ὡς ἔχει ἐν τῷ Νόμῳ.

Ἰωάν. Περδικάρης. Εἰσηγούμενος πρότασιν ὑπὸ τοῦ κ. Γραμματικῆς ὑποβεδλημένην περὶ φροντίδος τῆς Πολιτείας πρὸς μόρφωσιν διδασκαλιστῶν, φρονῶ ὅτι ἡ ἀνάγκη αὕτη δύναται πῶς νὰ θεραπευθῇ, ἂν ἐν ταῖς πόλεσιν, ἐνθα ὑπάρχουσιν Ἀνώτερα Παρθεναγωγεῖα, ἰδρυθῶσιν ἀκέρη δύο τάξεις ἀνώτεραι, ἐν ταῖς ὁποίαις θὰ διδάσκωσιν καὶ Καθηγηταί. Αἱ δύο δ' αὐταὶ τάξεις θὰ ἀποτελέσωσι τὸ Διδασκαλεῖον τῶν θηλέων ἐνθα ἔχῃ μόνον αἱ μέλλουσαι διδασκάλισσαι, ἀλλὰ αἱ μέλλουσαι μητέρες θὰ δύνανται νὰ τυγχάνωσι τῆς προσηκούσης παιδαγωγικῆς μορφώσεως.

Ὁ κ. **Ν. Γραμματικῆς** ἐκφράζει τὴν εὐχὴν ὅπως ἡ Κυβέρνησις ἰδρῦσῃ καὶ ἐν Λασηθίῳ Ἀνώτερον Παρθεναγωγεῖον, κ' εἰς αὐτὸ δὲ νὰ προστεθῶσι καὶ δύο ἀνώτεραι τάξεις τοῦ Διδασκαλείου πρὸς παρασκευὴν διδασκαλιστῶν.

Ἰωάν. Περδικάρης. Ἀλλὰ τότε γίνονται τέσσαρα Διδασκαλεῖα θηλέων.

Ν. Γραμματικῆς. Τοῦλάχιστον Ἀνώτερον παρθεναγωγεῖον νὰ ἰδρυθῇ, διότι ἀδικεῖται ὁ Νομὸς Λασηθείου. Αἱ πόλεις συγκοινωνοῦσιν εὐκόλως πρὸς τὰς Ἀθήνας καὶ ἔχουσιν ἤδη πολλὰς πτυχιούχους διὰ τὸ εὐκόλον τῆς ἐκεῖ μεταβάσεως. Ὁ Νομὸς Λασηθείου οἰονεὶ ἀποκεκλεισμένος στερεῖται τοιοῦτον. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ἰδρυθῇ καὶ Διδασκαλεῖον θηλέων, εἰ δὲ μὴ τοῦλάχιστον Ἀνωτερόν Παρθεναγωγεῖον.

Ἰωάν. Περδικάρης. Ἡ ἰδρυσις ἀνωτέρου παρθεναγωγείου εἶναι ἐν βῆμα πρὸς τὰ ἐμπρός. Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ δύναται νὰ κατρθῶσιν πλείονα.

Χρ. Ἀνδρουτσός. Ἐπιστᾶ τὴν προσοχὴν τοῦ Συνεδρίου ἐπὶ τοῦ τοιοῦτου Διδασκαλείου τῶν θηλέων, ἐξ οὗ ὡς ἔχουσιν τὰ πράγματα ὅα ἐξέρχονται διδασκάλισσαι δεκαπενταετῆς ἤτοι εἰς ἡλικίαν ἀκατάλληλον ὅπως ὥστε νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς παιδαγωγοί.

Ν. Γραμματικάκης. Ἀπαντῶν εἰς τὸν κ. Χρ. Ἀνδρουτσὸν λέγει: ὅτι καὶ ἄνω τῶν δώδεκα ἐτῶν κοράσια δύναται νὰ φοιτήσωσιν εἰς τὴν πέμπτην τάξιν τοῦ Ἀνωτέρου Παρθεναγωγείου.

Τὸ Συνέδριον ἐκφράζει τὴν εὐχὴν, ἵνα ἡ Κυβέρνησις ἰδρῦσῃ ἐν Αἰαθιεῖῳ Ἀνώτερον Παρθεναγωγεῖον, βαθμηδὸν δ' εἰς τὰ ἀνώτερα ταῦτα Παρθεναγωγεῖα προστίθενται καὶ ἀνώτεροι τάξεις ὥστε ν' ἀποτελεσθῶσιν εἰς τὰ σπουδαιότερα κέντρα καὶ Διδακτικὰ λεία θηλείων.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ Ζ'.

Σάββατον 29 Ἰουλίου ὥρα 9 π. μ.

Προεδρεῖα τοῦ κ. **Ν. Γραμματικάκη** Συμβούλου τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν Ἐργαστηρίων.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας.

Ἀρχομένης τῆς συνεδρίας ὁ Χ. Ἀνδρουτσὸς παρατηρεῖ ὅτι περὶ μονοταξίων Διδασκαλείων καὶ ὑποδασκαλείων ὀμιλιῶν γόβες καὶ ταῦτα προκρίνον τῶν παραρτηματικῶς ἐγγε τῶ παρόντι ὅτε ἄμεσον ἀνάγκη ἔχει ἡ Πολιτεία πρὸς τὰς διδασκαλίας εὐδαμῶς ἐνδοῖ: νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν ἰδέαν νὰ ἰδρυθῇ καὶ αὐτοτελεῖς διδασκαλεῖον συστηματικῶς κατὰ τὰ ἐν Εὐρώπῃ πρότυπα ἔργαζόμενον· οὕτω θὰ ἀποτελεσθῶσι δύο πηγαὶ παραγωγῆς διδασκαλίων, μία μὲν ἡ τῶν μονοτάκτων διδασκαλείων καὶ ὑποδιδασκαλείων προσωρινῶς κατὰ τὰς παρούσας ἀνάγκας ἐνεργοῦσα, καὶ μία ὀριστικὴ ἢ τοῦ αὐτοτελοῦς διδασκαλείου.

Πρόεδρος. Ὑπολείπεται, λέγει, πρὸς συζήτησιν τὸ ζήτημα «πῶς ἢ περὶ ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως διάταξις τοῦ Συντάγματος δύναται νὰ προσαρμοσθῇ εἰς τὰς ἀγροτικὰς ἢ ἄλλας τῶν κατοίκων ἀνάγκας» καὶ παρακαλῶ τὸ Συνέδριον νὰ προβῇ εἰς τὴν συζήτησιν αὐτοῦ.

Ἰωάν. Περδικάρης. Εἰσήγησιν ποιούμενος ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου λέγει ἐν συνόψει τὰ ἑξῆς: Εἰς πάντα τὰ πεπολιτισμένα κράτη τὸ ὑποχρεωτικὸν τῆς φοιτήσεως ἀναγράφεται ἐν τοῖς Νόμοις. Καὶ τὸ ἡμέτερον Σύνταγμα καλῶς ποιοῦν ἀνέγραψε τὴν διάταξιν ταύτην, ὃ δὲ λαὸς ἐδειξε μεγίστην φιλομάθειαν πρὸς τὴν ὁποίαν ἀνταποκρινομένη ἡ Κυβέρνησις συνέστησε σχολεῖα εἰς τὰ ὁποῖα φοιτῶσιν ὑπὲρ τὰς 30 χιλιάδας μαθητῶν. Ἀλλὰ παρὰ τὴν φιλομάθειαν ταύτην σπουδαῖα προσκόμματα πηγήσμεν καὶ ζητεῖται: νῦν πῶς κάλλιον δύναται νὰ ἐφαρμο-

σθῆ τὸ ὑποχρεωτικὸν τῆς φοιτήσεως· ὅτι δὲν ὑπάρχουσιν σχολεῖα κατάλληλα, ὅτι δὲν ὑπάρχουσιν ὄργανα διδακτικὰ καὶ τ' ἄλλα ἀπαιτούμενα ὡς πάντες γνωρίζομεν, οὐδ' ἦτο δυνατόν· ἀποκινήσωμεν πάντα τὴν τάσιν ταχέως, εὐρισκόμενοι ἔτι ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἐλευθέρου ἡμῶν βίου, τοῦτο ὅμως εἶναι μέγα προσεκτικὰ εἰς τὴν ὑποχρεωτικὴν φοίτησιν. Φρονοῦμεν λοιπὸν ὅτι δὲν πρέπει· εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ ζητηθῆται ἡ πλήρης καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν ἐφαρμογὴ τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως· ἀλλὰ τινες περιορισμοὶ δυνάμει νὰ τεθῶσιν; ἴδου τὸ ζήτημα.

Ἑμμ. Παντελάκης. Τὸ ζήτημα τοῦτο συνεζητήθη καὶ ἐν τῷ διδασκαλικῷ συνεδρίῳ Ἑρακλείου, διότι παρατηρήθη ὅτι πολλοὶ πτωχοὶ γονεῖς ἀδυνατοῦσι νὰ πέμπωσι τὰ παιδιά αὐτῶν εἰς τὸ σχολεῖον ἀπασχολοῦντες αὐτὰ εἰς ἀγροτικὰς διαφόρους ἐργασίας. Τὸ συνέδριον δὲ ἐξέφρασε τὴν εὐχὴν ἵνα τὰ σχολεῖα διακόπτωσι τὰς ἐργασίας αὐτῶν ἐπὶ δύο τοῦλάχιστον ἔβδομάδας κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς συγκομιδῆς τῶν ἐλαιῶν καὶ τῶν δημητριακῶν.

Ν. Γραμματικῆς. Ἐὖ μόνον θὰ εἶχε τὸ δε τὸ κακόν, ὅτι ἡ συγκομιδὴ διαρκεῖ πολὺν χρόνον.

Ἑμμ. Παντελάκης. Ἡ διακοπὴ νὰ γίνεται μόνον κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς συγκομιδῆς.

Ν. Γραμματικῆς. Νομίζω ὅτι τὸ σπουδαιότατον κώλυμα εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ὑποχρεωτικοῦ τῆς φοιτήσεων εἶναι ἡ ἔλλειψις καταλλήλων διδακτηρίων ὑποχρεοῦνται οἱ παῖδες νὰ φοιτήσωσιν εἰς σχολεῖα, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει οἷημα νὰ περιλάβῃ αὐτούς. Ἡ πρωτίστη φροντίς λοιπὸν πρέπει νὰ γίνῃ περὶ τῶν διδακτηρίων, ἕτερον κώλυμα σπουδαιότατον ἐπίσης εἶναι καὶ τὸ ἀκατάλληλον τῶν διδασκάλων. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει προσωπικὸν πρὸς ἴδρυσιν πολλῶν σχολείων, καλύτερον νὰ περιορισθῆ ὁ ἀριθμὸς, νὰ ἀποβλέψωμεν μᾶλλον εἰς τὸ ποιὸν ἢ εἰς τὸ ποσόν. Θεωρῶ ὠφέλιμον τὴν σημερινὴν ἐργασίαν τῆς Κυβερνήσεως, τὴν ἀπορῶσαν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν διδασκάλων καὶ φρονῶ ὅτι ἂν τὰ δύο ταῦτα θεραπευθῶσι, εὐχίσιμα πρόβλημα θὰ ἐπιβάλλωνται διὰ τὴν μὴ φοίτησιν τῶν μαθητῶν· οἱ κῆρυκες θὰ φανῶσιν πρόθυμοι.

Κ. Χελουδάκης. Τρίτη δυσχέρεια περὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως εἶναι ἡ ἔνδεια τοῦ λαοῦ. Τὰ παιδιά εἶναι γυμνά, ἐλεεινά, ἄθλια, ὑπὸ τοιοῦτους ἔρους εἶναι δύσκολος ἡ φοίτησις. Προτείνει τὴν σύστασιν Συλλόγου, ἔχοντος μέλη καθ' ὅλην τὴν Νῆσον, ὅστις νὰ συλλέγῃ χρήματα καὶ νὰ ἔρχεται εἰς περιθάλψιν τῶν πτωχῶν παιδίων, τότε θὰ αὐξάνεται ἡ προθυμία πρὸς φοίτησιν. Ἄλλην δυσχέρειαν νομίζει τὰ ἐκπαι-

δευτικά τέλη, έγγραφας και δικαιώματα ένδεικτικῶν, και προ-
τείνει τὴν ἐλλάττωσιν αὐτῶν.

Ν. Γραμματικάκης. Ἐρχεται εἰς ἐπικουρίαν τῆς γνώμης τοῦ προλαλήσαντος και προτείνει νὰ ἐκρρασθῆ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν εὐχὴ ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου μάλιστα μὲν νὰ καταργη-
θῶσι τὰ τέλη ἐν τῇ δημοτικῇ ἐκπαιδεύσει, εἰ δὲ μὴ νὰ περιορι-
σθῶσι τοῦλάχιστον εἰς μίαν μὲνην ἐγγραφῆν καθ' ὅλον τὸ ἔτος
και εἰς τὰ τέλη τῶν ἀπολυτηρίων. Τὰ τέλη παρακωλύουσι τὴν
ἐφαρμογὴν τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως, διότι ἐπικρατεῖ παντα-
χοῦ μεγίστη ἀνέχεια και φαίνεται ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐλά-
χιστα εἶναι αἱ κοινότητες αἵτινες κατέβαλλον τὰ τέλη τῆς δευ-
τέρας ἐξαμηνίας, ὡν τὰ πλεῖστα θὰ εἰσπραχθῶσιν ἀναγκαστικῶς.

Κ. Χελιουδάκης. Φρονεῖ ὅτι δὲν πρέπει νὰ καταργη-
θῶσι τὰ τέλη τῶν ἐκπαιδευτικῶν και ἀποδεικτικῶν ἀλλὰ νὰ
περιορισθῶσιν.

Χρ. Τσεπτάκης. Φρονεῖ και ἐκεῖνος ὅτι δὲν πρέπει
νὰ καταργηθῶσιν ἐντελῶς τὰ τέλη, ἀλλὰ νὰ γίνῃ διάκρισις τῶν
ἀποριτέρων, αἵτινες μόνον νὰ ἀπαλλαγθῶσιν.

Ἐμμ. Παντελάκης. Δύσκολος ἡ διάκρισις τῶν ἀπο-
ριτέρων, ὡς ἐκ τῆς πείρας τοῦ παρελθόντος γνωρίζομεν.

Πρόεδρος. Θὰ εὐρεθῶσιν ὅλοι ἀποροι.

Χρ. Τσεπτάκης. Ὅταν τις ἔχη πολλὰ τέκνα νὰ
πληρώνῃ μόνον μίαν ἐγγραφῆν.

Ἐλένη Δρανδάκη. Νὰ θεωρηθῶσιν ἀποροι οἱ ἐν τοῖς
κατάλογοις τῶν Δημορχείων ἐγγεγραμμένοι ὡς τοιοῦτοι.

Πρόεδρος. Ἡ πρότασις εἶναι ἀξία μελέτης. Ἐν τοῖς
Δημορχείοις καταρτίζονται κατάλογοι ἀπόρων ἵνα παρέχωνται
εἰς αὐτοὺς φάρμακα δωρεάν. Τὴν πρότασιν ταύτην λέγει ὅτι θὰ
ὑποβάλῃ πρὸς συζήτησιν εἰς τὸ Συμβούλιον.

Α. Κοκκινάκης. Ἡ ἀπορία ἡ μαστίζουσα τὸν τόπον
θὰ ἐκλίπῃ σὺν τῷ χρόνῳ. Ἐν τῷ παρόντι καλὸν εἶναι νὰ ἀργή-
σῃ ὁ νόμος. Ἄν τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν καθόλου, τοῦλάχιστον
νὰ ἀπαλλαγθῶσιν αἱ δύο κατώτεραι τάξεις και ἄς λειτουργῇ ὁ
Νόμος διὰ τὰς ἀνωτέρας μόνον.

Ν. Γραμματικάκης. Ὁ σκοπὸς τῶν ἐκπαιδευτικῶν
τελῶν εἶναι νὰ ἐροδασθῶσι τὰ σχολεῖα διὰ διδακτικῶν ὀργάνων
και ἐπίπλων, ἀντὶ λοιπὸν νὰ συνεισφέρῃ εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον
μόνον ἡ νῦν παιδευμένη ἡλικία, δίκαιον θὰ εἶναι νὰ συνεισφέ-
ρῃ και ἡ μετ' αὐτῆν ὁ ὑπ' ἐμοῦ προτεινόμενος περιορισμὸς
τῶν τελῶν νομίζω ὅτι τείνει εἰς τοῦτο.

Ὁ Πρόεδρος, εἶναι ὑπὲρ τῆς γνώμης τοῦ κ. Γραμ-

ματικάκη. Λέγει ότι ἡ Κυβέρνησις ἠθέλησε νὰ ἐφοδιάσῃ τὰ σχολεῖα μὲ κατάλληλα ὄργανα πρὸς κανονικὴν λειτουργίαν, ἀλλὰ εἰς τὴν εἰσπραξίν τῶν τελῶν προσκορῶει. Ἴσως ἡ ἀνάγκη ἐπιβάλλει νὰ θραδύνη ὀλίγον ὁ ἐφοδιασμὸς οὗτος.

Χρ. Ἀνδροῦτσος. Ἐρωτᾷ πῶσα δύναται νὰ εἰσπραθῶσιν ἐκ τῶν τελῶν.

Πρόεδρος. 150 χιλιάδες δραχμῶν περίπου.

Χ. Ἀνδροῦτσος. Δὲν ὑπάρχει σύγκρουσις τῆς διατάξεως περὶ ἐκπαιδευτικῶν τελῶν πρὸς τὸ Σύνταγμα;

Πρόεδρος. Οὐδεμία. Καὶ ὁ μακαρίτης Τρικουπῆς ἐπέβαλε ἐκπαιδευτικὰ τέλη εἰς τὴν μέσῃν Ἐκπαιδεύσειν καίτοι τὸ Σύνταγμα λέγει ὅτι αὕτη παρέχεται δωρεάν, τὸ ζήτημα δὲ εἰσήχθη εἰς τὴν Βουλὴν καὶ αὕτη ἀπεφάνητο ὅτι οὐδὲν τὸ ἀντισυνταγματικὸν ὑπάρχει.

Συγκεφαλαιωτικῶς εἶται συνοψίζων τοὺς προβληθέντας λόγους τοὺς δυσχεραίνοντας τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως λέγει τὰ ἑξῆς. Ὡς πρὸς τοὺς διδασκάλους ὁμολογεῖ ὅτι δὲν εἶναι εὐχαριστημένους ἐκ τοῦ καθεστώτος, ἀλλὰ πέρυσιν δὲν ὑπῆρξε χρόνος πρὸς ἐξελεγχθῆν αὐτῶν καὶ διορισθῆσαν προσωρινῶς. Ἐφέτος διὰ τῶν ἐξετάσεων θὰ ἐξελεγχθῶσιν ἐκεῖνοι οἵτινες δύνανται σὺν τῷ χρόνῳ νὰ γίνωσι καλύτεροι.

Ὡς πρὸς τὰ διδασκῆρια γνωρίζει ὅτι δὲν εἶναι οὐδαμῶς κατὰλληλα ὥστε νὰ ὑποχρεεῖ τις τοὺς μαθητὰς νὰ στιδάζωνται ἐκεῖ. Ἄλλ' οὐδ' ἡ Κυβέρνησις οὐδ' αἱ Κοινοὶτήτες ἠδύναντο νὰ θεραπεύσωσι τὸ κακὸν τοῦτο τόσον ταχέως. Ἐλπίζει ὅμως ὅτι ἐντὸς δύο ἐτῶν τὸ πολὺ διὰ τῶν μοναστηριακῶν καὶ ἐνοριακῶν κτημάτων καὶ ἄλλων εἰσφορῶν θὰ ἰδρυθῶσι διδασκῆρια.

Ὡς πρὸς τὰ δικαίωματα τῶν ἐγγραφῶν καὶ ἐνδεικτικῶν παρατηρεῖ ὅτι ἡ πενία τοῦ λαοῦ εἶναι πρόβλημα οὐχὶ μικρὸν. Ἄλλ' ἡ πενία αὕτη εἶναι λόγος κοινωνικὸς ὃν ἡ Κυβέρνησις δὲν δύναται ἀτυχῶς νὰ ἄρῃ. Βεβαίως δυσκολεύονται εἰς τὴν καταβολὴν τῶν ἐκπαιδευτικῶν τελῶν, ἀλλὰ εἰάν μείνωσι πτωχοὶ καὶ ἀγράμματοι ἐπιδεινούται ἐτι μᾶλλον ἡ οἰκονομικὴ θέσις τῶν, τοῦλάχιστον ἂν μᾶθωσι γράμματα ὑπάρχει ἐλπίς ὅτι θὰ βελτιωθῇ καὶ ἡ οἰκονομικὴ τῶν κατάστασις. Εἰς ἐπικουρίαν δὲ τοῦ λαοῦ θὰ ἐλθῇ ἡ φιλανθρωπία καὶ αὕτη ἡ Κυβέρνησις διὰ παροχῆς ἐργασίας εἰς δημόσια ἔργα καὶ οὕτω κατὰ τὸ ἐνὸν θὰ θεραπευθῇ τὸ πρόβλημα τοῦτο.

Ὡς πρὸς τὴν ἀπασχόλησιν τῶν παιδῶν εἰς ἐργασίας εἰς τὴν ἔνεκα τούτου μὴ τακτικὴν φοίτησιν αὐτῶν προβάλλει τὴν ἐρώτησιν μήπως ἡ ἴδρυσις ἡμιημερησίων σχολείων θὰ ἐθαράπευε πῶς τὸ πρᾶγμα

ἀφού μάλιστα ἡ Κυβέρνησις δὲν θὰ δυνηθῆ ἐφέτος νὰ ἰδρῦσῃ σχολεῖα πανταχοῦ. Τὴν πρότασιν ταύτην λέγει ὅτι θὰ ὑποβάλλῃ εἰς τὸ Συμβούλιον. Προτιμότερον νὰ γίνῃ ὀλίγη ἐργασία ἢ νὰ μὴ γίνῃ μηδεμίαν. Βεβαίως τὰ πλήρη σχολεῖα εἶναι τελεσφορώτερα, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐκκαθαρίσεως τοῦ προσωπικοῦ δὲν θὰ ἔχωμεν διδασκάλους. Νὰ κλείσωμεν ὅλως τὰ σχολεῖα καὶ νὰ ἀφήσωμεν μίαν γενεάν ἄνευ παιδείσεως, τὸ πρῶγμα δὲν εἶναι εὐχάριστον. Ἐπει-
τα ἡ ἰδρυσις ἡμιημερησίων σχολεῖων λυεῖ καὶ τὸ ζήτημα τῆς ἀπα-
σχλήσεως τῶν παιδῶν ὑπὸ τῶν γονέων αὐτῶν. (Ὁ)ὰ δύνανται νὰ
ἀπασχολῶνται τὸ ἡμισυ τῆς ἡμέρας καὶ τὸ ἕτερον ἡμισυ νὰ φοι-
τῶσιν εἰς τὸ σχολεῖον. Καλὸν θὰ ἦτο νὰ ἠδύνατό τις νὰ πείσῃ
τοὺς γονεῖς ὅτι ἡ ὀφέλεια τῆς ἐργασίας τῶν παιδῶν εἶναι μικροτέ-
ρα τῆς βλάβης ἣν συνεπάγεται ἡ ἀπώλεια τῶν μαθημάτων. Ἄλ-
λὰ οἱ χωρικοὶ ἔχουν ἀνάγκης ἀνυπερβλήτους αἰτινες ἀναγκάζου-
σιν αὐτοὺς εἰς τὸ ἀπασχολεῖν τὰ τέκνα των ἐν τῆς εἰς τὸ σχο-
λεῖον φοιτήσεως.

Ν. Πραγματευτικῆς. Ἀλλαγῶ οἱ διδάσκαλοι εἶναι
παραιοκαταμμένοι πρὸς τὰ ἡμιημερησία σχολεῖα, ἐδῶ ὅμως δὲν
ἔχουσι τὴν ἀπαιτουμένην δεξιότητα. Τὴν δυσκολίαν ταύτην νο-
μίζω μεγίστην, διότι εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα θὰ ἐχρειάζοντο δι-
δάσκαλοι ἱκανοὶ ὧν ἡμεῖς στερούμεθα.

Πρόεδρος. Θὰ διδάσκωνται τοῖς ἁπλοῦστον γραφὴν καὶ
ἀναγνώσιν οἱ μαθηταί.

Καὶ ἐξακολουθεῖ τὸν λόγον του λέγει ὅτι ὡς πρὸς τὰ τέλη
συμφωνεῖ εἰς τὴν ἐλάττωσιν αὐτῶν καὶ τοιαύτην πρότασιν θὰ ὑ-
ποβάλλῃ εἰς τὸ Συμβούλιον, ἀλλ' οὐχὶ εἰς τὴν κατάργησιν.

Ἰωάν. Περδικάρης. Ἄν τις ἔχῃ πολλὰ τέκνα, δι-
καιον ἴσως εἶναι νὰ πληρῶνῃ μόνον διὰ τὸ ἐν ἢ τὰ δύο ἢ ὀπισθεῖ-
ποτε νὰ ἀπαλλάχθῃ τῆς δι' ὅλα πληρωμῆς.

Χρ. Πρ. Πετρίκης. Φρονεῖ ὅτι εἶναι καλὸν ἐκάστη οἰ-
κογένεια ἔχουσα τέκνα εἰς τὸ σχολεῖον νὰ πληρῶνῃ μίαν δραχμὴν
εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους καὶ μίαν εἰς τὴν ἀρχήν.

Π. Στεφανάκης. Ἐν τῷ Ν:μῶ Πρωθυμῆς τὰ ἐκπαι-
δευτικὰ τέλη εἶναι μὲν ἔστιν κώλυμα εἰς τὴν τακτικὴν φοίτησιν.
Φρονεῖ ὅτι ἡ κατάργησις τῶν Ἐκπαιδευτικῶν τελῶν θὰ ἦτο τὸ
ὀρθότατον ἕνεκα τῆς πτωχείας τοῦ λαοῦ· ἀλλὰ ἂν τοῦτο δὲν εἴ-
ναι δυνατόν προτείνει τὴν ἐλάττωσιν αὐτῶν εἰς μίαν δραχμὴν
δι' ἐνδοκτικὰ καὶ δύο δραχμὰς δι' ἀπολυτήρια καὶ οὐδὲν ἄλλο.

Πρόεδρος. Δὲν εἶναι αἰτία τόσον πολὺ ἡ πτωχεία ὅσον
ἡ ἐλλείψις θελήσεως. Ἐρωτᾷ τὸ Συνέδριον ἂν συμφωνῇ νὰ ὁ-
ρισθῶσιν τὰ τέλη εἰς μίαν δραχμὴν δικαίωμα ἐγγραφῆς καὶ

έκαστον έτος, μίαν δραχμὴν δικαίωμα ένδεικτικῶ, δύο δραχμὰς ἀπολυτηρίου, ἀπαλλασσομένων τῶν παιδῶν, ὧν οἱ γονεῖς εἶναι ἐγγεγραμμένοι εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἀπόρων τοῦ δήμου.

Ίωάν. Περδικάρης. Γενικὴ κατάργησις τῶν ἐκπαιδευτικῶν τελῶν θὰ ἦτο βεβαίως εὐκαιροτέρα. Ἄλλὰ τὰ ἐκπαιδευτικὰ τέλη εἶναι προσωρισμένα πρὸς κατασκευὴν ὀργάνων σχολικῶν, τῶν ἀπαραιτητῶν μέσων πρὸς κανονικὴν λειτουργίαν τῶν σχολείων. Τὸ Συνέδριον ἔχον ὑπ' ὄψιν τὴν ἀπόλυτον ταύτην ἀνάγκην δὲν φρονῶ ὅτι πρέπει νὰ καταλήξῃ εἰς ἔκφρασιν γνώμης ὑπὲρ τελείας καταργήσεως τῶν ἐκπαιδευτικῶν τελῶν.

Ν. Γραμμειτιάκης. Ἐν Κοινότητι τις ἔχῃ χρήματα νὰ ἐφοδιάσῃ τὰ σχολεῖά της διὰ τῶν ἀπαιτουμένων ὀργάνων θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ πληρῶνῃ τέλη;

Ίωάν. Περδικάρης. Ἡ ὑπηρεσία εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ ἐξασκῇ ἐπιθεσίην ἐπὶ τῶν κοινοτήτων καὶ πρὸς τὰ σχολικὰ ὄργανα, διότι ἂν ἀρίνοντο αἱ καινότητες νὰ ἀγοράζωσιν αὐταὶ τὰ διδακτικὰ ὄργανα, καὶ χρήμα περισσότερον θὰ κατηναλίσκετο, διότι δὲν θὰ ἤξυερον οὔτε ποῖα οὔτε τίθεν θὰ τὰ ἐπρομηθεύοντο καὶ παμποικίλιόν τι σύστημα θὰ εἴχομεν οὐχὶ πάντοτε σύμφωνον πρὸς τὰς ἐκπαιδευτικὰς ἀνάγκας. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ἐρωτᾶται ἡ Ἄνωτέρα Διεύθυνσις.

Α. Κοκκιλάκης. Ἐπαναλαμβάνει ὅτι κατὰ τὴν κρίσιν του πρέπει νὰ καταργηθῶσι τὰ ἐκπαιδευτικὰ τέλη πρὸς ἀγορὰν δὲ τῶν διδακτικῶν σκευῶν καὶ ὀργάνων, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπαραιτητα, νὰ δαπανῶνται τὰ εἰσπραττόμενα ἐκ τῆς κρατήσεως ὑπὲρ τῆς παιδείας ἀπὸ τῆς μισθοδοσίας τῶν ὑπαλλήλων ὡς καὶ πάντα τὰ εἰσπραττόμενα ἐκ προστίμων δι' ἀπουσίας μαθητῶν καὶ διδασκάλων.

Πρόεδρος. Ταῦτα ἀναγράφονται ἐν ταῖς εἰσοδήμασι τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὥστε ὁ κ. Κοκκιλάκης ὡς νὰ λέγῃ ὅτι ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει νὰ ἀγοράξῃ τὰ διδακτικὰ ὄργανα.

Τὸ Συνέδριον δέχεται τὴν περὶ τελῶν πρότασιν τοῦ κ. Προέδρου, δηλ. οἱ μαθηταὶ νὰ καταβάλλωσιν μίαν δραχμὴν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ έτους δι' ἐγγραφήν, μίαν διὰ τὸ ένδεικτικόν καὶ μίαν διὰ τὸ ἀπολυτηρίου.

Ἐνταῦθα διακόπτεται ἡ συνεδρία ἵνα συνεχισθῇ κ. μ.

Συνέχεια τῆς Ζ'. Συνεδρίας 29 Ἰουλίου Σάββατον ὥρα 3 μ. μ.

Προεδρία τοῦ κ. **Νικολάου Γεαμαλάκη** Συμβούλου τῆς Ἐκπαιδεύσεως.

Ἐπαναλαμβανόμενης τῆς συνεδρίας ὁ κ. **Πρόεδρος** τίθησι τὸ ζήτημα περὶ συστάσεως ἡμιημερησίων σχολείων.

Ἰωάν. Ηερδικόρης. Τὰ ἡμιημερήσια σχολεῖα, ἅτινα καὶ ἐν Εὐρώπῃ λειτουργοῦσι δὲν εἶναι βεβαίως τέλεια παιδαγωγικά καθιδρύματα, ἀλλ' ἐπιβάλλονται ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ὅπου τὰ διδασκάλια εἶναι ἀνεπαρκεῖς χωρητικότητος ἢ ὅπου ὁ διδάσκαλος πολλοὺς ὄντας τοὺς μαθητὰς δὲν δύναται νὰ συγκατῆσι εἰς τάξιν ἐκεῖ οἱ μαθηταὶ διαίρουνται εἰς δύο τμήματα, ὧν τὸ μὲν διδάσκεται π. μ. τὸ δὲ ἕτερον μ. μ. Ἐπίσης ἔπου δύο χωρὶς ἕλιγον ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχοντα, χωρίζονται διὰ δυσχωριῶν δυσχεραίνουσῶν τὴν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἕτερον μετάδοσιν μικρῶν μαθητῶν, ἐκεῖ ἰδρύονται δύο ἡμιημερήσια σχολεῖα, ἅτινα ἔχουσι κενὸν διδάσκαλον διδάσκοντα ἀπὸ πρωίας μὲν μέχρι μεσημβρίας εἰς τὸ ἓν, ἀπὸ μεσημβρίας δὲ μέχρι ἑσπέρας εἰς τὸ ἕτερον. Ἐπειδὴ δὲ τοιαῦτα ἀνάγκαι ὑπάρχουσι καὶ παρ' ἡμῖν, φρονῶ ὅτι δὲν θὰ δυνθῶμεν νὰ ἀποφύγωμεν τὴν ἴδρυσιν ἡμιημερησίων σχολείων, ἅτινα ἐπαναλαμβάνω δὲν εἶναι ἰσοδύναμα πρὸς τὰ μόνιμα σχολεῖα, ἀλλὰ βαθμηδὸν ἐλαττούμενα δύναται ἐπὶ τέλους νὰ ἐκλίπωσιν ὅσα καὶ οἱ λόγοι οἱ ὑπαγορευόντες τὴν ἴδρυσιν τριούτων ἐκλίπωσι. Ἐὶ μέτρον δὲ τοῦτο, ὡς εἶπε καὶ ὁ κ. πρόεδρος δύναται νὰ παράσχη καὶ τὴν ἐξῆς ὡφέλειαν εἰς τοὺς χωρικοὺς ὅτι θὰ ἐπιτρέπη εἰς τοὺς παῖδας αὐτῶν νὰ βοηθῶσιν αὐτοὺς εἰς τὰς γεωργικὰς τῶν ἐργασίας κατὰ τὸ ἥμισυ τῆς ἡμέρας. Ἡ ἴδρυσίς λοιπὸν ἡμιημερησίων θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐλαττώσιν τῶν σχολείων, ἣν ἐπιδιώκει ἡ Κυβέρνησις καὶ λόγῳ δαπάνης καὶ λόγῳ διδακτικοῦ προσωπικοῦ. Ἀλλὰ καὶ κατ' ἄλλον τρόπον θὰ ἐλαττωθῇ ἡ ὑπὲρ τῶν σχολείων δαπάνη. Ἐπειδὴ πολλοὶ διδάσκαλοι εἶναι ἐνδεχόμενοι νὰ ἀποδειχθῶσι διὰ τῶν ἐξετάσεων ἀνίκανοι πρὸς διδασκαλίαν μαθητῶν τρίτης καὶ τετάρτης τάξεως, εἶναι δυνατόν εἰς τούτους νὰ ἐπιτραπῇ ἡ διδασκαλία μόνον μαθητῶν τῆς Α' καὶ Β' τάξεως μὲ ἐλαττωμένον μισθόν, νὰ ἰδρυθῶσι δὲ κατὰ δέμους πλήρη κεντρικὰ σχολεῖα, εἰς τὰ ὅποια νὰ δύναται νὰ φοιτῶσιν οἱ τῶν περὶ τῶν χωρίων μαθηταὶ τῆς Γ' καὶ Δ' τάξεως, οἵτινες ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας τῶν εὐκολώτερον θὰ δύναται νὰ διανύσῃ μακροτέρας ἀποστάσεις.

Τοῦτο καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν σχολείων δαπάνην θὰ ἐλαττώσῃ καὶ τὴν ὑποχρεωτικὴν φοίτησιν ἐμφαλωτέραν θὰ καταστήσῃ, διότι θὰ ὑπάρχωσι τότε ἐπαρκῆ σχολεῖα διὰ τὰς ἐκπαιδευτικὰς τῶν κατωτέρων ἀνάγκας.

Ν. Ἐραμματακίτης. Ὡς ἐτέθη τὸ ζήτημα οὐδεὶς πιστεύω ὑπάρχει ἀντιφρονῶν, ἀφοῦ εἶναι ζήτημα τῆς ἀνάγκης. Ἐὶ εἶδος τοῦτο τῶν σχολείων εἰσάγεται πρώτην φορὰν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον καὶ θὰ προξενήσῃ ἴσως ἐντόπωσιν οὐχὶ ἀγα-

θην. Ἐπειτα χρειάζονται διδάσκαλοι πολλήν δεξιότητα διδακτικὴν ἔχοντες, οἷοι οἱ ἐν Γερμανίᾳ διδάσκαλοι, τοὺς ὁποίους ἡμεῖς δὲν ἔχομεν. Καὶ ἡ διείρεσις δὲ τῆς ἐργασίας εἰς π. μ. καὶ μ. μ. θὰ φέρῃ πολλὰ προσκόμματα, διότι οἱ παῖδες τῶν γεωργῶν ἀναχωροῦντες τὴν πρωίαν μετὰ τῶν γονέων των καὶ ἐνασχολούμενοι μετ' αὐτῶν εἰς τὰς γεωργικὰς ἐργασίας δὲν γνωρίζω ἂν θὰ ἐπιστρέψωσι τακτικῶς εἰς τὸ σχολεῖον μ. μ.

Ἰωάννης Περδικάρης. Λάθετε ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ ἐν Ἀθήναις Σύλλογος «Παρασπῶς» ἔχει νυκτερινὴν σχολὴν κατὰ μίμησιν τῆς ὁποίας συνεστάθησαν καὶ ἐν Ἡρακλείῳ καὶ ἐν Χανίοις τοιαῦται. Ὅπως λοιπὸν συνηθίζουσιν νὰ φοιτῶσιν μόνον τὴν νύκτα εἰς τὰς νυκτερινὰς σχολὰς, οὕτω θὰ συνηθίσωσιν καὶ εἰς τὰ ἡμιημερήσια σχολεῖα νὰ φοιτῶσιν μόνον τὸ ἡμῖσι τῆς ἡμέρας.

Πρόεδρος. Τὸ σύστημα ἴσως θὰ λειτουργήσῃ ἐφέτος μόνον, διότι κατὰ τὸ Σύνταγμα ἡ Κυβέρνησις δὲν δύναται νὰ ἐξεύρῃ πόρους διὰ τὴν παιδευσιν καὶ ἀναγκάζεται νὰ κάμῃ εἰκοσιμῖαν. Ἡ πρώτη ὁμῶς Βουλὴ, ἣτις θὰ συνέλθῃ, θὰ ἐξεύρῃ βεβαίως πόρους· ὁ δὲ Κρητικὸς Λαὸς ὁ ποσαύτην φιλομάθειαν ἐπιδειξάμενος θὰ ἐνόησῃ ὅτι εἶναι ἐπ' ὠφελείᾳ του νὰ πληρώσῃ μὴ κρὸν φόρον πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων του. Τὸ σύστημα τῶν ἡμιημερησίων σχολείων δὲν εἶναι βέβαιον ὅτι θὰ εἰσαχθῇ. Ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει ἠθέλησα νὰ ζητήσω τὴν γνώμην τοῦ Συμβουλίου μήπως εἶναι δυσσεάγιστον πρὸς τὰ ἔθνη μας.

Χρ. Ἀνδρούτσος. Τὰ ἡμιημερήσια σχολεῖα εἶναι πάντοτε ἔργα ἀνάγκης, ἂν δὲ καὶ παρέχωσιν ὠφελειαν, αὕτη ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς δεξιότητος καὶ ἐμπειρίας τῶν ἐν Εὐρώπῃ διδασκάλων. Βίς ἡμῶν μεταρτυεούμενα θὰ εἶναι διδοντικῆς μηδαινῆς ἢ ἀμφιβόλου ὠφελείας ἑλλείψει τοιούτων δοκίμων διδασκάλων, παιδαγωγικῶς δὲ οὐδένα ὑπισπόμενοι καρπὸν. Διότι οἱ μαθηταὶ τὸ ἡμῖσι τῆς ἡμέρας περισπόμενοι περὶ τὰς βιωτικὰς ἀνάγκας οὐδὲν μορφωτικὸν στοιχεῖον θὰ ἀποφέρωσιν ἐκ τῶν τοιούτων σχολῶν, ἐνῶ ὁ κύριος σκοπὸς τῆς δημοτικῆς παιδείας εἶναι νὰ παιδαγωγῇ τοὺς παῖδας ἠθικῶς καὶ θρησκευτικῶς. Λοιπὸν μόνον ὡς ὑπηρετούμενα ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ἀποδέχεται.

Α. Κοκκινάκης. Ἄν λειτουργήσῃσι τοιαῦτα σχολεῖα ποῦ θὰ ἰδρυσθῶσιν;

Ἰωάν. Περδικάρης. Ἐκεῖ ὅπου ἡ ὑπηρεσία θὰ κρινῇ ἀναγκαίαν τὴν ἰδρυσιν τοιούτων σχολείων. Ἐπειδὴ δὲ οἱ διδάσκαλοι αὐτῶν θὰ ληθῶσιν ἐκ τῶν μᾶλλον μερρορωμένων, θὰ δύνανται νὰ διδάσκωσιν καὶ μαθητάς Γ' καὶ Δ' τάξεως. Ἐν Γερμανίᾳ οἱ διδάσκαλοι διδάσκουσιν ἐπὶ τὰς τρεῖς πρό με-

σημβρίας και ἑπτὰ μετὰ μεσημβρίαν.

Τὸ Συνέδριον ἀποφάνεται ὅτι, ἂν οἰκονομικοὶ λόγοι ἐπιβάλ-
λωσι τὴν κατάργησιν σχολείων, προτιμώτερον νὰ ἰδρυθῶσιν ἡμιη-
μερήσια σχολεῖα.

Κ. Χελιουδάκης. Παρακαλεῖ τὸν κ. Πρόεδρον νὰ
υπεβάλῃ εἰς συζήτησιν τὴν πρότασιν τοῦ περὶ ἐξαναγκασμοῦ τῶν
Κοινοτήτων εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑπὲρ τῶν σχολείων νο-
μίμων ὑποχρεώσεών των.

Πρόεδρος. Τὸ ζήτημα τοῦτο θὰ λυθῇ μετ' ὀλίγον ὅταν
υπεβλῇ ἢ εἰς τὸ Συμβούλιον ὁ ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου νῦν πα-
ρασκευαζόμενος Νόμος περὶ διαχειρίσεως τῶν κοινοτικῶν πε-
ριουσιῶν.

Ἐπειτὰ ἀναγινώσκειται ἡ ἐξῆς πρότασις τοῦ κ. **Χρυσάνθου
Τραπεζάκη.**

«Κατὰ τὸ ἀκροτελευτίον ἄρθρον τοῦ περὶ Ἱεροδιδασκαλείου
Νόμου ἡ Ἱερά Μητρόπολις Κρήτης διὰ τοῦ Θεοφιλεστάτου
Ἐπισκόπου Κυθωνίας καὶ Ἀποκαρώνου ἀσκεῖ ὑπερτέραν ἐπο-
πτεῖαν ἐπὶ τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου ὡς πρὸς τὴν Ὀρησκευτικὴν
μόρφωσιν καὶ τὴν κατὰ **Χριστὸν Πολίτειαν** τῶν **μαθητευ-
μένων.** Ἐγὼ δὲ προτείνω νὰ προστεθῇ καὶ τῶν **καθηγητῶν**
πρὸ τοῦ διορισμοῦ τῶν ὑποίων δεόν νὰ ἐρωτᾶται ἡ Ἐκκλησία.
Διότι, ἀφοῦ ὁ Νόμος ἀναγνωρίζει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὸ δι-
καίωμα τῆς Ὀρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς ἐπόπτεας τοῦ Ἱεροδι-
δασκαλείου, φρονῶ ὅτι εἶνε ὀρθόν τὸ δικαίωμα τοῦτο νὰ ἀσκῇ ἐπὶ
τοῦ διδασκαλικοῦ προσωπικοῦ καὶ πρὸ τοῦ διορισμοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ
Ἱεροδιδασκαλείῳ.

Πρόεδρος. Κατὰ τὸ ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου συντασσ-
όμενον νῦν καταστατικὸν τὸ Ἱεροδιδασκαλεῖον θὰ συντηρῆται
ἐκ τῶν μοναστηριακῶν χρημάτων καὶ ἴσως μάλιστα ἰδρυθῇ καὶ
δεύτερον Ἱεροδιδασκαλεῖον. Τότε δὲ ἡ Ἱερά Σύνοδος θὰ διο-
ρίξῃ καὶ τοὺς καθηγητὰς πάντας· ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἡ Κυβέρνησις
συντηρῇ τὸ Ἱεροδιδασκαλεῖον αὕτη πρέπει νὰ διορίξῃ καὶ τοὺς
καθηγητὰς, μόνον δὲ τοὺς καθηγητὰς τῶν Ἱερῶν δύναται νὰ προ-
τείνῃ ἡ Ἱερά Σύνοδος. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν διορισμὸν τῶν κα-
θηγητῶν τῶν Ἱερῶν συμφωνῶ μὲ τὴν γνώμην τοῦ κ. Τραπεζάκη,
ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὡς πρὸς τὸν διορισμὸν τῶν ἄλλων καθηγητῶν.
Οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου δὲν προσρίζονται μόνον εἰς ἱε-
ρεῖς ἀλλὰ καὶ εἰς διδασκάλους. Ἐπειτα μὴ λησμονεῖτε, ὅτι ὁ
ἐπὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως Σύμβουλος εἶναι Σύμβουλος καὶ ἐπὶ τῶν
Ὀρησκευμάτων.

Χ. Ἀνδρουτσός. Ἐπειδὴ τὸ ἴδρυμα εἶναι Ὀρησκευ-

τικόν, καλόν θά ἦτο νά ἐπεξετεινέτο ἡ δικαιοδοσία τῆς Ἐκκλησίας καί εἰς τὰς προτάσεις περί διορισμοῦ τῶν καθηγητῶν, διότι οἱ καθηγηταί τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου ἐξαιρέτως ἐφείλουσι νά ἔχουσι φρόνημα θρησκευτικόν.

Πρόεδρος. Φιλὰ δικαιώματα οὐδεμίαν ἔχουσι σημασίαν. Ἄλλως τε ἔχει τὸ δικαίωμα ἡ Ἐκκλησία νά ἐποπτεύῃ τοὺς καθηγητάς, ἢ δ' Ἀνωτέρα Διευθύνσις μετὰ πολλῆς προσοχῆς θά ἀκούσῃ οἰονδήποτε παράπικρον αὐτῆς κατὰ καθηγητοῦ τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου.

Ἰωάν. Περδικάρης. Διὰ νά εἶναι σύμφωνος ὁ ὀργανισμὸς τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου πρὸς τὸν ἄλλον ὀργανισμὸν, ἀνάγκη νά ὀρισθῇ ὅτι ἡ Ἱερά Σύνοδος ἐποπτεύει τοὺς μαθητάς καί καθηγητάς τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου καὶ προτείνει τὸν διορισμὸν τοῦ Διευθυντοῦ καὶ τοῦ καθηγητοῦ τῶν ἱερῶν.

Κ. Παντελάκης. Βεβαίως ἡ προσθήκη αὕτη εἰς τὸν περί Ἱεροδιδασκαλείου νόμον εἶναι ἀπαραίτητος.

Τὸ Συνέδριον παραδέχεται τὴν γνώμην τοῦ κ. Προέδρου ὅτι ὁ Διευθυντὴς καὶ ὁ καθηγητὴς τῶν ἱερῶν τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου πρέπει νά προτείνωνται ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, πλὴν τοῦ κ. Τραπεζάκη ἐπιμένοντος εἰς τὴν γνώμην του τὴν προηγουμένως διατυπωθεῖσαν.

Ἰωάν. Περδικάρης. Ἀνακοινῶν τὴν γνώμην τοῦ Συλλόγου τῶν καθηγητῶν τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου, ἵνα οἱ ἀπόφοιτοι αὐτοῦ ὀνομάζωνται δημοδιδάσκαλοι καὶ οὐχὶ γραμματισταί.

Κρ. Τραπεζάκης. Ὑποστηρίζει νά ὀνομάζωνται δημοδιδάσκαλοι δευτέρας τάξεως.

Ἰωάν. Περδικάρης. Ἄλλὰ τότε θά συγχέωνται πρὸς τὰς δευτεροβαθμίους τοῦ Διδασκαλείου.

Τὸ Συνέδριον φρονεῖ ὅτι τούτο ἀφορᾷ εἰς τὴν Κεντρικὴν ὑπηρεσίαν.

Κ. Περδικάρης. Ἀνακοινῶν πρότασιν τοῦ αὐτοῦ Συλλόγου ἵνα οἱ ὑπότροφοι τῶν δῆμιων λαμβάνωνται πάντοτε ἐν τοῦ αὐτοῦ χωρίου.

Τὸ Συνέδριον δέχεται τὴν πρότασιν ταύτην.

Ἰωάν. Περδικάρης. Ἀνακοινῶν πρότασιν τοῦ αὐτοῦ Συλλόγου, ἵνα οἱ μαθηταί τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου οἱ μὴ συμπληροῦντες τὰ ἔτη τῆς φοιτήσεως μὴ πληρώνωσιν ὅλην τὴν ἀποζημίωσιν.

Τὸ Συνέδριον ἀποφαίνεται, ὅτι οἱ τοιοῦτοι μαθηταί ἀνάγκη νά πληρώνωσιν ἀποζημίωσιν ἀναλόγως τοῦ χρόνου καθ' ἕνα ἐφοίτησαν.

Ίωάν. Περδικάρης. Ἀνακοινοῖ ἀλλήν πρότασιν τοῦ αὐτοῦ Συλλόγου, ἵνα οἱ ἐγγραφομένοι εἰς τὴν Α'. τάξιν τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου ἄγῳσι τοῦλάχιστον τὸ 14 ἔτος τῆς ἡλικίας των, ὑποδεικνύει δὲ εἰς τὸν διευθυντὴν τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου τὴν δυσχέρειαν ἧτις θὰ παρουσιασθῆ, ὅταν ὁ μαθητὴς τελειώσῃ μὲν τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον εἰς ἡλικίαν 10 ἢ 11 ἐτῶν, θέλει δὲ νὰ εἰσαχθῆ εἰς τὸ Ἱεροδιδασκαλεῖον, θὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ παραμείνῃ 2—3 ἔτη ἕως οὗ φθάσῃ εἰς τὴν νόμιμον ἡλικίαν ἢ μὴ ἐν ἐν τῷ μεταξύ τραπῆ εἰς ἄλλο ἔργον.

Χρ. Τραπεζτάκης. Ὁ βίος ἐν τῷ Ἱεροδιδασκαλείῳ εἶναι ὀλίγην ἀσύτηρος καὶ δὲν ἀντέχουσιν εἰς αὐτὸν οἱ μικροὶ μαθηταί.

Τὸ Συνέδριον ἀποφαίνεται ὅτι μεταξύ ἰσοδυνάμων ἐπιθυμούντων νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ Ἱεροδιδασκαλεῖον πρέπει νὰ προτιμᾶται ὁ πρεσβύτερος.

Ι. Περδικάρης. Κατὰ τὸν νόμον οἱ διδάσκαλοι οἱ δυνάμενοι νὰ διδάξωσιν ἐντέχνως Ἑκκλησιαστικὴν μουσικὴν καὶ νὰ ψάλλωσιν ἐν τῇ Ἑκκλησίᾳ, ὡς καὶ αἱ διδασκάλισσαι αἱ ἀναλαμβάνουσαι τὴν διδασκαλίαν τῶν ἐργοχείρων ἐν πάσαις ταῖς τάξεσι, λαμβάνουσι μηνιαῖον ἐπίδομα δέκα δραχμῶν. Τοῦτο ὅμως οὐδεμίαν πρακτικὴν σημασίαν ἔχει, ὡς ἀπέδειξεν ἡ πείρα διότι πολλοὶ διδάσκαλοι δὲν δύνανται νὰ διδάξωσιν Ἑκκλησιαστικὴν μουσικὴν, δὲν ψάλλουσι δὲ καὶ πάντες τακτικῶς εἰς τὴν Ἑκκλησίαν. Ἡ Α. Σεβασμιότης ὁ Μητροπολίτης μοῖ ἔλεγεν ὅτι κατὰ τὴν περιδείαν του παρετήρησεν ὅτι ὅπως γίνεται ἡ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τούτου βλάπτει μᾶλλον καὶ προτιμότερον νὰ μὴ γίνεται. Φρονῶ λοιπὸν, ὅτι εἶναι προτιμότερον νὰ ἀπαγορευθῆ εἰς τοὺς διδασκάλους ἢ ἐντεχνος διδασκαλία τῆς μουσικῆς ἐν τῷ σχολείῳ, νὰ λαμβάνωσι τὸ δεκάδραχμον ἐπίδομα ἐκεῖνοι μόνον, οἵτινες ἤθελον παρουσιάσει πιστοποιητικὰ πραγματικῆς περὶ τὴν μουσικὴν ἱκανότητος καὶ ἕτερα ἐκ τῶν Κοινοτήτων ὅτι ψάλλουσι τακτικῶς ἐν τῇ Ἑκκλησίᾳ καθ' ἃς ἡμέρας ἀργῆ τὸ σχολεῖον. Ὡς πρὸς τὸ ἐπίδομα δὲ τῶν ἐργοχείρων φρονῶ, ὅτι καὶ τοῦτο πρέπει νὰ καταργηθῆ, διότι διὰ τοῦ προσεχοῦς διαγωνισμοῦ αἱ ἀνσηκρυγησόμενα διδασκάλισσαι τῶν ἐργοχείρων θὰ μισθοδοτηθῶσιν ἐπὶ ἄλλης βάσεως αἱ δὲ μὴ ἔχουσαι εἰδικότητα εἰς τὸ μάθημα τοῦτο δύνανται νὰ διδάσκωσιν αὐτὸ ὡς καὶ τὰ λοιπὰ μαθήματα ἄνευ ἐπιδόματος.

Τὸ Συνέδριον δέχεται τὴν πρότασιν ταύτην.

Α. Κοκκινάκης. Κατὰ τὸν Νόμον εἰς τὴν Δ'. τάξιν τῶν δημοτικῶν σχολείων ἐπιτρέπεται νὰ φοιτῶσι μαθηταί μέχρι ἐξήκοντα.

Καλόν θά ἦτο, εἰάν ὁ ἀριθμὸς οὗτος περιορίζετο εἰς πενήκοντα ὡς γίνεται ἐν τοῖς Ἀνωτέροις Δημοτικῶς Σχολείοις καὶ Προγυμνασίοις.

Πρόεδρος. Το ζήτημα εἶναι οικονομικόν ὥστε δυστυχῶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ληθῆ ὑπ' ἔψιν ἐπὶ τοῦ παρόντος.

Α. Κοκκινάκης. Ἐπειδὴ ἡ διεύθυνσις τῶν τετρατάξιων σχολείων ἔχει πολλὴν ἐργασίαν, καλόν εἶναι αἱ μὲν τακτικαὶ συνεδρίαὶ τοῦ διδασκαλικοῦ Συλλόγου νὰ γίνωνται κατὰ διμηνίαν καὶ οὐχὶ κατὰ μῆνα, αἱ δὲ ἑκτακτοὶ ὁσάκις ἡ διεύθυνσις ἠθελε κρίνει τοῦτο ἀναγκαῖον.

Ἐμ. Παντελάκης. Βεβαίως ὁ κ. Κοκκινάκης, ὡς διευθυντὴς Σχολείου ἔχοντος 407 μαθητὰς εἶχε πολλὴν ἐργασίαν ἐπειδὴ δὲ ἦτο καὶ ὁ μόνος πτυχιούχος ἐν τῷ Συλλόγῳ τῶν διδασκάλων, πᾶσα ἡ ἐργασία καὶ τῆς Διευθύνσεως καὶ τῶν συνεδριῶν τούτων διεξήχθητο ὑπ' αὐτοῦ μόνου. Ἐπειδὴ ὅμως κατὸ τὸ προσεχὲς ἔτος ἐλπίζω ὅτι καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τοῦ Σχολείου τούτου θά ἐλαττωθῆ καὶ τὸ προσωπικόν τῶν διδασκάλων θάκαταρτισθῆ καλύτερον, φρονῶ, ὅτι εἶναι καλὸν νὰ μείνῃ τὸ πρᾶγμα ὡς ἔχει ἐν τῷ Νόμῳ ἵνα μὴ ἐλαττωθῶσι τὰ ἐκ τῶν τοιούτων συνεδριῶν προκύπτοντα ἀγαθὰ εἰς τὴν κανονικὴν καὶ τελεσφόρον λειτουργίαν τοῦ Σχολείου.

Τὸ **Συνέδριον** ἀποδέχεται τὴν γνώμην τοῦ κ. Παντελάκη.

Α. Κοκκινάκης. Ἐπειδὴ δὲν εἶναι εὐκόλῳ ἡ διεύθυνσις τοῦ Σχολείου νὰ πληροσφορῆ ἐγγράφως κατὰ μῆνα τοὺς γονεῖς τῶν λόγῳ προόδου ἢ διαγωγῆς ὑστεροῦντων μαθητῶν ὡς κελεύει ὁ Νόμος, φρονῶ ὅτι πρὸς διευκόλυνσιν τῆς διευθύνσεως ἀρκεῖ νὰ ἀναρτᾶται πίναξ τῶν τοιούτων ἐν τῷ Ἐκπαιδευτηρίῳ, ὅθεν δύνανται νὰ λαμβάνωσι γνώσιν οἱ ἐνδιαφερόμενοι γονεῖς.

Ἐλένη Δανδράκη. Τὸ πρᾶγμα εὐκολύνεται εἰάν ὑπάρχωσιν ἐντυποὶ ἐλέγχοι εἰς χεῖρας τοῦ μαθητοῦ.

Ἐμ. Παντελάκης. Καὶ αἱ δυσκολίαι αὗται προέρχονται ἐκ τῆς πληθώρας τῶν μαθητῶν τοῦ ὑπο τοῦ κ. Κοκκινάκη διευθυνομένου σχολείου. Ἄλλ' ὡς εἶπον καὶ ἀνωτέρω ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἴα ἐλαττωθῆ κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος. Ἄλλως τε ἡ κατὰ μῆνα ἀποστολὴ τοιούτων ἐλέγχων πρὸς τὴν οἰκογένειαν φέρει καὶ στενωτέραν ἐπικοινωνίαν οἴκου καὶ σχολείου, ὅπερ οὐκ ὀλίγον συμβάλλεται εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκροποῦ τοῦ σχολείου.

Τὸ **Συνέδριον** φρονεῖ ὅτι εἶναι καλόν νὰ μείνῃ τὸ πρᾶγμα ὡς ἔχει ἐν τῷ Νόμῳ.

Α. Κοκκινάκης, Προτείνει νὰ ἐπιβάλληται ἡ ποινὴ τῆς προσωρινῆς ἀβολῆς καὶ εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν δημοτικῶν Σχολείων.

Ίωάν. Ηερδικάρης. Τοιαύτη ποινή είναι δυνατόν να επιβάλληται εις τους μὴ υπαγομένους εις τὴν ὑπ.χρεωτικὴν φοίτησιν.

Α. Κοκκινάκης. Προτείνει νὰ ἰδρυθῶσι νυκτεριναὶ σχολαί, ὅπου εἶναι ἰδρυμένα τριτάξια σχολεῖα νὰ παρκληθῆ δὲ ἡ Σεβ. Κυβέρνησις νὰ ἐλθῇ ἐπίκουρος εἰς τὰς ἡδὴ ἐν Ἑρακλείῳ καὶ Χανίοις ἰδρυμένας τοιαύτας σχολάς.

Πρόεδρος. Διατί αἱ Σχολαί αὗται νὰ ἰδρυθῶσι μόνον ἐκεῖ, ὅπου λειτουργοῦσι τριτάξια καὶ τετρατάξια σχολεῖα;

Α. Κοκκινάκης. Διότι ἐν μονοτάξις σχολείοις ὁ διδάσκαλος δὲν ἐπαρκεῖ καὶ διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην.

Πρόεδρος. Πόση δαπάνη θὰ απαιτηθῆ δι' ἐκάστην τοιαύτην σχολήν;

Εὐμ. Παντελάκης. Ἐὰν αἱ διδάσκαλοι λαμβάνωσι ἐπιμίσθιον διὰ τὴν ἐν τῇ νυκτερινῇ Σχολῇ ἐργασίαν εἶναι δυνατόν ὡς φρονῶ, δι' ἐκάστην δραχμῶν κατὰ μῆνα νὰ συντηρῆται τριακτὴ σχολή μετὰ 200 μαθητῶν ἐν ταῖς πόλεσι, δι' 20 δὲ δραχμῶν ἐν ταῖς κώμαις, ἐν αἷς βεβαίως θὰ φοιτῶσιν πλεῖοι ἑλιγώτεροι μαθηταί, καὶ ἐνθα καὶ αἱ κενότητες δύνανται νὰ συνεπικουρηθῶσιν εἰς τὴν συντήρησιν τοιαύτων σχολείων.

Τὸ Συνέδριον δέχεται τὴν πρότασιν τοῦ κ. Κοκκινάκη.

Α. Κοκκινάκης. Προτείνει ἵνα ἢ κατὰ τὸ παρελθὸν μακρὰ ὑπηρεσία τῶν δασκάλων καὶ καθηγητῶν ἐκείνων, οἵτινες κεντημένοι τὰ νόμιμα προσόντα, εἰργάσθησαν ἐπωφελῶς καὶ καρπύρως ὑπὲρ τῆς πατρίδος ληθθῆ ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τῆς Πολιτείας καὶ ἀμειβῶσιν οὗτοι εἴτε ὑλικῶς εἴτε ἠθικῶς.

Πρόεδρος. Ἐν γίνῃ διακρίσις μεταξὺ παλαιωτέρων καὶ νεωτέρων, τοῦτο θὰ εἶναι εἰς βάρος τῶν νεωτέρων καὶ οὐχὶ εἰς ὄφελος τῶν παλαιωτέρων, διότι τὸ δημόσιον ταμεῖον δὲν δύναται νὰ προβῆ εἰς τοιαύτην δαπάνην, ἢ δὲ ἠθικὴ ἀμοιβή θὰ παρεχῆται εἰς τοὺς εὐδόκως καὶ ἐπιμελῶς ἐπιτελοῦντας τὸ καθήκον τῶν νῦν διδασκάλους, διότι περὶ τοῦ παρελθόντος δὲν δύναται νὰ ἔχη ἀσφαλῆ δεδομένα πρὸς τοιαύτην ἀμοιβήν.

Κρ. Ἀνδρουτσός. Προτείνει νὰ ἀπαλειφθῆ τὸ 188 ἄρθρον τοῦ Νόμου τὸ ἀπαγορευθὸν τὰς σωματικὰς ποινάς. Καίτοι λέγει πνευματικῶς αἱ σωματικαὶ ποιναὶ εἶναι σημεῖον ἀντιλεγόμενον ἐν τούτοις καὶ αὐτὸς μετὰ πολλῶν παιδαγωγῶν φρονεῖ ὅτι ἐν ἐκτάκταις περιστάσεσιν ἢ σωματικὴ ποινή οὐ μόνον ἀναγκαία ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμος εἶναι ὡς συνέχουσα καὶ συγκρατοῦσα τὰς ἄλλως ἀτιθάστους καὶ ἀδαμίστους φύσεις. Ἡ ἐνστάσις ὅτι ὁ τιμωρῶν σωματικῶς θὰ εἶναι ἢ ἀδιάφορος ἢ ὠρμισμέν-

δαγωγικῶς ἀσύστατον εἶναι ἀβάσιμος, διότι πλὴν τούτων ὑπάρχει καὶ τρίτη ἄψυγος κατάστασις ἢ τῆς ἠθικῆς ἀγανακτήσεως εἰς ἣν κατ' ἀνάγκην συχνότατα περιέρχεται ὁ παιδαγωγός. Ἐάν δὲ ἐν τοῖς πεπολιτισμένοις τόποις δὲν δύνανται νὰ ἐλλείπωσιν αἱ σωματικαὶ ποιναὶ παρ' ἡμῶν ὅπου ὁ μαθητὴς κατ' οἶκον διὰ τοιοῦτων μέσων συνέχεται ἢ μερῖα καὶ λελογιμημένη χρῆσις τῆς ποινῆς εἶναι τι ἐνδεδειγμένον, δὲν πρέπει δι' χάριν τῶν καταχρήσεων νὰ ἄρωμεν σπευδόντες πᾶσιν αὐτῶν χρήσιν. Ἀλλὰ καὶ δύο αἱλοὶ σπουδαῖοι λόγοι ἀγρῶσιν αὐτὸν εἰς τὸ νὰ ζητήσῃ τὴν ἀπάλειψιν τοῦ ἀρθροῦ τούτου, ἔγθεν μὲν αἱ νομικαὶ σχέσεις εἰς ἃς εἰσέρχεται ὁ μαθητὴς πρὸς τὸν διδασκάλον, δικαιούμενος νὰ καταγγεῖλῃ τὸν παιδαγωγὸν τοῦ καὶ νὰ ἐκτραχύνῃται κατ' αὐτοῦ ὡς παράβατος τῶν Νόμων καὶ συγκαταργῆσις τῆς ὀρθοστάσιος ὡς σωματικῆς ποινῆς. αἱτοὶ ἢ ποινὴ αὐτὴ εἶναι προχειροτάτη καὶ ἀπαραίτητος.

Πρόεδρος. Καὶ ἂν δὲν ἀναγράφηται ἐν τῷ Νόμῳ ἢ ἀπαγορεύσῃ τῶν σωματικῶν ποινῶν, ὁ μαθητὴς ἔχει τὸ δικαίωμα, νὰ καταγγεῖλῃ τὸν ποιησάμενον χρῆσιν τοιοῦτων ποινῶν διδασκάλον. Ἀνάγκη νὰ λέγηται ρητῶς ἐν τῷ Νόμῳ ὅτι δὲν ἀπαγορεύονται αἱ σωματικαὶ ποιναὶ ἵνα μὴ καταγγεῖληται ὁ διδασκάλος. Εἰς διδασκάλους ἀνεπτυγμένους βεβαίως δύναται τις νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν χρῆσιν τῶν σωματικῶν ποινῶν ἀλλ' ἢ τσαύτη παραχώρησις εἰς τοὺς ἡμετέρους μάλιστα τοὺς προσωρινῶς διορισμένους διδασκάλους ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦλάχιστον θά ἦτο ἐπιβλαβὴς.

Χρ. Ἀνδρουτσός. Ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις περιστασεῖς καθ' ἃς εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπιβάλλωνται ποιναὶ.

Τὸ **Συνέδριον** ἀπορρίπτει τὴν πρότασιν τοῦ κ. Ἀνδρουτσού.

Δ. Νικητάκης. Προτείνει ἵνα οἱ ἐκ τῶν Προγυμνασίων ἀπολυόμενοι μαθηταὶ μὴ υποβάλλωνται εἰς εἰσιτήριον δοκιμασίαν εἰς τὸ Γυμνάσιον.

Ι. Περδικάρης. Τοῦτο ἐγένετο ἵνα τὰ ἐκπαιδευτικὰ ἡμῶν πράγματα καθόλου συμφωνῶσι πρὸς τὰ ἐν Ἑλλάδι, θά ἦτο δὲ ἄτοπον εἰάν οἱ ἐξ Ἑλλάδος ἐρχόμενοι ὑφίσταντο εἰσιτήριον ἐξέτασιν, οἱ ἡμέτεροι δὲ οὐχί.

Τὸ Συνέδριον δὲν ἐγκρίνει τὴν πρότασιν τοῦ κ. Νικητάκη.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. **Πρόεδρος** κηρύττων τὴν λήξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συνεδρίου ἡνυχάριστε μὲν πάντα τὰ μελῆ αὐτοῦ ἐπὶ τῇ προθυμίᾳ, μεθ' ἧς καλῶς παρεσκευασμένα προσήλθον καὶ συνεζήτησαν τὰ ὀρισθέντα καὶ εἰς αὐτοῦ ὑποβληθέντα θέματα, ἡνυχῆθη δὲ ἵνα καὶ ἐν τῷ προσωρινῷ ἀπο

μέλλοντι ή αὐτῇ προθυμία πρὸς βελτίωσιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἡμῶν πραγμάτων συγκαλεῖ τὸ Συνέδριον τὸ ὁποῖον μόνον ὑπὸ τὴν ζωογόνον πνοὴν τῆς ἐλευθερίας ἠδύνατο νὰ βελτιώσῃ, τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ νὰ ἀποφέρει καρποὺς ἀγλαοὺς. Ὑπομνήσας δὲ τὸ Συνέδριον ὅτι ἐκ τῶν διδασκάλων ἤρτηται τὸ μέλλον τῆς ἡμετέρας Πατρίδος, ὑπὲρ ἧς τοσοῦτον ἀόκνως καὶ περισκαμμένως πρὸς ἐπιτυχίαν ἱεροῦ σκοποῦ ἐργάζεται ἡ **Αὐτοῦ Βασιλικὴ Ἱψηλότης ὁ σεπτὸς ἡμῶν Ἱγερῶν**, παρεκάλει τὸ Συνέδριον νὰ ζήτησιν ἀνάγκη, ὑπὲρ **Αὐτοῦ** καὶ τοῦ **Ἔθνους**.

Τὸ Συνέδριον μὲν φωνῆ, δόντος τὸ σύνθημα τοῦ κ. **Προέδρου**, ἀνακράζει: **Ζήτω ὁ Ἱγερῶν: Ζήτω τὸ Ἔθνος.**

Μετὰ ταῦτα ὁ διευθύνων τὸ Γυμνάσιον Χανίων κ. **Α. Βουρδουμπάκη**, παρακαλεῖ τὸ Συνέδριον νὰ ἐκφράσῃ τὴν βαθεῖαν αὐτοῦ εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν ἐπὶ τῆς **Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως** καὶ τῶν **Θρησκευμάτων Σύμβουλον ὡς Πρόεδρον τοῦ Συνεδρίου** ἐπὶ τῷ ζήλω καὶ τῇ προθυμίᾳ μετ' ἧς ἐργάζεται πρὸς βελτίωσιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἡμῶν πραγμάτων, οὐδενὸς μὲν κόπου φειδόμενος, εὐμενῶς δὲ πᾶσαν γνώμην συντελοῦσαν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ ἀποδεχόμενος.

Τὸ Συνέδριον ὁμοφώνως ἀποδέχεται τὴν πρότασιν ταύτην.

Ἐν Χανίοις τῇ 29 Ἰουλίου 1900

Ὁ Πρόεδρος

N. ΓΙΑΜΛΛΑΚΗΣ

Οἱ Γραμματεῖς

Ἐμ. Γ. Παντελάκης

Π. Φωτεινὸς

